

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

RUANDA VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN
ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Allyah IRANKUNDA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Taha Emre ÇİFTÇİ

KONYA - 2022

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	ALLYAH IRANKUNDA		
	Numarası	17811101165		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme Anabilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Ruanda Ve Türk Bankacılık Sektörünün Oran Analizi Yöntemi İle Karşılaştırılması			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Allyah IRANKUNDA		
	Numarası	17811101165		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İŞLETME/ İŞLETME		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☐	
		Doktora	☐	
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Taha Emre ÇİFTÇİ		
Tezin Adı	RUANDA VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI			

Bu çalışmada Ruanda ve Türk bankacılık sektörünün oran analizi yöntemi ile karşılaştırılması amaçlanmıştır. Elde edilen veriler kapsamında belirleyiciler olarak kârlılık, yönetim kalitesi, likitide yapısı, piyasa risk duyarlılık belirleyicileri olduğu tespit edilmiştir. Araştırma verilerinin istatistiksel yöntemlerle analizinde SPSS sürüm 25 ve Microsoft Excel sürüm 2016 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada ele alınan değişiklikler normal dağılıma uygunluk göstermediği için istatistiksel analizlerde parametrik olmayan Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Analizlerde verilerin %5 anlamlılık düzeyleri referans olarak alınmıştır. Çalışma bulgularına göre, analiz döneminde genel olarak Ruanda ve Türk bankacılık Sektörünün farklı oranlar oluşturdukları görülmüştür. Yapılan analizlere Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik (CAR), aktif kalitesi ve piyasa risk duyarlılık oranlarının Ruanda Bankacılık sektöründen daha yüksek oranlara sahip olduğu gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Banka sistemi, Bankacılık performansının değerlendirilmesi, CAMEL, Türkiye, Ruanda.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Allyah IRANKUNDA	
	Student Number	17811101165	
	Department	Business/ Business Administration	
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☐
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐
	Supervisor	Assoc. Dr. Taha Emre ÇİFTÇİ	
Title of the Thesis/Dissertation	The Comparison Of Ruanda And Turkish Banking Sector With The Ratio Analysis		

In this study, it is aimed to compare the Rwandan and Turkish banking sector with the ratio analysis method. Within the scope of the data obtained, it has been determined that profitability, management quality, liquidity structure, market risk sensitivity determinants are the determinants. SPSS version 25 and Microsoft Excel version 2016 package program were used in the analysis of the research data with statistical methods. Non-parametric Mann Whitney-U test was used for statistical analysis since the changes in the study did not comply with the normal distribution. In the analyzes, the 5% significance level of the data was taken as a reference. According to the findings of the study, it was observed that Rwanda and Turkish banking sector generally formed different ratios during the analysis period. the Turkish banking sector showed the high difference in Capital adequacy (CAR) ,asset quality and sensitivtyof whwe u compare to Rwanda banking sector.

Keywords: Bank system, evaluation of Banking performance, Camel, Turkey, Rwanda

İÇİNDEKİLER**Sayfa No**

İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	viii
GRAFİKLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
ÖN SÖZ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**BANKACILIK SİSTEMİNE GENEL BAKIŞ**

1.1. FİNANSAL SİSTEM VE BANKANIN TANIM	4
1.2. BANKALAR SİSTEMİNİN TARİHÇESİ.....	5
1.2.1. Dünya’da Bankacılık Sektörünü Tarihsel Gelişim	5
1.2.2. Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişim	8
1.2.3. Cumhuriyet Önce Dönem ve Cumhuriyet sonrası Dönem	10
1.3. BANKA TÜRLERİ	20
1.3.1 Ticari Bankalar	20
1.3.2. Yatırım Bankaları	20
1.3.3. Kalkınma Bankaları	21
1.3.4. Özel Amaçlar İçin Kurulan Bankalar.....	21
1.3.5. Kıyı Bankaları (Off-Shore Banking)	21

1.3.6. Uluslararası Bankalar	22
1.3.7. Merkezi Bankalar	22
1.4. BANKACILIK HİZMETLERİ	23
1.4.1. Mevduat ve Yatırım Ürünleri	23
1.4.1.1. Tasarruf Mevduatları	23
1.4.1.2 Ticari kuruluşlar Mevduat	23
1.4.1.3. Resmî Kuruluş Mevduatı	24
1.4.1.4. Mevduat Hesapları	24
1.4.2. Krediler	24
1.4.2.1. Nakdi Kredi	25
1.4.2.1.1. Taksitli Krediler	25
1.4.2.1.2. BCH Krediler (Borçlu Cari Hesap)	26
1.4.2.1.3. Spot Krediler	26
1.4.2.1.4. İskonto-İştira Krediler	26
1.4.2.1.5. Kredili Ticari Hesap (Over-Draft-Gün içi krediler)	26
1.4.2.1.5. Döviz Endeksli Kredi	27
1.4.2.1.6. Döviz Kredileri	27
1.4.2.1.7. Exim Krediler	28
1.4.2.2. Gayri Nakdi Krediler	28
1.4.2.2.1. Teminat Mektubu Kredisi	28
1.4.2.2.2. Akreditif Kredisi	29

1.4.2.2.3. Harici Garanti	29
1.4.2.2.4. Kabul Aval Kredisi	29
1.5. ELEKTRONİK BANKACILIK	29

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

2.1. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ, YÖNETİMİ VE DENETİMİ	33
2.1.1. Stratejik Planlama ve Yatırımlar	35
2.1.2. Risk Yönetim Uygulamaları	36
2.1.3. Bütçeleme	37
2.1.4. İnsan Kaynakları ve Yönetim Alanları	37
2.1.5. Satın Alma ve Devralma	38
2.1.6. Denetim ve Gözetim	38
2.2. PERFORMANS TÜRLERİ	39
2.2.1. Mutlak veya Nispi Performans	39
2.2.2. Formüle Dayalı veya Sübjektif Performans	39
2.2.3. Finansal veya Finansal Olmayan Performans	40
2.2.4. Dar veya Geniş Anlamda Performans.....	41
2.3. PERFORMANS DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN TEMEL KAVRAMLAR	42
2.3.1. Verimlilik	43
2.3.2. Kârlılık	44
2.4. PERFORMANS DEĞERLEME İLKELERİ	45
2.4.1. Süreklilik ve Dönemsellik İlkesi	45

2.4.2. Sistematik Yaklaşım İlkesi.....	46
2.4.3. Değişime Uygunluk (Esneklik) İlkesi	46
2.4.4. Amaca Uygunluk İlkesi	47
2.4.5. Denetim Uygunluk İlkesi	47
2.5. PERFORMANS DEĞERLENDİRME SÜRESİ	47
2.5.1. Performans Planlaması	47
2.5.2. Performans Ölçülmesi	48
2.5.3. Değerlendirme ve Geri Bildirim (İyileştirme)	49
2.6... BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS DEĞERLENDİRME İLİŞKİSİ	49
2.7. CAMELS BANKACILIK DEĞERLENDİRME SİSTEMİ	52
2.8. BANKACILIK SEKRÖRÜNDE PERFORMANS DEĞERLENDİRMENİN YARARLARI	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE RUANDA'DA BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL PERFORMANS KARŞILAŞTIRMASI

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	68
4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	68
4.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE ALT PROBLEMLER	74
4.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	74
4.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	75
4.6. VERİLERİN TOPLANMASI	75
4.7. VERİLERİN ANALİZİ	76

BEŞİNCİ BÖLÜM**BULGULAR**

5.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	77
5.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEM VE ALT PROBLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	83
5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişin Bulgular	83
5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişin Bulgular	85
5.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişin Bulgular	87
5.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişin Bulgular	88
5.2.5. Beşinci Alt Probleme İlişin Bulgular	91
5.2.6. Altıncı Alt Probleme İlişin Bulgular	92
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	99

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Türkiye’de Cumhuriyet Öncesi Bankacılık Tarihçesi	9
Tablo 1.2. 1944-1960 Döneminde Kurulan Bankalar.....	12
Tablo 1.3. Türkiye’de 2010-2018 Döneminde Kurulan Bankalar	19
Tablo 1.4. Nakdi Krediler (İç Ticaret-Dış Ticaret).....	25
Tablo 3.1. Ruanda’daki Ticari ve Yabancı Bankalar.....	64
Tablo 3.2. Ruanda’daki Mikro-Finans Bankalar	64
Tablo 3.3. Ruanda’da Kalkınma Bankaları	64
Tablo 3.4. Ruanda’da Bankaların Sundukları Hizmetler.....	65
Tablo 3.5. Türkiye ve Ruanda’da Sermaye Yeterliği Oranları (%).....	65
Tablo 3.6. Türkiye’de ve Ruanda’da Bankacılık Aktif Kalitesi Oranları (%).....	66
Tablo 3.7. Türkiye ve Ruanda’da Bankacılık Karlılık Oranları (%)	66
Tablo 3.8. Türkiye ve Ruanda’da Banka Şube ve Personel Sayıları	67
TABLO 4.1. CAMELS Bileşenlerine İlişkin Rasyo ve Ağırlıklandırma Dereceleri ...	69
Tablo 5.1. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliği Oranlarına İlişkin Veriler	84
Tablo 5.2. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Sermaye Yeterliliklerine Göre Farklılaşma Durumu	84
Tablo 5.3. Türkiye ile Ruanda Aktif/Varlık Kalitesi Oranlarına İlişkin Veriler	85
Tablo 5.4. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Aktif/Varlık Kalitesine Göre Farklılaşma Durumu	86
Tablo 5.5. Türkiye ile Ruanda Yönetim Yeterliliği Oranlarına İlişkin Veriler	87
Tablo 5.6. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Yönetim Yeterliliklerine Göre Farklılaşma Durumu	88
Tablo 5.7. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Oranlarına İlişkin Veriler (Toplam Aktifler)	89
Tablo 5.8. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Karlılık/Kazanç Oranlarına Göre Farklılaşma Durumu (Toplam Aktifler)	89
Tablo 5.9. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Oranlarına İlişkin Veriler (Öz Kaynaklar)	90
Tablo 5.10. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Aktif/Varlık Kalitesine Göre Farklılaşma Durumu (Öz Kaynaklar)	90
Tablo 5.11. Türkiye ile Ruanda Likidite Yapısı Oranlarına İlişkin Veriler	91
Tablo 5.12. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Likidite Yapısına Göre Farklılaşma Durumu	92

Tablo 5.13. Türkiye ile Ruanda Piyasa Risklerine Duyarlık Oranlarına İlişkin Veriler	93
Tablo 5.14. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Piyasa Risklerine Duyarlığına Göre Farklılaşma Durumu	93

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 5.1. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliği Oranları Grafiği	77
Grafik 5.2. Türkiye ile Ruanda Aktif Kalitesi Oranları Grafiği	78
Grafik 5.3. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliliği Oranları Grafiği	79
Grafik 5.4. Türkiye ile Ruanda Aktif Karlılığı Oranları Grafiği	80
Grafik 5.5. Türkiye ile Ruanda Özkaynaklar Karlılığı Oranları Grafiği	81
Grafik 5.6. Türkiye ile Ruanda Likidite Yapısı Oranları Grafiği	82
Grafik 5.7. Türkiye ile Ruanda Piyasa Risklerine Duyarlık Oranları Grafiği	82
Grafik 5.8. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliği Oranları Karşılaştırma Grafiği ..	84
Grafik 5.9. Türkiye ile Ruanda Aktif/Varlık Kalitesi Oranları Karşılaştırma Grafiği	86
Grafik 5.10. Türkiye ile Ruanda Yönetim Yeterliliği Oranları Karşılaştırma Grafiği	87
Grafik 5.11. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Oranları Karşılaştırma Grafiği (Toplam Aktifler).....	89
Grafik 5.12. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Durumu Karşılaştırma Grafiği Öz Kaynaklar)	90
Grafik 5.13. Türkiye ile Ruanda Likidite Yapısı Karşılaştırma Grafiği (%).....	91
Grafik 5.14. Türkiye ile Ruanda Piyasa Risklerine Duyarlık Oranları Karşılaştırma Grafiği.....	93

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
ATM	: Automatic vezne Machine
BDDK	: Bankacılık Düzenleme denetim Kurumu
BNR	: Banque National du Rwanda
CAMEL	: Capital Adequacy, Asset quality, Management, Earning, Liquidity,sensitivity
EFT	: Elektonic Fon Transfer
FRW	: Rwandan Franc
FSC	: Financial Stability Commitee
GSYH	: Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla
IFRS	: İnternational Financial Reporting Standart
LR	: Liquidity Ratio,
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
ROA	: Return On Asset
ROE	: Return on Equity
SPSS	: Statistical Package For The Social Science
TBB	: Türkiye Bankacılık Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

ÖN SÖZ

Her şeyden önce, tezimi bitirmem için bana güç veren, sağlık, bilgi, bilgelik konusunda beni koruduğu için en büyük minnettarlığım Allah'adır, onun desteği olmadan bu çalışma gün ışığını göremezdi. Bu tezin tamamlanmasındaki desteği, nazik rehberliği ve tavsiyeleri için danışmanım Doç. Dr. Taha Emre ÇİFTÇİ'ye içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca Necmettin Erbakan Üniversitesi İşletme Bölümü'ndeki eğitimim sırasında büyük destek ve yardımları için Prof. Dr Raif PARLAKKAYA, Doç. Dr. Suna AKTEN ÇÜRÜK'e gönülden teşekkür ederim. Necmettin Erbakan Üniversitesi'ndeki eğitimim boyunca bana yardımcı olan tüm arkadaşlarıma da şükranlarımı sunuyorum. Son olarak, Türkiye'deki eğitimim sırasında beni sürekli destekleyen ve başımı ağrıttığım harika anneme, Kardeşlerime, canım kardeşim İsmail'e içtenlikle minnettarım. Bu çalışmayı, hayatımda olduğu kadar bu çalışmada da önemlerinin bir göstergesi olarak onlara ithaf etmek istiyorum.

Allyah IRANKUNDA

Konya, 2022

GİRİŞ

Bankacılık sektörü, ekonomik birimler arasında para, kredi işlem ve bunlara yönelik hizmetlerin yerine getirilmesine ilişkin faaliyette bulunan kuruluşları temsil etmektedir. Bankalar, tasarrufları verimli ve karlı yatırıma yönlendirmek ister, bu da bazı kaynakların kullanımını olumlu yönde etkiler ve ekonomik kalkınmaya da katkı sağlar. Bu bakımdan bankacılık sektörünün gelişmesi de ülkelerin kalkınması ile doğrudan bağlantısı vardır.

Bu çalışma, Ruanda ve Türk Bankacılık sektörünün oranı analizi yöntemi ile karşılaştırmasını incelemektedir. Türkiye ve Ruanda'daki bankacılık sektörünün oranı analizi yöntemi ile analizi karşılaştırması için Dünya Bankası, TBB (Türkiye Bankalar Birliği), BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme kurumu), AFSR (Anually Financial Stability Report in Rwandan banking sector), NISR (National Institute of Statistic in Rwanda), TÜİK (Türk İstatistik Kurumu) tarafından oluşturulmuş olan veri tabanından yararlanılmıştır. Çalışma, elde edilen verilerle istatistiksel analizler kullanılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

CAMELS sistemi kullanılarak bankaların mali durumlarının değerlendirilmesi, hem ulusal hem de uluslararası çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Araştırmaya paralel olarak yapılmış çalışmalardan bazıları şunlardır:

Akyüz, Mustafa ve Emir (2018), Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Finansal Performans Değerlendirmesi 2003-2016 yılları arasında analiz yapılmıştır. Hem genel olarak hem de sektör grupları bazında CAMELS analizi ve her bir CAMELS bileşeni için performans değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara bağlı olarak; sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve likidite açısından en iyi performansı yabancı mevduat bankalarının, yönetim kalitesi ve karlılık açısından kamu mevduat bankalarının, piyasa riskine duyarlılık açısından ise özel sermayeli mevduat bankalarının gösterdiği belirlenmiştir.

Balasundaram (2008), Bangladeş'te faaliyet gösteren 48 bankanın finansal performansını CAMELS performans değerlendirme yöntemini kullanarak karşılaştırmalı bir analiz yapmıştır. 1999-2006 yılları için yapılan çalışmanın ardından; 3 bankanın performansının iyi düzeyde, 31 bankanın performansının tatmin edici düzeyde, 7

bankanın performansının normal düzeyde ve 7 bankanın performansının kötü düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Türker Kaya (2001), bankaların CAMELS performansının farklılaşmasını incelemek amacıyla yapılan parametrik olmayan testin sonuçlarına göre; bankaların genel olarak CAMELS değerleri 2000 yılında 1997 yılına göre sistematik olarak farklılık göstermiştir. Bu farklılaşmanın kaynağının TMSF bankalarından geldiği tespit edilmiştir. TMSF dışındaki bankaların CAMELS değerlerinde bu iki yıl arasında önemli bir fark görülmemiştir. Dolayısıyla, diğer bankaların genel durumunda belirgin bir değişiklik (iyi/kötü) olmadığı değerlendirilmiştir.

Kandemir ve Arıcı (2013) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankalarını ortaklık yapılarına göre gruplandırmış ve 2001-2010 dönemindeki performanslarını grup bazında analiz etmişlerdir. Çalışmada CAMELS modeli kullanılmıştır. Analiz sonucunda, 2001 yılındaki bankacılık krizi sonrasında mevduat bankalarının yüksek sermaye yeterlilik ve likidite oranlarına sahip oldukları ve bu kapsamda olası krizler karşısında büyük temkinli davrandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca incelenen dönemde yabancı sermayeli mevduat bankalarının aktif kalitesi ve yönetim kalitesi açısından en iyi performansa sahip olduğu tespit edilmiştir.

Christopoulos ve diğ. (2011), CAMELS derecelendirme sistemini kullanarak 2003-2007 yılları için Lehman Brothers'ın ekonomik beklentilerini incelenmiştir. Araştırma sonuçları, kredilerinin kötü ve şüpheli bulunduğunu, yönetiminin ise isteksiz ve düşüşteki seyri tersine çeviremeyeceğini gösterdi. Ayrıca yönetim, denetim otoriteleri tarafından belirlenen kurallara uymamakta, takip edilen risk yönetim yöntemleri ise büyüklüğü ile orantılı olarak yetersiz görülmüştür.

Sada Erdoğan'ın (2018) "Türk Bankacılık Sektörünün 2009-2016 Dönemi Camels Derecelendirme Sistemi ile Performans Analizi" başlıklı çalışması, CAMELS sistemini kullanan 11 Türk bankasını analiz etmeyi amaçlayan bir çalışmadır. Analiz sonuçlarına göre kamu mevduat bankaları sermaye yeterliliği, yönetim kalitesi, kârlılık ve piyasa riskine duyarlılık bileşenleri açısından, özel

mevduat bankaları aktif kalitesi bileşeni açısından, yabancı sermayeli mevduat bankaları ise likidite bileşeni açısından en iyi performansa değerine sahip olan banka grupları olmuştur.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde banka sisteminin tarihçesi değerlendirilmiş ve finansal sistem ile bankacılık terimlerinin tanımlamalarına yer verilmiştir, ayrıca bankacılık sektörü özellikleri derinlemesine incelenmiş bankacılık hizmetleri literatürel olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise finansal analiz performans kavramı, performans değerlendirme süreci ve performans türleri-kavramaları açıklanmıştır. Üçüncü bölümünde ise 2001-2019 yılları arasında Türkiye ve Ruanda bankacılık sektörleri arasında oran analizi yöntemi uygulaması yapılmıştır. Dördüncü bölümünde gereç ve yöntem uygulanmıştır. Sonuç bölümünde ise, Türkiye ve Ruanda bankacılık sektörünü elde edilen veriler kapsamında oran analizi yöntemi kullanılarak değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİNE GENEL BAKIŞ

1.1. FİNANSAL SİSTEM VE BANKANIN TANIM

Finansal sistem, tasarruf sahipleri (fon fazlası olanlar), yatırımcılar (fon ihtiyacı olanlar), yatırım ve finansman araçları, yardımcı kuruluşlar (finansal araçlar) ile idari ve hukuksal unsurların oluşturduğu bir bütün olarak tanımlanabilir. Finansal kurumlar; bankalar, sigorta şirketleri, bankerler, tefeciler ve borsalar gibi çeşitli kurumları kapsar. Tasarruf sahipleri tarafından yaratılmış olan alım gücü yani fon fazlası tüketici ve yatırımcıların fon gereksinimini gidermek maksadıyla kullanılmaktadır. Finansal araçlar tarafından, finansal piyasalardaki taraflara yasal çerçevelerde fon aktarılmaktadır (Cantekinler, 2007: 3).

Günümüz ekonomilerinde ekonomik ve ticari işlemlerin yürütülebilmesi açısından son derece önemli olan “Banka” kavramsal olarak İtalyan dilinde, ‘Banco’ teriminden türetilmiştir. Ekonomik ve ticari işlemlerde banka, para, sermaye ve kredi konuları ile ilgili olarak, her türlü işlemi gerçekleştiren ve düzenlemekte olan tüzel ve gerçek kişilerin bu sahadaki gereksinimlerini karşılayabilmek üzere kurulmuş bir kurumdur (Mouad , 2019: 23).

Bankalar, kısa ve orta vadeli fon transferine aracılık ederek, tasarrufların yatırıma dönüştüren kayıtlı para yaratan, bireylere veya kurumlara yaşam kolaylığı sağlayan finansal kurumlardır. Bankalar, para piyasasının önemli kurumlarıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasalarda bankalar, ekonomik istikrarı ve kalkınmayı sağlamak için önemli görevler üstlenmektedir (Dölek, 2017: 12-13).

Bankacılık sektöründe, mevduatları kabul eden, toplamış olduğu bu mevduatların miktarlarını etkili bir biçimde fon sağlama ve kredi işlemleri açısından kullanılmasını amaçlayan ekonomik kurumlardır. Banka; sermaye, kredi ve para unsurlarını içermekte olan her türlü işlemi gerçekleştirebilen ve düzenleyebilen özel

ya da kamu kişilerle firmaların bu sahalardaki her çeşit ihtiyacının karşılamaya uğraş alanı olarak belirmiş ekonomik birimlerdir (Dölek, 2017: 14).

Günümüz ekonomilerinde ticari yaşamın en önemli temel direklerinden biri olan bankalar, para-kredi, sermaye konularında önemli işleve sahiptir. İş hayatından bankaların mevcut olmadığı bir ortamda düzenli yurt içi ve yurt dışı (Western Union, EFT Fast vb.) işlemlerinin yürütülebilmesi, bankalar bulunmadığı ortamda çok zordur. Bankalar, insanların tasarruflarını güvenli bir şekilde depoladığı ve bu tasarruflardan gelir sağlayabildikleri finansal kurumlardır. Buna ek olarak, bankalar finans ihtiyaçları olan kişi ve kurumların bu ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu kapsamda bankalar, havale, çek işlemleri, ticari menkul kıymet (alım satımı), senet tahsili gibi hizmetleri verirler (Mishkin, 2004: 160).

Bir ülkenin iktisadi politikaları ile bankacılık yapısı arasında yakın bir ilişki vardır. İktisadi politikalar bankacılık faaliyetlerini doğrudan etkileyerek bireylerin yatırım ve tasarruf tercihlerini şekillendirebilmektedir.

1.2. BANKALAR SİSTEMİNİN TARİHÇESİ

1.2.1. Dünya’da Bankacılık Sektörünü Tarihsel Gelişim

Bankacılık çok eskilere dayanmaktadır ve bankacılık hizmetleri ticaret kadar eskidir. Bankacılık faaliyetleri Mısır ve Mezopotamya medeniyetleri arasındaki ticari ilişki içerisinde yer almış ve ticaretin önemli bir parçası haline gelmiştir (Kılıç, 2020: 1-7).

İlk bankacılık uygulaması M.Ö. 3500 yıllarında Sümer ve Babil'de fark edilmiş ve arkeolojik çalışmalar Sümer ve Babil tapınaklarından sorumlu rahiplerin ihtiyaç sahiplerine borç verdiklerini ve bunları belgelediklerini ortaya çıkarmıştır. Eshunna Krallığı, M.Ö 2000 yılında ilk bankacılık yasalarını hazırladı ve faiz oranı %20 olarak belirlendi. Bu dönemden sonra daha kapsamlı yasalar belgelendi ve tapınaklarda korundu. Hammurabi yasalarına göre borç verme ve mevduat tahsilatı yapılır. Alacak dekontları bu süreçte kil üzerindeki varlıklar iki nüsha olarak kazınarak tutulmuştur (Cantekinler, 2007: 5).

Bankacılık Sektöründe ilk ve orta çağda Yunan şehir devletlerinde, Roma ve Mısır uygarlıklarında. Eski Mısır'da faiz oranları sınırlıyken, eski Yunanistan'da bankacılıklışlemleri yerleşik bir üst yönetimin denetimine tabiydi. Sümer ve Babil'deki tapınaklarda, rahiplerin borç verdiği varsayılarak, MÖ 3500'e kadar uzanan bankacılık belgeleri bulundu. MÖ 3500'de kurulmuştur (Sümer,2016:487).

Bilinen ilk banka kurumu "maket"tir. İlk borç verenler Model'in rahipleriydi. Modeller, çiftçilere ilk dönemde hasat zamanında geri ödenmek üzere tohum, hammadde ve ekipman için parasal kredi açtıkları kazılarda bulundu. Dünyanın ilk banka ve bankacılık sistemi borç verme üzerine kurulmuştur. (Sümer, 2013:7). MÖ. VII. Yüzyılında Antik Yunan'da krallar kendi adlarını taşıyan madeni paralar basarlardı. Bu dönemde Sinop, Sicilya, Kartaca ve Lidya'yı fetheden Persler, Ortadoğu'yu bankacılıkla tanıştırdılar (Yetiz, 2016: 109).

MÖ. III. Yüzyıldan MS. II kadar dünyanın hakim gücü olan M.Ö. Bankacılık, Roma'da oldukça büyümüştür. Roma'da, sosyal armatörler ve tüccarlar, bankacılık işlemlerine aristokratlardan daha fazla odaklandılar. Orta Çağ'da denizciliğin gelişimi ve ayrıca yeni fethedilen bölgelerden değerli metallerin transferi, Avrupa'da bankacılığın yükselişine katkıda bulundu. Bu dönemde yeni bir bankacılık sistemi ortaya çıktı. Vatandaşlık hakkı Orta Çağ'da tanınmasına rağmen, bankacılık sosyal toplumda ilgi görmüş ve Rönesans döneminde evrensel olarak kabul görmüştür (Kaya, 2012: 38).

Amsterdam Bank adıyla kurulan ilk modern banka 1609'da Hollanda'da kuruldu. 1637'de Venedik'te Bank of Venice kurularak çek ve banknot kullanımı başladı. İngiltere Kralı 1640'ta Londra Kulesi'nde depolanan tüccarların altınlarına el koyarak tüccarların devlete olan inancını sarstı. Tanıklık olarak bilinen belgeler karşılığında onları Kuyumcu tüccarlarına verdiler. Bir süre sonra kasalarındaki altının atıl kaldığını fark eden kuyumcular, kredi ihtiyacı olanlara 'kuyumcu' olarak kendi faturalarını kesmeye başladılar. Bu senetler zamanla piyasada dolaşıma girdiği için ilk banknot sistemi oluşturulmuş ve 1694 yılında İngiltere'nin ilk bankası kurulmuştur (Yetiz, 2016: 109).

XIX. yüzyılın başından bu yana, küresel ticaret sermayesinin büyümesi ve sanayi devrimi, bankacılık sisteminin gelişimini hızlandırdı. Genel olarak bu dönemde bankalar ticarete uzmanlaşırken, kendi öz kaynakları ile çalışan bankalar yatırım bankacılığı, uzmanlaşma ve birleşme eğilimlerine odaklanmışlardır. Bu dönemde İngiltere ve Almanya'da kurulan bankalar günümüzde de faaliyet göstermektedir. Batı bankacılığındaki uzmanlaşma eğiliminin yanı sıra ikinci gelişme birleşmedir. Ticari kapitalizmden endüstriyel kapitalizme geçişte küçük ve zayıf işletme türleri yerini büyük işletmelere bırakmaya başladı. Bankacılık sektörü de aynı trendi gerçekleştirdi. Büyük ölçekli banka girişimlerinin izlediği yol. Para ve borç miktarından sorumlu bir kamu kurumu işlevi gördü. 1791 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), bir özel banka ve bir merkez bankasından oluşan ikili bir bankacılık sistemi kurdu. Ancak sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, 1800'de İngiltere'de de 1814'te Hollanda'da Fransa, 1817'de Norveç ve Avusturya, 1856'da İspanya, 1875'te Almanya, 1882'de Japonya, 1887'de Portekiz ve İsviçre'de de kuruldu. 1907 (Yetiz, 2016: 109). Modern bankacılık sistemi 1913 yılında Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası olan Federal Rezerv Bankası'nın kurulmasıyla başlamıştır (Sümer, 2013: 21).

19. yüzyılda Durum boyunca biraz değişti. Küresel bankacılık sektöründeki en önemli gelişmeler, kalkınma bankalarının kurulması ve ABD bankalarının hızla yaygınlaşması olmuştur. Bu dönemde kapitalist sistemle birlikte merkezi planlı sosyalist ekonomiler ortaya çıktı. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra bankacılık faaliyetleri merkezi planlı ekonomilerin yapılarına göre yeniden şekillenmeye başlayınca, az gelişmiş ekonomilerin finansal kalkınma çabalarını desteklemek için 'kalkınma bankacılığı' olarak bilinen yeni bankalar kurulmaya başlandı (Akgüç, 2007:7).

Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve benzeri kuruluşlar İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin ürünleri oldular (Yetiz, 2016: 109).

1.2.2. Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişim

Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemi göz önünde bulundurarak Türkiye'de bankacılık sektöründeki süreç iki ana başlık altında incelenmiştir (Dölek, 2017: 20).

Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılık faaliyetlerinin başlaması hakkında iki temel görüş vardır. Birincisi bankacılık faaliyetlerinin İstanbul'un fethiyle başlamasıdır. İstanbul'un fethi Osmanlı İmparatorluğu ve Osmanlı halkının Avrupa ile bir araya gelişini hızlandırmıştır. İstanbul 'un fethi ile Karadeniz' i Akdeniz'e ticaret yollarına ele geçirildi. Fethin gerçekleşmesinden sonra Fatih Sultan Mehmet, Galata'ya yerleşen Venedik bankacıları ve Cenova Bankaları temsilcilerinin, kanunlarına uymak ve gerekli vergileri ödemek şartıyla kendi ülkelerinde mesleklerini icra etmeye devam edebileceklerine dair bir ferman yayınlamıştır. İlk kağıt para, Osmanlı İmparatorluğu'na 1840'da bütçede oluşan açıkları karşılamak amacıyla çıkarılmıştır. Bu dönemde sürekli açık olan Osmanlı hazinesinin kaynağa olan gereksinimini karşılamak için kısa sürede "Kaime" olarak isimlendirilen para miktarı önemli ölçüde artırılmıştır. Birkaç yıl içinde, dış ticaret açıklarının sürekli ihracat nedeniyle yabancı para birimlerine karşı kaime değeri azalmıştır. Bundan dolayı ithalat finansmanı açısından dış pazarlardan kaynak bulmak zor hale gelmiştir (Dölek, 2017: 21).

1845'te Galata'nın önde gelen iki bankerleri ile anlaşma yapılmış ve Osmanlı ithalatının finansmanını, bu bankacılar dış finans piyasalarına yazılacak poliçelere karşılığında sabit bir döviz kuru üzerinden başlamıştır. Bu anlaşma 1847'de yenilendiğinde, bankacılar hükûmet ile aynı fonksiyonu yürütmek için bir banka kurmayı kabul etmesini istemişlerdir (Cantekinler, 2007:6).

Osmanlı Devleti'nin ilk bankası 1847'de Galata bankerleri tarafından İstanbul Bankası diğer ismiyle "Bank-ı Der Saadet" kurulmuştur (Yenici, 2006: 5). Başlıca Para kurunu sabit tutmayı en önemli vazife olarak üstlenen banka, hükûmetin 25 milyon kuruluş faaliyetlerine başlamıştır. Ancak, bu banka çok uzun bir süre çalışmamıştır ve 1848'den sonra devlete kredi toplayamayan banka, 1852'de faaliyetlerini durdurdu.

İstanbul Bankası, kaimenin dış değerinin faaliyet sonuna kadar sabit kalmasına vesile oldu. İstanbul Bankası, Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan ilk banka olmasına rağmen, bankacılık sektörünün aslında 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası ile başladığına inanılmaktadır. Osmanlı Bankası, Osmanlı İmparatorluğu arasında aracılık yapmak üzere sermaye ile kurulmuştur (Kaya,2010:9). 1856 Paris Barış Antlaşması'nın ardından dış borçlanma imkanlarının artmasıyla birlikte devlet ve yabancı sermaye sahiplerinin dış borçlanmada olmuştur (Bakan ve Sumru.2001:31).

Tablo 1.1. Cumhuriyet Önce Dönem

No	Banka İsimler	Kuruluş Tarihi	Kuruş yeri	Açıklama
1	İstanbul bankası (Banka-i Der saadet)	1847	İstanbul	İlk bankası olan, ama 1852 yılında faaliyet sona ermiştir.
2	Banka-i Osmani	1856	İstanbul	Bu Banka 1863'de Banka-i şahaneye katılmıştır.
3	Türkiye Bankası	1860	İstanbul	Bu banka 1861 yılında faaliyetin son vermiştir.
4	Bank-i Osmani-i şahane	1863	İstanbul	Bu banka 2001 yılında Garanti Bankası'na devredilmiştir.
5	Avusturya-Osmanlı Bankası	1871	İstanbul	Bu banka 1874 yılında Osmanlı Bankası ile birleşmiştir.
6	Avusturya-Türk Bankası	1872	İstanbul	Bu banka 1873 yılında tasfiye edilmiştir.
7	İstanbul Bankası	1872	İstanbul	1873 yılında K ve E şirketi Osmaniye'sine katılmıştır.
8	Menafi Sandıkları	1883	İstanbul	Türkiye'de Sandıkları yeniden düzenlenerek Menafi sandıkları adını almıştır.
9	Ziraat Bankası	1888	İstanbul	Bu Menafi Sandıkları devredilmiştir Ziraat Bankası adı verilmiştir.

Kaynak: Akgüç, 1989:105-106

Osmanlı Devleti'nde 1856-1922 yılları arasında 18 yabancı fonlu banka açıldı ve bunların ana görevi Osmanlı Devleti'ne borç vermektir. Bu dönemde 1861 yılında ilk defa yerli parayla memleket sandıkları adıyla Mithat Paşa önderliğinde bir banka kurulmuştur. Bu bankalar yer alanı tarım kredi kooperatifleri işlevlerini yapması

amaçlanmıştır. Ama yaklaşık 20 sene sonra hedefler doğrultusunda çalışmaması sonucu 1888 yılında Ziraat Bankası oluşturmuştur (Kanuşığı, 2019: 16).

1.2.3. Cumhuriyet Önce Dönem ve Cumhuriyet sonrası Dönem

Bankacılık ve kredi faaliyetleri, Cumhuriyet döneminin başında Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki olduğu gibi büyük ölçüde yabancı sermayeden etkilenmiştir. Cumhuriyetin ilanından hemen sonra, yeterli sermaye birikimi sahip olmayan özel sektör yerine devlet tarafından ulusal bankacılığın geliştirilmesi hedeflenmiştir. Finansal faaliyetlerin gelişmeye başladığı bu dönemde bankacılık faaliyetleri genellikle devlet tarafından yürütülmüştür (Dölek, 2017: 27-28).

Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra Türkiye Bankalar Birliği (TBB) bankacılık sektörünü şu şekilde dönemlere ayırmıştır (Gülen, 2015: 24);

- Kuruluş Süreci (1923-1932)
- Devletçi Politikaların uygulandığı süreci (1933-1944)
- Yeni Devletçi ve Liberal Dönem (1945-1960)
- Planlı Dönem (1960-1980)
- Dışa Açılma ve Piyasa Ekonomi Dönemi (1980-2000)
- Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma Dönemi (2000-2010)
- Mevcut dönem (2010-2018)

Cumhuriyet döneminin hemen başında, Türkiye'de 22'si millî, 13'ü yabancı olmak üzere 35 banka ve toplam 439 adet banka şubesi faaliyet göstermektedir. 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde alınan karar uyarınca özel sanayi kuruluşlarına orta ve uzun vadeli krediler sağlamak ve ekonomik, mali ve teknolojik destek sağlamak amacıyla 1925 yılında Türk Sanayi Bankası ve Maadin kurulmuştur. Emlak ve Eytam Bankası 22.05.1926 tarihinde 844 sayılı kanunla kurulmuştur. İstiklal savaşı ve diğer savaşlardan sonra harap olan inşa etmek için Eytam Sandıkları'nın paralarıyla anonim şirket olarak kurulmuştur. Emlak ve Eytam Bankası, vatandaşları tefecilerden kurtarılmayı, yetimlerin paralarını güvenli bir

biçimde korumayı ve menfaat ve haklarını korumayı hedeflemiştir. Daha sonra Banka'nın varlığı, 1946 tarihli ve 4947 sayılı kanunla kurulan Emlak Kredi Bankası A.Ş. ye devredilmiştir (Gürtuna & Doğan, 2005: 92-93).

Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası 1930 yılında kurulmuştur. 1923–1932 döneminde, merkezi bankası para ve kredilerde en önemli gelişmeler olmuştur. Merkez Bankası'nın (TCMB) kuruluşu 1920'lerde başlatılmıştır. Ancak 1926 yılından sonra ödemeler dengesindeki sorunlar ve çeşitli mali güçlükler yüzünden kurulması gecikmeye uğramıştır. Bu nedenle TCMB'nin kurulması 1930 yılında mümkün olmuştur (Gülen, 2015: 24-25).

Denizbank, Halk Bankası ve Halk Sandıkları 1933-1944 yılları arasında kurulan bankalardır. 1937 yılında Deniz yolları işletmelerini yönetmek, yenilerini kurmak ve finanse etmek amacıyla kurulan Denizbank, 1952 yılında kurulan Denizcilik Bankası'na devretmiştir (Pehlivan, 2022:14-16).

1944-1960 döneminin bankacılık açısından farklılık arz eden yönü ise, özellikle 1950'den sonra özel bankaların kurularak hızla gelişim göstermiş olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda iş faaliyetlerindeki hızlı artış ve Türkiye'de finansman ihtiyacının artması, yeni bankalara ihtiyacı da artırmıştır. Ayrıca bu dönemde 30 yeni banka kurulmuştur. Bunlardan üçü (Denizcilik Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası ve Türkiye Öğretmenler Bankası) devlet tarafından kurulmuştur (Dölek, 2017: 28-29).

Tablo 1.2. 1944-1960 Döneminde Kurulan Bankalar

N	Banka Adı	Kuruluş Tarih	Açıklama
1	Yapı ve Kredi Bankası	1944	Faaliyetine devam etmiştir
2	Türkiye Garanti Bankası	1946	Faaliyetine devam etmiştir
3	Akbank	1948	Faaliyetine devam etmiştir
4	Türkiye Kredi Bankası	1948	1966 yılında tasfiye edilmiştir
5	Tutum Bankası	1948	1963 yılında tedrici tasfiyeye tabi tutulmuştur
6	Niğde Bankası	1948	1960 yılında tasfiye edilmiştir
7	Türkiye Eski Muharipler Tasarruf ve Bankası (Muha Bank)	1950	1959 yılında T. Birleşik Kredi Bankası adı altında, Tümsü Bankla birleşmiş ve 1961'de tasfiyeye alınmıştır.
8	T. Sınai Kalkınma Bankası	1950	Faaliyetine devam etmiştir
9	Göynük Sanayi ve Kredi Bankası	1951	1957 yılında tasfiye edilmiştir
10	Doğu bank	1952	1961 yılında tedrici tasfiyeye tabi tutulmuştur
11	Denizcilik Bankası	1952	17.11.1992 gün ve 92/3744 BKK ile Emlak Bankası'na devredilmiştir
12	Türk Ekspres Bankası	1953	1962 yılında Anadolu Bankası adı altında Buğday Bankası ile birleşmiştir
13	Türk Yapı Bankası	1954	1958 yılında tasfiye olunmuştur
14	Şekerbank (Pancar Kooperatif Bankası)	1954	1954 yılında kurulan Pancar Bankası Şekerbank'ın nüvesini teşkil etmiş, Şekerbank halen faaliyetine devam etmektedir.
15	Türkiye Vakıflar Bankası	1954	6219 sayılı özel kanunla kurulan banka faaliyetine devam etmektedir
16	İşçi Kredi Bankası	1954	1983 yılında faaliyeti durdurulmuştur
17	Buğday Bankası	1955	1962 yılında Anadolu Bankası adı altında Türk Ekspres Bankası ile birleşmiştir
18	Türkiye Turizm Bankası	1955	Aktif ve pasifi ile birlikte 7470 sayılı kanunla Turizm Bankası'na intikal etmiştir
19	Pamuk bank	1956	30.07.2004 gün ve 5230 sayılı Kanunla T. Halk Bankası'na devredilmiştir

20	Esnaf Kredi Bankası	1957	1961 yılında tedrici tasfiyeye tabi tutulmuştur
21	İzmir Halk Sandığı	1957	31.12.1963 tarihinde tüzel kişiliği sona ermiştir
22	Sanayi Bankası	1958	1973 yılında tedrici tasfiyeye tabi tutulmuştur
23	Çay bank	1958	20.04.1992'de Der bank ismini alarak 30.06.1992'de faaliyete geçmiştir.
24	Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası	1959	21.05.1992 gün ve 92/3067 sayılı BKK ile T. Halk Bankası'na devredilmiştir.
25	Türkiye Öğretmenler Bankası	1959	21.05.1992 gün ve 92/3067 sayılı BKK ile T. Halk Bankası'na devredilmiştir.

Kaynak: TBB. [https:// www.tbb.gov.tr](https://www.tbb.gov.tr)

Bu dönemin bankacılık sektöründeki önemli gelişmelerden biri, bankacılık mesleğini geliştirmek, bankalar arası dayanışmayı sağlamak ve haksız rekabeti önlemek amacıyla 1958 yılında TBB'nin (Türkiye Bankalar Birliği) kurulmasıdır. TCMB dışında Türkiye'de faaliyet gösteren tüm bankalar 7129 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 74. Maddesine (TBB) kapsamında üye olmak zorunludur. Bir diğer önemli gelişme ise 1956 yılında Maliye Bakanlığı denetiminde Denetimli Bankacılık Kanunu'nun çıkarılmasıdır (Ekici, 2007: 52).

Ancak 1945-1959 döneminin en önemli özelliği, bir sanayileşme politikası olarak ekonomik devletin yerini özel sektörü destekleyerek ekonomik kalkınmayı hızlandırma politikasına bırakmasıdır. Planlanan dönemde 1961-1980 yılları arasında Sanayi Yatırım ve Kredi Bankası ile Devlet Yatırım Bankası kurulmuştur. Bu yıllarda on beşe yakın banka tasfiye edilerek Merkez Bankası'nda bir fon oluşturularak bir şekilde sigorta rolünü üstlenmiştir (Ahmed, 2021:37-42).

Bankacılık sektörü planlanan süreçte uygulamalar kurucusu sadece 7 tane yeni banka olarak kabul edilmiştir. Bu bankalardan 2'si ticari banka, diğer beşi ise kalkınma bankasıdır. Kalkınma bankaları oluşturuldu; 1962 yılında Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası, 1963 yılında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası, 1968 yılında Türkiye Maden Bankası ve 1976 yılında Yatırım Bankası sanayi ve işgücü kurulmuştur. Ticari bankalar; Türk Ticaret

Bankası 1964'te, Arap-Türk Bankası 1977'de kuruldu. (Gülel, 2006: 12, Yıldız, 2006: 18-19).

1980 yılının sonrasında başlayan finansal liberalizasyon politikaları ve deregülasyon dönemi, Türk bankacılık sektöründe değişikliklere neden olmuştur. Bankacılık sektöründe, mevduat ve kredi faiz oranlarının serbestleştirilmesi nedeniyle serbest piyasa ortamında faiz oranlarını gücüne gücüne sahiptir (Kılıç, 2020: 15-19).

24 Ocak 1980 tarihli kararlar bankacılık sektörü, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana hiç karşılaşmadığı yoğun bir rekabetle karşı karşıya kaldı. Finansal serbestleşme yolunda alınan ilk karar, "Temmuz Bankacılığı" olarak bilinen finansal liberalleşmeye doğru alınmış ve 1 Temmuz 1980'de faiz oranlarının serbestleştirilmesi ile pozitif reel faiz oranlarının uygulanması ve bankaların mevduat ihraç etme yetkisinin verilmesi olmuştur. Sertifikalar, mevduatlar ve kredi faizleri hızla artmaya başladı. Aynı dönemde bankacılık kurumlarının sayısının hızla artmasıyla birlikte bankalar önce bankacılarla daha sonra da kendi aralarında kaynak bulma rekabetine girmiştir. Bu rekabet, artan faiz oranları ile sağlanmış, artan rekabet, ürün ürün sayısı ve hizmet kalitesinin artmasına neden olmuş ve ileri teknolojilerin kullanımı hızlanmıştır (Yavuz ve Demir, 2015: 113).

Bu dönemde 1980 sonrası dönem ekonomide önemli değişiklikler yapıldığı, bu nedenle para-kredi-bankacılık sistemi ve dışa açılma felsefesinin benimsendiği bir dönem olmuştur.

Bu dönemde serbest piyasa mekanizmasının ekonomideki işleyişi ve finansal piyasaların elektronik ortamda serbest düzenlenmesinin gerçekleştirilmesi bankacılık sisteminin üzerinde önemli tesirler yaratmıştır. Yeni kurulan yabancı ve yerli bankaların faaliyete geçmesi ve faiz oranlarının mevduat kredilerinde serbest bırakılmasına bağlı bir şekilde sektörde rekabet ortamı oluşmuştur. Artan rekabet, geleneksel mevduat bankası yerine, bankaların hem kaynak çeşitliliğine hem de plasman bankalar artıran bir bankanın benimsenmesine yol açılmıştır. Bu dönemde banka fonlarının bir kısmı finansal piyasası işlemlerinde, iç borç alımlarında döviz

işlemlerinde ve döviz işlemlerinde kullanılmıştır. Banka müşterilerine leasing, (factoring, forfaiting, swap, forward, future,) opsiyon, döviz mevduat hesabı, kredi kartları, tüketici kredileri, satış noktası terminalleri, otomatik vezne makineleri benzeri yeni ürün ve hizmetler sunulmuş, bilgi işlem sistemleri ve teknolojiye yaşanan diğer inovasyonlardan yararlanarak ve insan kaynakları eğitiminde ilerleme kaydedilerek sektörün verimliliği artırılmıştır (Sümer, 2016: 489).

Bankalar, 1980-1990'da reel faizler pozitif değerler almaya başlamış ve tasarruflar banka sistemine yönelmeye başlayınca mevduatlar artmıştır. 1980-1990 yılları arasında ekonomide yapısal değişiklikler meydana gelmiştir (Bağcı, 2013: 40).

1982 yılında yayınlanan Finansal Piyasası Kanunu ile Finansal piyasası araçlarının kullanımı için gerekli hukuki ve kurumsal yapı oluşturulmuştur. 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) faaliyete geçmiştir (Shavkat, 2010: 57).

1984 yılından sonra kamu harcamaları arttı ve devletin finansal ihtiyaçları emisyonla çok borçlanma yoluyla karşılanmaya başlanmıştır. 1985 yılında devlet tahvili getirileri serbest bırakılmış ve Merkez Bankası kamu belgelerini ihale yoluyla satarak finans sağlanmaya başlanmıştır O zamandan beri, bankaların hazine bonoları ve devlet tahvilleri önemli plasman sahalarından birisi durumuna gelmiştir. İstanbul Menkul Değerler Borsası'nın 1985 yılında yeniden faaliyete geçmesi, devlet tahvillerinin 1986 yılında borsada satış finansal klasmanların alanının genişlemesine yol açmış, finans sektörüne olan ilgi artırılarak Merkez Bankası bünyesinde bankalar Inter Bank kurulmuştur (Destereci, 2009: 17; Öden, 2019: 11).

Bankacılık sektörünü 1989 yılında alınmış olan kararlar ve düzenlemeler zorlamıştır. Bankalar yeni düzenlemeler nedeniyle likidite yönetiminde geçerli olan temel ilkeleri göz ardı etmiş ve dış kaynaklara yönelmiştir. 28 Aralık 1984 ve 30 Temmuz 1984 tarihli Türk parası kıymetini koruma kararları ile konvertibl TL'nin şartları hazırlanmış, 32 sayılı karar ile sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve Türk lirasının konvertibilitesinin IMF tarafından onaylanması (Ağustos 1989) ile kambiyo rejimine ilişkin düzenlemeler tamamlanmıştır (Hacıoğlu & Demiröz, 2020:

42-43). Bu durum bankaların yükümlülükleri ve döviz varlıkları arasındaki farkın artışına neden olmuştur

Bankacılık sektörünün 1990'lı yıllarda yaşanan gelişmeler bankaların finansal yapısında ciddi oranlarda bozulmalara yol açmıştır. Bankalar uzun bir süre boyunca yüksek riskli bir ortamda çalışmak durumunda kalmıştır. Kamu sektöründe borçlanma ihtiyacı ve kamu bankalarının bütçeyi finans etmek için kullanılması bu süreci hızlandırmıştır (Milli, 2008: 21).

1995'ten sonra ekonominin hızlı toparlanması, bu dönemde bankacılık sisteminin büyümesini ve tüm finans sektörlerini olumlu etkiledi. Yüksek reel faiz oranları TL cinsi yatırım araçlarını cazip hale getirdi, para ikamesi yavaşladı ama tersine dönmedi. Kapanan döviz pozisyonları yeniden açıldı ve yüksek maliyetli pahalı olmasına rağmen yurt dışı borçlanmaları başlamıştır. Ancak yatırımcı talebi çok kısa vadeli araçlara odaklanmıştır. Yurt dışından sağlanan borçlanmaya vergi getirilmiş, Türk Lirası ve yabancı borçlanma üzerindeki parasal yükler arttırılmıştır. Bu gelişmeler repo ve vadeli döviz işlemlerinin hızla büyümesine yol açmıştır. Bankacılık sektöründe vadesiz mevduat ve vadeli mevduatın büyük kısmı günlük vadeli ve çok yüksek faizli repoya dönüştürülmüştür. Gayri nakdi krediler üzerinden açık pozisyonlar artmıştır. Para ve mali yüklerin maliyetler üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle, kaynakların bir kısım kıyı bankalarına yönelmiştir (Karacaoğlan, 2011: 28).

2000 yılında, üç özel sermayeli ticaret bankasının (Demirbank, Etibank, Bank Kapital) yönetimi fon'a teslim edilmiştir. Bu süreçte kalkınma ve yatırım bankasının (Park Yatırım Bankası) ve Kıbrıs Kredi Bankası'nın bankacılık faaliyetleri askıya alındı. 2000 yılının sonlarında bu şekilde Fon'a aktarılan bankaların sayısı 11'e çıkmıştır. 2000 yılı Kasım ayında yaşanmış olan dalgalanma sürecine yol açan problemler, 2001'e gelindiğinde daha da ciddileşti. Yapısal düzenlemelerin durağanlaşması, iç talepteki sınırlandırmalara bağlı bir şekilde cari işlemlerde açığın daha da büyümesi ve döviz kurlarına yönelik baskının yükselmesi neticesi, Türkiye ekonomisinde 2001 yılı Şubat'ında finansal sistemde başlayarak ve hızlı bir şekilde reel kesimi de içine alan bir kriz ortaya çıkmıştır (Karacaoğlan, 2011: 31).

Bankaların finansal sistem sorunlarının çözülmesi ve oldukça önemli risklere maruz kalan bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması gerektiğinden birtakım adımlar atılmıştır. Türk bankaları, uluslararası piyasalarla yeniden yapılanma ve entegrasyon çabalarına paralel olarak kurumsal yapılarında, sundukları hizmet ve ürünlerin kalitesinde önemli değişiklikler yapmıştır. Ancak 2001'deki ekonomik krizlerden negatif sonuçlarından etkilenmiştir (Özgür, 2011: 4-5).

Bankacılık sektöründe 2001 yılında alınan istikrar tedbirleri, köklü değişimlere yol açmıştır. Kamu bankalarının özelleştirilmesine yönelik girişimler hızlandı ve Türk bankalarına yabancı bankaların olan ilgisi arttı. Avrupa Birliği'ne (AB) uyum sürecinde hukuksal altyapının hazırlanması, küresel ekonomide yaşanan canlılık Türkiye'ye sermaye girişlerinde artışa yol açmıştır. Fon'a sekiz bankanın devrinin tamamlanmasının ardından BDDK tarafından bazı bankaların banka yetkilendirmesine son verildi. 2001 yılı başında Bayındır bank himayesinde Fon'a devredilmiş olan beş banka, Sümerbank ile birleştirilmiştir. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu(TMSF) tarafından, Demirbank ise İngiltere'nin finanse ettiği HSBC Bank'a, Sümerbank'ı OYAK Bank'a, Bank Ekspres'i Tekfen Bank'a, satılmıştır. Türkiye Emlak Bankası, Türkiye Cumhuriyet Ziraat Bankası'na devredilmiştir. Birleşik Körfez Bankası Osmanlı Bankası ile birleştirilmiştir. Sonraki süreçte ise, Garanti Bankası ile Osmanlı Bankası birleştirilmiştir. Site Bank 2001'de -Nova Bank 2003'te Euro Bank (2007)- Millenium Bankasına dönüştürülmüştür. TMSF bünyesinde yer alan banka sayısı satış, transfer, birleştirme ve tasfiyeler ile 2'ye düştü. İtalyan Uni Credito'ya Koçbank-Koç Finansal Hizmetler A.Ş.'nin %50'si, satıldı. 2002 yılında, İmar Bankası tasfiye altına alınmıştır, FİBA bankası, Finansbank'a transfer yapmıştır. Credit Suisse First Boston ve ING Bank NV genel merkezi tarafından tasfiyesi gerçekleştirildi. Credit Agricole Indosuez Türk Bank'a Credit Lyonnais S.A.'nın 2004 yılında transferi yapılmıştır. Türk Halk Bankası'na Pamukbank 200 şubesi ile transfer olmuştur (Yaman, 2018: 32).

Türk bankalarına yönelik yabancı bankaların talepleri 2005 yılında daha da artmıştı. Türk-İtalyan (Uni Credito) ortaklığı olan Koçbank'a TMSF bünyesine alınan Yapı ve Kredi Bankası'nın %57,4'lük hissesi satılmıştır. Belçika merkezli

Fortisbank'a Dışbank'ın %89,9 büyüklüğündeki hissesi; General Electric (GE) Consumer Finance'e (ABD) ise, Garanti Bankası sermayesinin %25,5'u satıldı. 2006 yılında bu bankaları Finansbank'ın yabancı iştiraklerinin %46'sının Yunanistan ve Denizbank tarafından finans edilen Yunanistan bank(NBG Bank) %74,99 hissesinin Dexia gruba satması izledi. OYAK Bank 2007 yılında bir Hollanda'da da bir banka olan ING Bank'a satılmıştır. Türk bankacılık sektöründeki Yabancı bankaların 2007 yılında payı 25,4'e yükselmiştir. Yabancı işletmelerin İMKB'deki banka payları bu alana eklendiği zaman sektördeki payları %42'ye ulaşmıştır. BDDK yabancılara (Yunanistan sermayeli Alternatif Bank'ın) satışına müsaade etmezken, MNG Bank'ın %50'si Arap Bank'a ve %41'i BankMed'e satılarak hisseleri Turkland Bank şeklinde değiştirilmiştir. 2008 yılında ise Tekfenbank ve Eurobank birleşmesi ile Euro Tekfenbank kurulmuştur (Karacaoğlan, 2011:37-38).

Tablo 1.3. Türkiye’de 2010-2018 Döneminde Kurulan Bankalar

N	Bankalar Asimler	Kuruş Tarih	Açıklama
1	Millennium Bank A.Ş.	2011	Bu dönemde Millennium Bank A.Ş.’nin ticari ünvanı 11 Mayıs 2011 tarihinde Ticaret Sicilinde tescil ettirilerek “Fiba banka A.Ş.” olarak değişmiştir.
2	West LB AG	2012	Bu dönemde West LB AG’nin ticari ünvanı 31 Temmuz 2012 tarihinde Ticaret Sicilinde tescil ettirilerek “Portigon AG” olarak değişmiştir.
3	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.”	2013	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ticari ünvanı 11 Nisan 2013 tarihinde “İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.” olarak değişmiştir.
4	Azeri Pasha Bank OJSC’nin	2014	Bu dönemde 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 18 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca izin verilmiştir.
5	Rabo bank A.Ş.	2014	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun, 9 Eylül 2014 tarih ve 29114 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan, 4 Eylül 2014 tarih ve 5989 sayılı Kararı ile Rabobank A.Ş.’ye faaliyet izni verilmiştir.
6	Commercial Bank of China(ICBC)	2015	Bu dönemde 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 18 inci maddesi uyarınca izin verilmiştir.
8	Bank of China Turkey A.Ş	2017	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun, 7 Aralık 2017 tarih ve 30263 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan, 1 Aralık 2017 tarih ve 7612 sayılı Kararı ile” Bank of China Turkey A.Ş. ünvanlı bankaya faaliyet izni verilmesine karar verilmiştir.
9	Finans Bank A.Ş.	2018	Bu dönemde Finans Bank A.Ş.’nin ticari ünvanı, Bankanın 17 Ocak 2018 tarihli Genel Kurul toplantısında alınan karar gereğince “QNB Finansbank A.Ş.” olarak değişmiştir.
10	Bank of Tokyo - Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	2018	Bu dönemde Bank of Tokyo - Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.’nin ticari ünvanı 26 Mart 2018 tarihli Olağan Genel Kurul Toplantısında alınan karar gereğince “MUFG Bank Turkey A.Ş.” olarak değişmiştir.
11	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	2018	Resmi Gazete’nin 24 Ekim 2018 tarih ve 30575 sayılı nüshasında yayımlanarak yürürlüğe giren 7147 sayılı Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş. Hakkında Kanun gereğince Bankanın ünvanı “Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.” olarak değişmiştir.

Kaynak: [https:// www.tbb.gov.tr](https://www.tbb.gov.tr)

1.3. BANKA TÜRLERİ

1.3.1 Ticari Bankalar

Ticari bankalar, büyük ölçekli şirketler ile çalışan, uzun vadeli finansman gereksinimleri açısından büyük hacimlerde kredi sağlayan ve tüketicilerine kredi ve kredi ile ilgili hizmet ve ürünler sağlayan bankalar şeklinde tanımlanmaktadır. Ticari bankaların işlevlerinin içerisinde en önemli payı mevduat, ihtiyaçlar; mevduat dışında öz kaynaklar, uluslararası finansal piyasalarından kredi vermesi, sabit kıymetler devlet borçlanma aracı raporları, katılımdır (Konak, 2016: 49).

Ticari bankalar, ticaret ve sanayi şirketlerine kısa vadeli şirket kredisi açarak para piyasalarında etki olmaktadır. Ticari bankaların riski azaltarak yüksek kâr ile hizmet göstermeleri beklenmektedir. Az sayıda şube ile faaliyet göstermesinin yanı sıra çalışanlarının uzmanlık kalitesi, inovasyon ve değişimlere uyum sağlamaları, ticaret bankalarının en önemli özellikleri arasındadır. Ticari bankalar, piyasalarda ticaret aracılığı, portföy yönetimi, yatırım danışmanlığı, sigorta işlemleri gibi alanlarda faaliyette bulunmaktadır. Ticaret Bankalarının hedefleri diğer bankaların hedeflerine benzerdir fakat bu bankalar özel fonlar oluşturmaktadır. Bu özelliği ile diğer banka çeşitlerinden ayrılırlar (Bağcı, 2013: 18-19).

1.3.2. Yatırım Bankaları

Yatırım bankaları, 1950'lerde yaşanan ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak kurulmaya başlanmıştır. Yatırım bankalarının ortaya çıkmasının sebebi, büyük şirketlerin uzun vadeli kredi gereksinimlerini karşılamaktır. Bu tür bankalar ilk olarak ABD'de kurulmuştur. Ülke ekonomisine yaptığı katkılar nedeniyle dünyanın her yerinde bu bankalar açılmıştır ve hemen hemen her ülkede yatırım bankaları kurulmaktadır. Yatırım bankaları özelleştirme, şirket ticareti, konsolidasyon gerçekleştirirler. Ticari işletmeler, özellikle ithalat ve ihracat kurumları için malların kabulü, vesaik, finansal kiralama işlemlerinin ve hareketin finansmanı gibi hizmetleri de sunmaktadır (Çelik, 2011:33-35, Harun ve Devlet, 2010: 458).

1.3.3. Kalkınma Bankaları

Kalkınma bankaları, gelişmekte olan ülkelerdeki büyük sanayi kuruluşlarının yapacakları yeni yatırımlar veya sermaye ihtiyacı olan şirketlere kaynak ve teknik yardım sağlayarak endüstriyel kalkınmayı hızlandırmayı amaçlayan finansal kuruluşlardır (Erdoğan, 2010:3-5).

Genel olarak kalkınma bankalarının kredi verdiği alan ve kredi verdikleri müşteriler arasında farklılık vardır. Bu kalkınma bankalarının bazıları özel sermayeli şirketlere kredi verirken, diğerleri sadece kamuya ait ekonomi işletmelerine kredi vermektedir. Bu bankaların çalışma alanları hem özel hem de kamu sektörü olabilmektedir (Dölcübaşı, 2014: 5-9).

Bu bankaların görevleri arasında gelişmekte olan ülkelere, bölgelere ve sektörlerle orta ve uzun vadeli finansman sağlaması yer almaktadır. Ayrıca ülke ekonomisi yararına bölgelere ve yatırımcı kuruluşlara yapılan yatırımların finansmanında kullanılacak kısıt kaynakların dağıtılması, yatırım projelerinin hazırlanması ve uygulanması sırasında yatırımcılara teknik destek sağlanması ve diğer ülkelerden mali ve teknik destek sağlayarak işletmelerin kullanımına sunulması diğer görevleri arasında yer almaktadır (Öztürk, Gultekin, & Hisarcıklılar, 2010:154-158).

1.3.4. Özel Amaçlar İçin Kurulan Bankalar

Özel amaçlar için kurulan bankalar organize bankalardır. Çok amaçlı bankaların bankacılık faaliyetleri, uzun ve kısa vadeli krediler, mevduatlar, yatırımlar, kalkınma, işletme, uluslararası ticari işlemlere finansman ve kuruluş bankalarıdır. Başka bir deyişle, bu bankalar sermayesi özel kişi veya kuruluşlar tarafından finanse edilen ve kamudan payı olmayan bankalardır (Gülen, 2015: 34-38).

1.3.5. Kıyı Bankaları (Off-Shore Banking)

1960'lı yıllarda gelişmiş ülkelerin uluslararası ticaret ve sermaye hareketlerine karşı vergi yükümlülüğü, Avrupa Pazarının ve küresel ticaretin sürekli gelişmesi, 1973 petrol krizi sonrasında Euro-Doların sisteme girmesi, gelişmekte olan ülkelerin

sermaye ihtiyaçlarını artması kıyı bankalarının gelişmesine yol açmıştır. Kıyı bankaların amacı yurt dışı işlemlerde kullanılmasıdır (Gülen, 2015: 35-36).

Bu bankalar, daha az denetim ve vergilendirmenin olduğu açık deniz bankacılığı olarak bilinen bir bankacılık türüdür. Geleneksel para birimlerinde ticaret yapan ve uluslararası şirketlere ve bu şirketlere hizmet veren offshore bankalar, faaliyet gösterdikleri ülkenin bankacılık kanunu dışındadır. söz konusu banka; Leasing, swap, faktoring, forfaiting, altın ihracı, döviz, bono gibi işlemler sunmaktadır (Kaya, 2012: 87).

1.3.6. Uluslararası Bankalar

Uluslararası bankalar, tüm hizmetlerini yurt dışındaki müşterilerine ve büyük miktarda müşteri portföyüne sahip bu müşterilerine bankacılık görevlerinin sunabilmektedir. Yani ticari bankacılığın mudiler ve/ veya kredi alanlar gibi banka müşterilerini, ülkenin dışında bulunmaları durumunda “uluslararası” nitelik elde edeceği kabul edilmektedir. Dünya üzerinde yaygın bir şube ağı sunan uluslararası finans merkezleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren işlem hacmi itibarıyla yabancı ve yerli müşterilerine perakendeci ya da toptancı finansal hizmetler verebilen bankalar uluslararası bankalar şeklinde tanımlanmaktadır (Güler, 2015: 19; Gökçe ve Küçükkaplan, 2018: 154).

1.3.7. Merkezi Bankalar

Merkezi bankalar, para piyasasını ve döviz kur politikalarını düzene koyan ve banknot dolaşımını uygulanan bankalardır. Merkez bankaların görevi, ülkedeki finansal sistem ve fiyatları istikrara kavuşturmak ve döviz ve para piyasaları hakkında düzenleyici önlemler almaktadır. Merkez bankaları devlet erkinin büyüme ve istihdam politikalarını destekleyerek fiyat istikrarını sağlamaya çalışmaktadırlar (Gökçe ve Küçükkaplan, 2018: 155).

Merkez Bankaları; devlet saymanı, kağıt para basma yetkisinin yanı sıra, ticari bankalar tarafından gönderilen hükümleri saklanması, yabancı rezervlerinin ve altın rezervlerinin kontrol altına alınması ve açık piyasa işlemlerinin uygulamak gibi

ülke ekonomisinde gerekli olanların bulunduğu önemli bir bankadır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 11 Haziran 1930 yılında kurulmuştur (Gülen, 2015: 21).

1.4. BANKACILIK HİZMETLERİ

1.4.1. Mevduat ve Yatırım Ürünleri

Gerçek ve tüzel kişilerin faiz veya herhangi bir ivaz (borç yükümlülüğü) karşılığında veya ivazsız olarak ve belli bir süre sonunda veya belli bir ihbar sürecine uyararak ya da istenildiği zaman geri almak üzere bankalara yatırdıkları Türk lirası veya yabancı paralara mevduat denir (Güzel, 2018: 1211).

Türkiye’de Bankalar Kanun’unun 34’üncü maddesinin 1’inci fıkrası çerçevesinde vade ve türlerine göre bankalar mevduatlarını sınıflandırmaları gerekmektedir. Bankaların bilançolarında bulunan mevduat türleri altı başlık altında incelenir: Tasarruf mevduatı, ticari mevduat, resmî kuruluş mevduatı, mevduat sertifikası, döviz mevduatı ve diğer mevduatlardır.

1.4.1.1. Tasarruf Mevduatları

Türkiye’de genel olarak tasarruf mevduatları, ihtiyat tedbir olarak gerçek kişiler tarafından rezerve edilen mevduatlar ve bankadaki mevduatlar olarak tanımlanabilir. Tasarruf sahiplerini koruma amacıyla BDDK tarafından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından 50,000 TL tasarruf mevduatı teminat altına alınmış olup, banka tasfiye edilirse bu tutar öncelikle mudilere ödenecektir (Özaydın, 2015: 32).

1.4.1.2 Ticari kuruluşlar Mevduat

Ticari mevduatlar, her tür ortaklıklara, özel işletmelere, şirketlere, kooperatiflere ve ticari işletmelerin derneklerine ait mevduatlardır. Tasarruf mevduatı gibi ticari mevduatlar teminat altına alınmaz ve şirketlerin ticari hizmetleri neticesinde elde edilen paralardan oluşur ve bankaya yatırılmaktadır (Cantekinler, 2007: 22).

1.4.1.3. Resmî Kuruluş Mevduatı

Genel bütçeli ve ek bütçeli daireler, kamu hazinesi ve kanunla kurulan yenilenebilir sermaye daireleri, yerel yönetimler, kanunla oluşturan sosyal sigorta kurumları kamu kurumları tarafından bankalara yatırılan mevduatlardır (Cantekinler, 2007:15). Bu mevduatlar şubelerin bulunduğu merkez bankası'na ve mevcut olmayan yerlerdeki Türkiye Cumhuriyet Ziraat Bankası'na yatırılmaktadır.

1.4.1.4. Mevduat Hesapları

Banka sistemlerinde bilinen temel hesap türlerinden biri olan mevduat hesabı, bir banka nezdinde faiz değerleri karşılığında para yatırdığınız hesap türüdür. Bu sistemde dilerseniz paranızı faiz karşılığında belli bir süre tutmak şartıyla çekebileceğiniz bir yatırım türüdür (Seda, 2021: 477-478).

İster bireysel ister kurumsal olsun bu tür hesaplar açılabilir. Bankacılık işlemlerinde vadesiz hesaplar ile daha fazla seçeneği değerlendirebilir, hem yatırımları değerlendirebilir hem de daha yüksek getiri elde edebilirsiniz. Mevduat hesabının amacı, banka faizinin yanı sıra belirli bir süre için yatırılan paranın daha da yüksek getirisi nedeniyle geliştirilmiştir. Bu süre bankadan bankaya değişmekle birlikte günümüzde mevduat hesabı şeklinde 1 ay, 3 ay, 6 ay veya 1 yıl olarak tanımlanmaktadır (Güzel, 2018: 1213).

1.4.2. Krediler

Kredi sözcüğü Latince inanmak anlamına gelen “Credere” kökünden gelmektedir. Bu sözcük sözlükte inanmak, haysiyet ve güven anlamında kullanılmaktadır. Buna ek olarak, kredi, genel bir tanım ile bir mülkün satışı, hizmeti, herhangi bir kimseye ödünç verilmesi nakit olarak alınması için bir mülk veya hizmete kefaletle garanti altına alınması fiyatın daha sonra alınması koşuluyla verilmesi anlamına gelmektedir. Bankalara göre kredi, belirli koşullar altında bireylere borç para veya yükümlülükleri için garanti anlamına gelmektedir (Akman, 2012: 5-6).

1.4.2.1. Nakdi Kredi

Nakdi Kredi, tüzel ve gerçek kişilere gereken para ve para değişimi yoluyla verilen faizli borç paralarıdır. Bu kredi faiz ve komisyon karşılığında bankalar tarafından borç para verme sürecidir. Bir bankacılık ürünü olarak nakdi kredi, bankalar tarafından belirli bir fiyata kadar yeniden sentezlemek için bireylere veya güvenilir kuruluşlara sunulan parasal fırsat olarak tanımlanır ve belirli bir süre sonunda, yasal sınırlamalar çeşitli, iç düzenlemeler ve fırsatlar çerçevesinde dışarıdan elde edilen fonlardır (Kaban, 2017: 196-197).

Nakdi krediler kullanıldıkları alana bağlı olarak kullanıldıklarına iç ve dış ticaret verilen kredilere ayrılır.

Tablo 1.4. Nakdi Krediler (İç Ticaret-Dış Ticaret)

İç Ticaret	Dış Ticaret
Taksitli Krediler	Döviz endeksli Krediler
BCH Krediler (Borçlu Cari Hesap)	Döviz Kredileri
Spot Krediler	Exim Krediler
Iskonto İştirak Krediler	
Kredili Ticari Hesap	
Kredili Ticari Hesap	

Bankalar tarafından en çok kullanılan başlıca nakdi krediler aşağıda incelenmiştir.

1.4.2.1.1. Taksitli Krediler

Taksitli kredi, bireylerin zaman içinde ödeyebileceği büyük bir miktar ödünç para sağlayan finansal ürünlerdir. Bu krediler -tüketici kredileri veya işletme kredileri (otomobil, tatil, ekipman) olarak adlandırmak mümkündür. Taksitli kredi genellikle sabit faiz oranı vardır ve düzenli aylık ödemeler gerektirir. Bu krediler kısa veya orta vadeli finansman ihtiyaçları karşılamak için kullanılmaktadır (Cantekinler, 2007: 87).

1.4.2.1.2. BCH Krediler (Borçlu Cari Hesap)

Borçlu cari hesapta alacakları, şirket bankası tarafından atanan bir kredi limitine sahiptir. Paraya ihtiyaç olduğunda, hesaptan para çekilir ve bir sonraki gelen parayla önce çekilen para ödenir. Faiz genellikle üç aylık dönemlerde ortalama bakiyeye yatırılır. İhtiyaç olan para, ödeme yapmak istenildiğinde borçlu cari hesap kullanılabilir (Cantekinler, 2007: 24-25).

İşletmelerin para sıkıntısı olduğunda, devreye giren BCH kredisi, tüketiciler için ihtiyaç duyduklarında evlilik kredisi ve eğitim kredisi gibi birçok işletmede farklı türde kredilere sahiptir. Cari hesap kredisi genellikle işletmelerin işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak için kullandıkları kısa vadeli kredi şeklidir (Aras, 1995: 12).

1.4.2.1.3. Spot Krediler

Spot kredide, belli bir zamanda kredinin bir miktarı dönemin sonunda işletmeye olan faiziyle birlikte nakit para ödenir. Kredinin kullanıldığı günde belirlenen faiz, süreç boyunca aynı kalır. Faiz dalgalanmalarından etkilenmek istenmediğinde spot kredi kullanılabilir. Faiz oranı spot kredilerde sabit bir vadeye ayarlanmaktadır. Eğer faiz oranları yükselirse, bankada kâr düşmesi başlayacaktır ve müşteri faiz oranı riskini artacaktır (Kanca, 2018: 8).

1.4.2.1.4. İskonto-İştira Krediler

İskonto, aynı şekilde tahvil ve poliçelerin verildiği tarihten itibaren hesaplanacak faiz ve komisyonların, müşteriye peşin olarak vaat edilen fatura tutarından mahsup edilecek giderlerin kalan bedelidir. Bu krediler genellikle kısa vadeli nakit krediler olarak bilinmektedir (Kanca, 2018:10).

1.4.2.1.5. Kredili Ticari Hesap (Over-Draft-Gün içi krediler)

Kredili ticari hesap, alacaklı cari hesap biçiminde çalışmakta olan ve esasen açık bir kredi olan ve ticari müşterilerinin sahip olduğu mevduat hesaplarından borç vermesine imkan veren bir kredi türüdür. Bankalar, kredili ticaret hesapları

aracılığıyla, müşterilerine banka tarafından belirlenen limitler dahilinde kredi sağlamaktadır (Melzer & Morgan, 2015: 8-10).

1.4.2.1.5. Döviz Endeksli Kredi

Bu tarz krediler, bir şirkete veya döviz koduna endeksle belirlenen limit içinde ödeme tarihinde banka döviz alış kurları üzerinden Türk Lirası cinsinden ödenen kredilerdir. Döviz endeksli kredi'ler, Türkiye'de TL'nin endekslediği döviz kuru farklarına göre gelişen, kredi veya stok finansmanında TL olarak kullanılan, ihracat taahhüdü gerektirmeyen ve bu nedenle vergi, resim ve ücret istisnasından yararlanmayan kısa vadeli kredilerdir. Döviz endeksine yapılan kredilerde anapara risk, kredinin açıldığı tarihteki döviz kurundan vadeye kadar hesaplanan TL tutar olarak kalır ve döviz kurlarındaki farklar sermayeyi etkilemez (Kanca, 2018: 9-10).

Döviz Endeksi kredilerinden oluşan döviz kurlarındaki fark, müşteriyle mutabakat sağlanan faiz dönemleri içinde tahakkuk edecek olan faize ek olarak, faiz gibi müşterilerden tahsili gerçekleşir. Açılış tarihinde bu kredilerde müşteri hesabına aktarın anapara tutarı, ilgili yabancı para birimin banka döviz kurunun maliyeti ne olursa olsun müşteriyle mutabakat sağlanan döviz kuru üzerinden hesaplanır ve işlemler bankanın kredi kapanışlarına dayandığı döviz kuru üzerinde yapılır. Banka, müşteri ile anlaştığı döviz kurundan döviz kuruna göre hesaplanır ve işlem, bankanın kredi kapanışlarına dayandığı döviz kuru üzerinden yapılmaktadır (Cantekinler, 2007: 26).

1.4.2.1.6. Döviz Kredileri

Döviz Kredisi, Döviz kredisi, satış ve teslimatları ihracat veya ihracat sayılan döviz kazandırıcı faaliyetlerde bulunan şirketlere, ihracat taahhüdünün yerine getirilmesi kaydıyla kullanılan bir kredi türüdür. (Kanca, 2018: 9). Bankaların yurt dışından veya ihracatçılardan döviz olarak kullandıkları kredi ve döviz kaynakları ile sermaye ve faiz borçlu tarafından yabancı para birim cinsinden ödenmesi gerekmektedir (Nur, 1987:32).

1.4.2.1.7. Exim Krediler

Genel olarak, ihracat artırmak amacıyla, bu kredi Türkiye ihracat bankası (Exim Bank) ihracatçı veya ihracat için üretim yapan şirketlere, ihracat pazarının gelişmesine katkıda bulunmak için kullanılan kredilerdir. Başka bir deyişle, Türkiye eximbank tarafından, ihracat yasak olmayan listede, Türk menşeli malların kesin ihracatı karşılığında, ihracat şirketlere ve ihracat ilgili mal üreten imalat firmalarına, aracı bankalar aracılığıyla TL veya yabancı para cinsinden ihracatçılara, ihracatçılara verilen kredilerdir (Duramaz, 2018:155-156, Fidancan, 2017: 18).

1.4.2.2. Gayri Nakdi Krediler

Banka tarafından sağlanan krediler, banka tarafından talep edilen komisyonlar veya ücretler söz konusu olduğunda, borç ödeme yükümlülüğü, işi tamamlamama veya sorumluluk sağlama yükümlülüğü taahhüdünde bulunmak ve bu nedenle bankaya borç için kefil olmaktadır. İlk aşamada, parasal olmayan krediler ödünç verilmeyen ve taahhüdü yerine getirilmezse, taahhüt belirleyen için bu durum geçerlidir (Fidancan, 2017: 19-20).

Gayri nakdi kredilerin; teminat mektubu krediler, akreditif kredisi, harici kredisi, kabul aval kredisi çeşitleri krediler vardır.

1.4.2.2.1. Teminat Mektubu Kredisi

Bu kredi genelde banka tarafından müşteriler için borçlunun alacaklıya karşı üstlendiği yükümlülüğün yerine getirilmesini garanti altına almak için alacaklıya hitaben yazılmış bir mektuptur. Buna ek olarak, banka teminat mektubunu vermeden önce mektubu düzenleyeceği kişi veya kuruluş ile “kontrat garanti” adı verilen bir sözleşme imzalar. Müşterisinin bir teminat mektubu yazarak kendi haysiyetini ve güvenilirliğini kullanılmasına izin veren banka, kontrat garanti ile kendini güvence altına alması sağlamaktadır. Teminat mektuplarında üç taraf vardır: Lehtar, muhatap ve banka. Belirli bir geçerlilik süresi olmayan süresiz bir mektup lehtar üzerinde verilebilir veya vade şartı olan ve vade sonunda geçersiz olan zamanlanmış bir mektup da düzenlenebilir, süreli mektup da verilebilir (Kuas, 2010: 30-31).

1.4.2.2.2. Akreditif Kredisi

Akreditifler (Letter Of Credit-L/C), uluslararası ticaretten kaynaklanan kredilerin ödenmesinde kullanılmaktadır. Uluslararası ticaretin finans etmek için kullanılan yöntemlerden biridir. İthalatçı ile ihracatçı arasında kredi cinsinden para değişiminde köprü görevi gören bankadır. Bunlar genellikle ticarete sunulan malların kalitesi, belirli bir birimdeki miktarı, birim fiyatı, teslim şekli, taşımanın ödeme yöntemi ile ilgili teknik özellikleri içerir. Faturalar, kalite kontrol belgeleri, bu özellikleri doğrulan belgeler ihracatçı tarafından bankaya verilmelidir. Akreditif hem ihracatçıyı hem de ithalatçıyı koruyan bir süreçtir. İhracatçı malları akreditif şartlarına uygun olarak sevk ettiğinde, malların maliyetini tahsil edeceği kesindir (Kostakoğlu, 2006:11)

1.4.2.2.3. Harici Garanti

Harici garanti, bir çeşit teminat kredisidir. Mektubun konusunu oluşturan taahhüdün, süresi içinde ve iki taraf arasındaki anlaşmaya uygun olarak yerine getirilmemesi halinde, mektupta belirtilen tutar, ilk talebi sırasında mektubu veren banka tarafından muhataba ödenmektedir. Yabancı muhataplara ve kurumlara, bir malın teslimi, borcun ödenmesi ve iş yapılması gibi konularda ulusal bankalar tarafından verilen geri dönülemez ödeme yükümlülüğüdür (Cantekinler, 2007: 29).

1.4.2.2.4. Kabul Aval Kredisi

Kabul kredisi, ihracatçı ile ithalatçı arasındaki sözleşmeye uygun olarak teslimi sırasında alınması esnasında ödenmeyip ihracatçı firmanın ibraz edeceği belgeye ekli bir veya daha fazla poliçe kabul edilecek malın fiyatının belirli bir süre içinde ödenmesini sağlayan bir kredi türüdür. Başka bir deyişle, bu kredi kabul kredisinde genel olarak banka imzasını ödünç para vermez veya ödeme yapmaz (Eşiyok, 2008: 68).

1.5. ELEKTRONİK BANKACILIK

Günümüzde özellikle ekonomi ve finans alanında değişen dinamiklerin evrimi iyi analiz edilmelidir. Bu alanda rakiplerin teknolojiye dayalı rekabet gücünden daha yüksek kazanımlar elde etme fırsatına sahip olmamalıdır. Finans ve

bankacılık sektöründe yeni bir dönem başlatan internet uygulamalarının başlatılmasını gerektiren bir dizi koşul vardır. Başka bir deyişle, bilgiye hızlı bir şekilde erişen ve yönetenler rekabette avantaj sağlarlar. İletişim teknolojilerinin gelişmeyle birlikte bilgiye hızlı erişim imkânı da ortaya çıkmıştır. İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla artık her şey ağlara taşındığını ve e-bankacılık, e-finance, e-devlet, e-ticaret, e-okul, e-posta, e-iş, yani bunların başına elektronik ortamda yapıldığını belirten kavram sayısı başlamıştır. İnternet her şeyi hızla değiştirmektedir ve günümüz dünyasında bize mekân ve zaman ne olursa olsun ticaret fırsatı ve bilgi vermektedir. Genel olarak elektronik bankacılık işlemlerinde insan etkileşimi yerine telefon veya bilgisayarın kullanımınıdır. Başka bir deyişle, bu işlemleri özellikleri, perakende alımlar için elektronik para transferi, otomatik para çekme makineleri (ATM) ve otomatik para bordro mevduatları ve fatura ödemesi gerçekleştirir. Bankacılık sektörü, hizmetlerini hızla geliştirmek için 1980'den, 1990'lara kadar elektronik bankacılığa geçti. Bu dönemde, artan teknoloji, bankaların takviye ve farklılaşan müşteri talepleri doğrultusunda bankalarla ilgili düzenlemeler sürekli gelişmektedir. Yaygın olarak kullanılan erişim araçları, satış noktası terminalleri, otomatik vezne makineleri, telefonlar, akıllı kartlar vb. diğer cihazları içermektedir (Uçar, 2014: 11-16).

Elektronik bankacılık hizmetleri şunlardır: mobil bankacılık, internet bankacılığı, telefon bankacılık, elektronik kart vb.

Mobil Bankacılık: Günümüzde yeni teknolojileri iş süreçlerine adapte etme konusunda rekabetin artmasına neden olmuştur. Mobil bankacılık, mobil telefon ve dijital kişisel yardımcılar aracılığıyla müşterilerin bankayla etkileşimde bulunduğu bir kanal olarak görülmektedir. Akıllı telefonların yaygınlaşması ile birlikte birçok bankacılık hizmetlerinin verilebilmesini sağlamaktadır. SMS bankacılığı veya WAP bankacılığı uygulamalarının olduğu mobil bankacılık hizmetlerini sağlamaktadır. Akıllı telefon olarak bankacılık hizmetinin verilmesine olanak sağlanmış potansiyel avantajlarından dolayı bankaların güvenli, hızlı ve kolay bir şekilde benimsediği bir kanal olmuştur. Mobil bankacılık, sahip olduğu potansiyel avantajlar dolayısıyla

bankaların çabucak benimsendiği bir kanal olmuştur (Yavuz ve Babuşcu,2017: 34-35).

Günümüzde internet bankacılığı müşterilerce en fazla tercih edilen bankacılık kanalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak mobil bankacılık da günümüzde internet bankacılığıyla yarışır bir duruma gelmiştir. Mobil teknolojinin gelişmesiyle birlikte kişisel mobil cihazların kullanımı da artmıştır. İnternet bankacılığı hizmetlerini bu artışla doğru orantılı olarak bankacılık işlemleri genellikle bu yeni nesil cihazlar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak mobil dağıtım kanalları genellikle bu cihazlar üzerinden işlemlerini gerçekleştiren müşteriler için kullanımı kolay özelleştirilebilir bir yapıya sahip olması gerekir (Seyrek ve Akşahin ,2016:48-51).

İnternet Bankacılığı: Zaman ve yer sınırlaması olmaksızın bir akıllı telefon, bilgisayar, elektronik tablet aracılığıyla bankacılık hizmetlerinin internet üzerinde sunulması için hazırlanan alternatif dağıtım kanalıdır. Bireyler internete erişebildikleri her noktadan bankacılık hizmetlerinden yararlanmaktadır. İnternet bankacılığı kısaca bankacılık işlemlerinin internet üzerinden yapılması şeklinde tanımlanır. Fakat bu işlemler içerisinde sadece nakit çekim işleminin internet üzerinden yapılabilmesi mümkün değildir. İnternet bankacılığı kullanımı, teknolojik gelişmelerle paralel bir gelişim göstermektedir. Bu nedenle internet bankacılığı uygulamaları ABD, Kanada ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde daha üst seviyede kullanıma sahiptir. Bununla beraber Türkiye’de de internet bankacılığı kullanımı yıllar itibariyle sürekli olarak artış göstermektedir (Ferudun & Arslan,2016: 425).

Teknolojinin gelişmesi dijital dünyayı yaygınlaştırmıştır. Bu bağlamda, İnternet’in evrimi ile iletişimde büyük değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler bankacılık sektöründe de kendini göstermiştir. Finans sektörü ve bankacılık hizmetleri yeni döneme uyum sağlamış ve bu alanda hizmet vermeye başlamıştır. Bu bağlamda internet bankacılığı adlı bir kavram ortaya çıkmıştır (Bakkal ve Aksüt (2011:3).

Telefon Bankacılığı: Bankacılık hizmetleri, finans kurumunun müşterisinin bilgisayar merkezine bağlantı olarak telefon hattı kullanarak bankacılık servisler

sağlamaktadır. Sunulan hizmetler arasında telefon banka hesap bakiyelerinden para transferi, kodu değişikliği ve telefonları faturalanması ve faturanın ödenmesi yer almaktadır. Bu telefon bankacılığı hizmetinde, müşterilerin ATM kullanarak kişilerin yapabileceği tüm işlemler sunulmaktadır. Ayrıca, telefondaki banka temsilcisiyle konuşmanız ve müşterinin ihtiyaçlarına göre ve birçok güvenlik gerektiren işlemlerde bu konuşma üzerinde işlem yapmanızı sağlamaktadır (Muteteri, 2015: 27).

Elektronik Kart: Bu yalnızca sahibini tanımlayan ve internet'teki finansal işlemler için kullanılabilen plastik fiziksel bir karttır. Örneğin, Otomatik Vezne Makinesi (ATM) ve satış noktası (POS) terminali, satıcıya veya tedarikçiye ödeme gücü vermek için kullanılır. Müşteriler banka kartı veya kredi kartı kullanılarak hizmet satın alıp aldığıında fonun satıcının hesabına aktarılmasıdır. 1973 yılında, Amerikalı Birleşik Devletleri bilgi teknolojisi üreticisi IBM ilk POS sistemi ve cihazını geliştirmiştir. Bu gelişmekte olan POS makineleri ilk olarak 1974 yılında (ABD) New Jersey, marketler zinciri Pathmark ve Dillard's mağazalar zincirinde tanıtılmıştır. İlk akıllı kart 1992 yılında Bankacılık sektöründe güvenliğini arttırmak için başlamıştır, Türk bankaları ise bu yeni teknolojiyi 2000 yılından sonra verilen kartlarda kullanmaya başlamışlardır (James, 2009: 4-5).

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

2.1. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ, YÖNETİMİ VE DENETİMİ

Performans ve performans ölçümü kavramları 1980'lerin ortalarından itibaren hem gerek akademik hem de iş dünyasında daha hızlı kullanılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllardan bu yana teknolojik yeniliklerdeki, hızlı artış, küreselleşme ile artan birlikte rekabet, pazarlardaki müşteri tercihlerinin artması, stratejiler, kuruluşların stratejileri ve operasyonları önemli ölçüde değişmiş ve sadece periyodik finansal rakamlara dayalı “geleneksel” performans ölçümü ve yönetiminin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Performans ölçülerinde, vizyon, fırsatlar, öğrenme hızı, yenilik, kalite, esneklik, güvenilirlik ve sorumluluk gibi fırsatları vurgular. Bu nedenlerle kâr amacı gütmeyen işletmelerin, kamu kurumlarının ve bankaların performanslarının tanımlanması ve ölçülebilir hale gelmesi bu alandaki boşlukları gidermeye yönelik çalışmalar başlatmıştır (Işığışık, 2008: 2-3).

Performans ölçmek için iki ana hedef vardır. Bu hedeflerin ilki, çalışanların performansı hakkında daha fazla bilgi edinmektir. İlk hedef idari kararlar alınırken gerekli olacaktır. Maaş artışlarına, ikramiyelere, eğitime, disipline, terfilere ve diğer yönetim etkinlikleri ile ilgili kararlar genellikle performans değerlendirmesinden elde edilen bilgilere dayanmaktadır. İkinci hedef, çalışanların iş tanımlarında ve iş analizlerinde belirtilen standartlara ne ölçüde yaklaştıklarına ilişkin geri bildirimde bulunup performansın artırmak için gerekli adımları almaktır. Bu hedef, banka yönetiminin ihtiyaç duyduğu bilgileri içerir. Performans ölçümü ile gerçekleştirilmek istenen nihai amaç ise, sağlanan hizmet kalitesinin ve banka kârlılığının artırılmaktadır (Girgin, 2011: 5).

Bankanın performansını değerlendirirken, bankanın hedeflerini, güçlü yönlerini, zayıf yönlerini ve ayrıca olası ilerlemeleri kullanarak bankada ulaşılması gereken gelecek önceliklerini bilerek bazı stratejiler kullanmalıdır. Performans ölçüm sonuçları, başarılı ya da başarısız gösterilir. Herhangi bir kurumun performansını bu

şekilde değerlendirirken başarılı olup olmadığına karar vermeniz mümkün değildir. Böyle kararların verilmesi için bir performans değerlendirmesi yapılması gerekmektedir (Albayrak, & Erkut, 2010:4-5, Mukhtarov, 2012:39).

Performans yönetimi, organizasyonun uzun vadeli amaç ve planlarına dayalı performans hedef ve hedeflerinin belirlenmesini, yönetimin beklentilerini gelecekteki işletmeyi ilerletmeyi, performansının izlenmesini, ölçmeyi ve değerlendirmeyi, (iş ışığının) bilgi ve becerilerinin geliştirilmesini içeren bir çerçeve konsepti olarak kullanılmalıdır. Bu süreçte ayrıca maaş yönetimi, kariyer yönetimi, motivasyon ve disiplinle ilgili teknikleri yapılmaktadır. Performans yönetimi, başarısına göre süreçler, iş uygulamaları, genel çalışma durumu, çalışan özellikleri ve organizasyon kültürü ile tutarlı olmalıdır. Üst düzey yönetim tarafından desteklenmelidir. En azından çoğunluk tarafından yöneticilere söz konusu olduğunda, organizasyon süreçleri ve işleyişi birbirini tamamlamalı (Yılmaz, & Ünsar, 2008:2-3).

Performans denetimi, hesap verme sorumluluğu çerçevesinde idarelerce belirlenen hedef ve göstergelerle ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesi suretiyle gerçekleştirilir. Kamuoyuna açıklanan dokümanların değerlendirmesi ise Sayıştay tarafından yapılacaktır. Bu değerlendirmenin kapsamı, sınırları ve tanımı 6085 sayılı Sayıştay Kanununda belirlenmiştir. Kanunun 36. maddesine göre performans denetimi, hesap verme sorumluluğu çerçevesinde idarelerce belirlenen hedef ve göstergelerle ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesi suretiyle gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda performans denetiminin temelini idarelerin üreteceği performans bilgisinin oluşturduğunu söyleyebiliriz. İdarelerin ürettiği performans bilgisinin incelenmesi neticesinde kurumsal performans hakkında tespit edilen bulgular performans denetimi aracılığıyla raporlanacaktır (Girgin, 2011: 9-10).

Performans hedeflerini belirlemesi, performansı ölçülmesi, elde edilen amaçlar ile ulaşılan performansı hedefleri karşılaştırılması, elde edilen performans ve belirlenen amaçlar arasında mevcut farkların hesaplanması ve ortaya çıkan bu farkların giderilebilmesi amacıyla harekete geçilmesi yönetim sürecinin, kontrol fonksiyonunu, yerine getirmesinin gereğidir. Hedefler ile ulaşılmış olan performans

düzeyinin karşılaştırmasının yapılması neticesinde, performansın yeterli görülmesi durumunda bir sonraki süreçte de önceki performans düzeyinin sürdürülmesi amacıyla uğraşılır. Performansın yeterli görülmemesi durumunda, problemin nedenleri araştırılmak suretiyle çözümler üretilip performansın artırılması için çalışılır (Coşkun, 2006: 105-108).

2.1.1. Stratejik Planlama ve Yatırımlar

Strateji kavramı belirlenen amaçlara ulaşmak için, temel amaçlar, gayeler veya hedefler ve önemli politikalar ve planlar bütünüdür. Strateji gelecekle ilgidir. Günümüzde özel sektör açısından bakıldığında iyi yönetim ilkeleri başarıyla uygulanmakta ve yeni uygulamalarda stratejik yönetim kavramı ortaya çıkmaktadır. Strateji kavramına özel sektör ve finansal sektör açısından bakıldığında, bir hedef ve hedeflerini tanımlamak bu hedeflere ulaşmak için gerekli kaynaklarını kullanmak olarak adlandırmak mümkündür. Stratejik yönetim ise kurumun uzun vadeli performansını tanımlayan yönetim kararlarının ve faaliyetlerin uygulanması olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyetler arasında strateji oluşturma için çevresel izleme, değerlendirme ve strateji araçlarının kontrolü yer almaktadır. Bu nedenle stratejik yönetim çabaları, finansal sektörünün güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkaran çevredeki fırsatların ve tehditlerin değerlendirilmesi ve izlenmesi üzerinde odaklanmalıdır (Hastürk & Kontrolörü, 2006: 5).

Planlama geleceğe ve yönelik bir kavramdır. Bireylerin ya da organizasyonların gelecekte ne yapacaklarına önceden karar vermelerini içerir. Planlama ne yapılacak ne zaman yapılacak, nasıl yapılacak, nerede, hangi maliyeti, hangi sürede, hangi kalitede, kim yapacak gibi soruların önceden cevaplanmasına yöneliktir. Bu soruların cevapları da planı oluştur, yönetici olsun veya olmasın, herhangi bir kimse yaptığı herhangi bir işle ilgili olarak bu sorular cevap verebiliyorsa planı var demektir (Köçel, 2018: 174-175).

Stratejik planlama, herhangi bir organizasyonun gelecekteki hedeflerine ulaşması için gelişim yönünü etkileyecek temel sorunların bilinmesi üzerine ne

yapılacağını planlayarak gelecekteki hedeflere ulaşılabilmesi için daha önemli bir taktiktir (Bütüner, 2005:33-36).

Stratejik planlama, kuruluşun bulunduğu nokta ile ulaşmak istediği hedef arasındaki yolu ortaya koyar. Bu doğrultuda stratejik planlama, organizasyonun kaynakları ve amaçları ile çevre koşulları arasında güçlü bir vizyon oluşturur. Stratejik planlama yapan kuruluşlar, çevredeki gelişmelere karşı daha hazır olan kuruluşlardır. Stratejik planlamada SWOT (Strength, Weakness, Opportunity, Throats) analizi yöntemiyle organizasyonun güçlü ve zayıf yönleri saptanır ve organizasyonun çevresindeki fırsat ve tehditler belirlenir (Eugene Brigham, Joel Houston, 2016: 554-555).

Bankacılık sektörüne belirli dönemlerde çeşitli şekillerde yatırımlar yapmak gerektirmektedir. Yeni şubeler açmak, otomatik para çekme makinelerini belirlenmiş noktalarda kurmak, internet bankacılığı sistemi için altyapı oluşturmak, çağrı merkezi kurmak yatırımların başında gelmektedir. Tabii ki bu yatırımlar stratejik planlamanın bir parçası olarak yapılmaktadır. Performans ölçüsü, bu tür yatırımların ve/veya benzer yatırımların planlanmasında kullanılır. Örneğin, kullanılan mevcut bilgisayar programının gerektiği gibi yenilenmesi gerektiğinde, bu tür işlemin olasılıklarını ve maliyetlerinin analizinin gerçekleştirilmesi ve bu tür yatırım kaynaklarının uygun olup olmadığı ve kaynakların sağlanmasının hangi faktörlerde oluşabileceği incelendiğinde, bankacılar mevcut ya da öngörülen performansının ölçerek yanıtları elde edebilecektir (Köçel, 2018: 174-175).

2.1.2. Risk Yönetim Uygulamaları

Finans bankacılık sektörünün, karşı problem kaldıkları en büyük riskin saptanması ve yönetilebilmesidir. Bu bağlamda riskler; faiz oranı, sermaye yeterliliği, piyasa, kârlılık, bilanço, kredi, likidite, döviz kuru ve işletme riskleri şeklinde sıralamak mümkündür. Bankaların döviz cinsinden yükümlülüklerini döviz cinsinden varlıkları tarafından karşılanıp karşılanmama riskleri ancak bu kalemler ile ilişkili performans değerinin ölçülmesiyle uygulanabilir (Girgin, 2011: 6).

2.1.3. Bütçeleme

Bütçe ilk olarak İngiltere'de oluşturuldu. Bütçe Latince kökenli bir kelimedir. "Bulga" kelimesinin Latince karşılığı, devletin gelir ve giderleri için konteynır, "kamu cüzdanı", küçük deri çanta, cüzdan ve çekmece, "buge" veya "buget" olarak kullanılan para kesesidir. Eski Fransızca'da. kelime ile eş anlamlıdır (Hastürk & Kontrolörü, 2006: 2).

Bütçeleme (budget) finansal sektöründe başarının önemli bir parçasıdır. Bunu uygulamak zor değildir ve sadece fonları sınırlı olan insanlar için değildir. Bütçeleme, her ölçekteki gelir ve giderleri olan kişilerin iyi performans gösterebilmeleri için paralarını nasıl ayırdıkları konusunda bilinçli kararlar almaları kolaylaştırır (Özen, 2008: 4-6).

Bankanın yetkili organları tarafından bütçeler hazırlanırken bir önceki döneme ilişkin ve hedeflenen performans göz önünde bulundurulur. Bankanın bütçeleme işlevini bilgilendirecek verilere, ancak performans analizlerini gerçekleştirilerek elde etmek mümkün olur (Tüleykan,2009:3-5).

2.1.4. İnsan Kaynakları ve Yönetim Alanları

Finansal performans değerlendirilme olgusu, ikramiye, ödül, teşvik ödeme ya da pozisyonda yükselme gibi insan kaynakları ile ilgili olan alanlar yanında hem finans sektörü yöneticilerini hem de finans ile ilgili konularda yöneticilerin doğru karar alma süreçlerine katkı sunar. Finansal performans, bütün şirketlerde somut veri ve bilgilere dayandığından, ölçüm ve değerlendirilme yapmak kurumsal olarak verimi daha da üst seviyeye taşıyacaktır. Finansal performansı ölçmek için kullanılan girdiler muhasebe bilgi sisteminin bir ürünü olduğundan, muhasebenin temel kavramları ışığında söz konusu sistem de şekillenir. Sonuç olarak, bir departman veya şubelerde çalışmakta olan personellere verilecek ikramiye, bir şube müdürünün görev süreci boyunca iş performansı hesaplanırken finansal performans bilgi değerlendirmelerine ışık tutacaktır (Girgin, 2011: 7).

2.1.5. Satın Alma ve Devralma

Bu işlemler, genel olarak sıklıkla karşılaşılmayan ancak karşılaşılmaması durumunda çok detaya dayanan bir analiz süreci gerektiren finansal sektör durumları olarak ön plana çıkmaktadır. Buradaki amaç, birleştirilmesi amaçlanan bankanın sahip olduğu değerlerin tespiti yapılmak suretiyle birleşme, satın alma ya da devirin ardından beklenen performansın elde edilip edilemeyeceğinin ölçülmesidir (Arıçelik, 2010: 19-20).

Gelişmekte olan piyasalar açısından özellikle devralma oldukça önemlidir. Yerel finans sektörleri açısından birleşmeler, ülke içerisinde faaliyette bulunan yabancı sermayeli finans işletmeleri ile rekabette bulunabilmeleri için gerekecek olan büyüklüğü elde etmelerine katkı sağlayabilir. Yatırım bankacılığı, tüketici kredileri gibi yeni finansal faaliyet yapılarının önemi arttıkça, yeni oluşan piyasalarda devralma ve birleşmeler pazar payının yakalanmasına imkân vermektedir (Ünlü, 2007:6-7).

2.1.6. Denetim ve Gözetim

Performans analiz yapacak denetim personeli banka şubelerini, bölge temsilcilerini ve merkez ofisin herhangi birimlerini kullanılabilir. Yapılan performans analizi sonucunda bankanın daha verimli çalışmasının önceden belirlenmiş, hedeflerinin ne derece karşılandığı ve ana faaliyet konusu dışında giderlerini karşılayacak kapasite düzeyi gibi faktörler denetlenir. Bu denetim verilerine performans değerlendirmesi ile erişilebilir (Ünen, 2006:3-7).

Performans değerlendirme, bankanın kendi iç denetiminin dışında kalan performans değerlendirmesi, bir de tüm bankacılık sistemini denetleyerek devamlı bir şekilde gözetimde tutan merkezi kurum ve kurullarca yapılması mümkündür. Türkiye’de faaliyet gösteren TMSF, BDDK ve TCMB bu şekilde faaliyet gösteren kuruluşlara örnek gösterilebilir. Sektör üzerinde herhangi bir bankanın finans göstergelerinin yapabileceği etki, iflasının yani TMSF’ye devrinin mümkün olup olmayacağı, yürütmüş olduğu faaliyetlerinin ilgili yasa ve diğer mevzuatlar çerçevesinde gerçekleştirip gerçekleştirmediği performans analizinin yapılması

suretiyle elde edilebilir. Bu nedenler de makroekonomik anlamda performans değerlendirmenin, finansal sistemin istikrarının takip edilmesinde de kullanılmasının mümkün olacağı belirtilebilir (Arıçelik, 2010: 20; Kenger, 2001: 12).

2.2. PERFORMANS TÜRLERİ

Performans ölçüm sistemine yüklenmekte olan anlam, performans ölçülmesinde konulmuş olan hedefler ve bu hedeflere ulaşma noktasında kullanılmakta olan yöntemler performans ölçümü işleminin parasal olmayan unsurlarla mı yoksa parasal unsurlarla mı gerçekleştirileceği etkenler çerçevesinde bunların ayrımı oluşacaktır. Bu ayrımlara aşağıda yer verilmiştir.

2.2.1. Mutlak veya Nispi Performans

Bankacılık sektöründe performans değerlendirilirken, bankanın ulaşmak istediği hedefler belirlenmelidir. Örnek verecek olursak mutlak performansta banka müşteri potansiyeli nemi arttırmak mı istiyor yoksa şube sayısını mı arttırma hedefinde bilinmesi gereklidir. Bankanın şube sayısını arttırması bankanın mutlak performansı ile ilgili olmakla birlikte bankanın müşteri sayısını arttırmak istemesi nispi performansı ile alakalı bir durum doğurmaktadır. Bu nedenle mutlak ve nispi performans değerlendirmeleri yapılırken ortada somut bir hedefin bulunması dolayısıyla mutlak bir ölçüm özelliğine sahip olması gerekmektedir (Arıçelik, 2010: 10).

2.2.2. Formüle Dayalı veya Sübjektif Performans

İşletmelerin ve bankaların performans değerlendirmesi yapılırken, genellikle sayısal veriler kullanılır. Bankaların verdikleri kredi miktarı, aktif büyüklüğü, şube ve ATM sayıları, personel sayısı vb. tüm unsurlar sayılarla ifade edilir ve birer performans göstergeleridir. Matematiksel formüller çoğunlukla denetçiler tarafından bankanın performansı değerlendirmek istediğinde kullanılır. Bu genellikle (tekrar formülleri) ile önceden belirlenmiş hedeflerin belirlenmesi ve ölçümü yapılmaktadır. Performansın değerlendirmesinin formül tabanlı bir sistemin bazı olası hatalarından kaynaklanabilir. Çünkü performansı belirlemekte olan faktörler satılan kredi,

mevduat hacmi, kârlar ve bunlar gibi birçok fazla faktörle ilintilidir. Ayrıca bu çeşitlilik yöneticilere değişen koşullara göre farklı formül parametreleri ile deneme yapmamaya imkân tanır (Girgin, 2011: 15).

Formüle dayalı değerlendirme; önemli derecede kanıtlanabilir, güvenilir doğru ölçümler vermektedir. Örnek vermek gerekirse, bankalarda ticari pazarlama performansı ölçümünün, yalnızca tahsis edilen limitler üzerinden gerçekleştirilmesi banka açısından performansının doğru şekilde ölçüldüğünün göstergesi olacaktır (Kenger, 2001: 54).

Sübjektif performans, banka çalışanlarının veya bankanın bir ürününün banka imajına kattıkları olumlu değer olarak tanımlanabilir. Örneğin değerlendirme dönemi itibarıyla bir şubenin açmış olduğu kredi rakamları düşük görünebilir. Fakat çalışanların müşterilerle olan diyalogu, mevcut müşterilerin sadakatini korumayı sağlayan tutum ve davranışları, banka imajına ve performansına olumlu katkı yapacaktır. Bu katkının ifadesi de sübjektif performans ile yapılır. Sübjektif performansın ölçümünü tam olarak yapmak oldukça zordur. Sübjektif performans değerlendirmesinin avantajı, bir formülün açıkça yakalayamadığı değerleri de hesaba katmasıdır. Sadece formüle dayalı bir performans değerlendirmesi, bankanın yanlış kararlar almalarına neden olabilir. Herhangi bir hedefe ulaşıp ulaşılmadığını belirlerken sadece matematiksel parametrelerin baz alınması, bankanın risklilik ölçümünü yanlış yapmasına sebep olabilir (Arıçelik, 2010:11).

2.2.3. Finansal veya Finansal Olmayan Performans

Finansal performans, finansal amaçlara ne ölçüde ulaşıldığını ifade eder. Sermaye piyasasının gelirleri, para-kredi kuruluşlarının fon kullandırmada daha sağlam temellere dayanma ihtiyacı ve bankaların büyüme eğiliminin günümüzde finansal performansı son derece önemli bir konuma oturtmuştur. Bankalarda sağlıklı karar alma, planlama ve denetim işlevlerinin etkin biçimde yürütülebilmesi düzenli aralıklarla finansal analiz yapılmasını ve finansal performansın ölçülmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu nedenle banka yöneticilerinin en önemli sorumlulukları arasında finansal performansın ölçülmesi ve analizi gelmektedir. Bu sorumluluğun

başarılı bir şekilde yerine getirilebilmesi için, banka performansını doğru biçimde yansıtabilecek verilerin neler olduğu, bunların nasıl toplanabileceği ve toplanan verilerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğinin bilinmesi gerekir (Arıçelik, 2010: 11-12).

Bir işletme açısından finansal olmayan ölçümlerde görülen dezavantajlar şunlardır (Nergis, & Gümüş 2006:11-13)

- Genel performansta yönelik odaklanmaya yönelik yetersizliğe yol açan, çok fazla ölçümden kaynaklanmakta olan aşırı bilgi yüklenmesi tehlikesi
- Finansal olmayan ve finansal ölçümler arasındaki uygun dengeye karar verme zorluğu
- Raporlama ve performans ölçümlerinin geçerliliğinin doğrulanması hususunda oluşan yüksek maliyeti
- Performans ölçümünün ve destekleyici bilgi sisteminin oluşturacağı yüksek maliyet

2.2.4. Dar veya Geniş Anlamda Performans

Performans ölçümünün diğer bir önemli unsuru ise kapsamıdır. Bu noktada kapsam aşağıdaki ifade edilebilir (Arıçelik, 2010:8):

- Bireysel performans
- Bölümlerin performansları
- Şubelerin performansı
- Belirli bir bölge müdürlüğü, başkanlığı ve temsilciliğinin performansı
- Tüm bankanın genel müdürlük çerçevesinde performansı

Bu bağlamda dar çerçevede açıklanan performans kavramından, geniş çapta kapsanan performansa kadar bir sıralamaya gidilmiştir. Yapılmış olan bu sıralamada iş gören sayısının ve iş görenlerin sorumlulukların alanı benzeri bileşenlerinin de sürekli artmış olduğu belirtilebilir. Bu süreçte, her biri etkileşim içinde ve birbirine bağlı olabilir. Geniş anlamda performansa, dar performanstan geçilmesi sürecinde ölçüm maliyetlerinde düşüş yaşanacağı belirtmek mümkündür. Yönetici kadronun

yalnızca genel müdürlük seviyesinde performansın değerlendirilmesinin gerçekleştirilmesi, çoğunlukla şube sayısı, personel sayısı, demirbaşların sayısı, şubelere tahsis edilen taşıt benzeri diğer sayısal veriler çerçevesinde bir ölçüm yoluna gitmeleri anlamını taşıyacaktır. Bilginin kaydedilir ve erişiminin daha kolay olması bu verilerle mümkün olacaktır (Girgin, 2011: 18-19).

Bankalarda gerçek stratejik kararlar alınmasında, ihtiyaçların ve hedeflerin belirlenmesinde daha verimli olacaktır. Ayrıca unutulmamalıdır ki; maddelerde listelenen performans kapsamlarından herhangi birinin tercihi yerine hangi performans ölçümünün başlatılacağı kararını vermek önemlidir. Bir bankanın bünyesinde çalışmakta olanların tamamının iyi eğitilmesi durumunda ise bireysel performans üzerinden hareket edilerek değerlendirilebilir (Arıçelik, 2010: 20).

2.3. PERFORMANS DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN TEMEL KAVRAMLAR

Genel olarak performans değerlendirmesi, organizasyondaki görevlerinden bağımsız olarak bir çalışanın, faaliyetlerin, boşlukların, fazlalıkların ve eksikliklerin tüm yönlerini incelemeye yardımcı olur. Sonuç olarak performans değerlendirmesi, çalışanların istenilen düzeyde çalışıp çalışmadığını yakından takip etmenin en sağlıklı yoludur. Bir çalışanın performans değerlendirmesi bize performanslarının beklentilerle olan toplam farkını gösterir (Savuran, 2013: 22).

Performans değerlendirme, çalışanın görevini, tutumunu ve işteki davranışını değerlendirmek için başarısını değerlendirmek için kullanılan bir süreçtir. Organizasyonun başarısı. Diğer bir tanım Performans değerlendirme, “çalışanların yaptığı iş, faaliyetler, eksiklikler, yeterlilikler ile ilgili olarak performanslarının kontrol edilmesi amacıyla değerlendirilmesi sürecidir (Kalenderoğlu, 2007:6-9).

Girdilerin çıktılara dönüştürülme süreci üretim olarak isimlendirilir. Bu sürecin mevcut teknoloji ve teknolojik değişme çerçevesinde, etkinlik ve verimliliği, belirli bir girdi bileşimiyle çıktılar arasında olan ilişki göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi mümkündür. Günümüzde bankacılık yönetimlerinde ön plana

çıkarmakta olan unsurlar arasında verimlilik ve etkililik en önde gelmektedir. Yönetim sürecinin değerlendirilmesi hususunda farklı sorun alanları dikkate alındığında, bu kavramların taşımış oldukları öneme rağmen, çoğu zaman standart bir şekle dönüşmüş geçerli ve güvenilir ölçüm tekniklerinin bulunması hususunda yetersiz kalınması performans ölçümlerinin yapılmasının önünde engel teşkil ettiği görülür (Altemur,2019:284-285).

Bazı zamanlarda bu üretkenlik (verimlilik) ve etkinlik kavramları birbirlerinin yerine kullanılmış olsa da taşımış oldukları anlamsal muhteva bakımından aslında birbirinden farklıdır. Etkinlik, beklenen etkiyle gerçekleşmiş olan etki arasında mevcut ilişkiyi ve hedeflere ulaşma derecesini ifade etmektedir. Çıktılarla, sonuçlar arasında ayırım yapmak, etkinlik konuları üzerinde durulurken oldukça önemlidir. Girdi ve çıktıları ölçmekten ve değerlendirmekten, sonuçları ölçmek ve değerlendirmek, daha zordur (Baykara, 2012:56-58).

Bu iki kavram arasında oldukça derin farklılıklar bulunduğundan dolayı, her zaman paralel neticeler doğurmazlar. Belirli bir dönemde gerçekleştirilen ölçümler neticesinde, bazı durumlarda verimlilik düşerken etkinliğin arttığı ya da eğer verimlilik artarken etkinliğin düşmüş olduğu görülebilir. Bu iki terimden farklı bir şekilde karlılık ise tamamıyla parasal bir gösterge şeklinde değerlendirilebilir. “Ekonomiklik” kavramının da bu üç unsura ek olarak kısa bir şekilde vurgulanması gerekmektedir (Karalar, 1974:23-25).

2.3.1. Verimlilik

Genel olarak verimlilik, girdinin çıktıya dönüştürülme hızı şeklinde açıklanabilir. “Verimlilik = Çıktı / Girdi” biçiminde bu tanımın, formüle edilmesi mümkündür. Bu kavramla bir birim girdiyle elde edilebilenden hangi seviyede çıktının sağlanabileceği gösterilmektedir. Bu gösterge bununla birlikte mutlak değil görel bir şekilde değerlendirildiğinden daha anlamlıdır. Farklı hesaplamaların sonucunda elde edilecek verimlilik katsayıları veya oranları tek başlarına mantıklı bir şekilde anlam ifade etmeyebilir. Bu çerçevede diğer benzer katsayılarla bu göstergelerin karşılaştırılması önem taşır (Yükçü & Atağan, 2009: 4-5).

Kurumun performansını ölçtüğünüzde, hedeflere ulaşmak için uygulanabilecek stratejiyi ve kurumun stratejik hedefinin bilinmesi gerekir.

En kısa anlatımı ile etkinlik, gerçekleşen (ex-post) değerlerin planlanana (exante) oranı şeklinde açıklanabilir. Bu tanım; formülü matematiksel olarak “gerçekleşen / planlanan” bu şekilde ifade edilecek açıklamasıdır. Bu durumda ölçülmesi gerçekleştirilecek tek etken faaliyetler değildir. Etkinlik için kullanılmakta olan tüm girdilerin kullanılıp kullanılmadığı da etkinlik analizlerine dahildir (Yükçü ve Atağan, 2009: 2-3).

2.3.2. Kârlılık

Kâr, işletmelerin belirli bir süre sonunda elde ettikleri kazançların toplamıdır. Başka bir anlatımla belirli bir dönemde elde edilen gelirler ile giderler arasındaki pozitif farklar olup; genellikle toplam gelirlerin toplam giderlerden farkı olarak kabul edilen, işletmenin belirli bir dönemde çalışmasının sonucudur. Kar işletme için çok önemli bir kavramdır; denetleme aracı, işletmelerin başarısını ölçme aracı verimli çalışanları özendirme aracı ve her şeyden önce varlıklarını sürdürmenin bir yoludur (Cavlak, 2021: 112-114).

Genellikle çoğu İşletmenin temel hedefi kar elde etmektir. Küçük bir şahıs şirketinde bile amaç, karlı bir biçimde yönetilip sahibinin servetini arttırmaktır. Büyük sermaye şirketlerinin hissedarları da şirketlere yatırım yaparken, şirketlerin kar elde etmelerini ve yatırımların değerinin artmalarını beklerler (Arıçelik, 2010:8).

Kârlılık, en yaygın tanımı ile bir işletmede belirli bir devrede elde edilen karın o işletmede kullanılan sermayeye oranıdır. Karlılık, bir işletmenin faaliyeti sonucu elde edilen sonuçların bir ölçüsüdür. Kârlılığı karşılaştırdığımızda, sadece satışlarla yapılan oranlama doğru olmayacaktır. Örneğin: Öz sermaye kârlılığı, aktif kârlılığı, yatırım kârlılığı gibi. Bunlar formüllerle ifade edilecek olursa (Eugene ve Joel Houston, 2016: 108-118):

$$\text{Satışların Kârlılığı} = \text{Net Kâr} / \text{Net Satışlar}$$

$$\text{Öz sermaye Kârlılığı} = \text{Net Kâr} / \text{Öz sermaye}$$

Aktif Kârlılığı = Net Kâr / Toplam Aktifler

Maliyete Dayalı Kârlılık = Dönem Net Kârı / Toplam Maliyetler

Yatırım Kârlılığı = Yatırımdan Elde Edilen Net Kâr / Yatırım Maliyet

Ekonomiklik, elde mevcut kaynaklar ile ulaşılması beklenen performans seviyesine mümkün olan en az kaynak ile ulaşılmasını hedefleyen ve gelirle gider ya da çalışma sonucu ortaya çıkan üretim değeriyle maliyet arasında mevcut ilişkiyi ortaya koyan bir performans boyutudur (makinelere en yüksek ölçüde yararlanılması ve insanların en etkin biçimde çalıştırılması). Verimliliğin artması durumunda ekonomiklik düzeyinde de artma gözlenecektir. Üretimin performansını gösteren bir göstergedir (Şeref,2012:124-125).

Ekonomiklik kavramının ile ilişkili olarak matematiksel bir anlatım şu biçimde ölçülebilmesi mümkündür:

Ekonomiklik = Üretimin parasal karşılığı / Girdilerin maliyeti

2.4. PERFORMANS DEĞERLEME İLKELERİ

Bir performans değerlendirme sistemi genel olarak, bütünü ile kuruluşun bütün “Yönetim Süreçleri ile Entegrasyon” özelliğine sahip olmalıdır. Bu temel özelliklerle, aşağıda belirtilmiş olan performans değerlendirme ilkeleriyle beraber performans değerlendirme sürecinin verimli ve etkin olmasına katkı sunacak ve sürekli bir şekilde bu bütünleşik yapı performans ölçüm sisteminin gelişmesine katkı vererek en üst düzeyde kuruluşun gelişmesini sağlayacaktır (Girgin, 2011: 11).

2.4.1. Süreklilik ve Dönemsellik İlkesi

Süreklilik, bu performans değerlendirme faaliyetlerinde esas olarak kabul edilir. Kuruluş açısından bir dönem uygulanarak bir başka dönem içinde uygulanamaması durumu çok faydalı olmayacaktır. Bunun sonucunda uygulayıcılar ve yöneticiler, sistemi oluşturan teorik ve uygulama çerçevesinin olgunlaşmayacağı dikkate alındığında, eksik yönleri ile sistemin çıktılarını benimseyeceklerdir. Bununla birlikte beklenmekte olan verimin elde edilemediği bir sistem açısından gerek

olamayan bir maliyet üstlenilmek durumunda kalınacaktır. Aynı zamanda sistemin dönemselliği de sürekliliğinin yanı sıra önem taşımaktadır. Dönemsellikten burada kastedilen, performans değerlendirme işlemlerinin yıllık, altı aylık, üç aylık, aylık vb. dönemler bağlamında uygulanmasıdır. Örnek vermek gerekirse söz konusu dönemler turizm sektöründe, altı ay şeklinde tespit edilebilir. Bununla birlikte şu hususu da belirtmek gerekir ki; genel olarak yönetsel açıdan ihtiyaç duydukça yıllık tutulmakta olan mali verilere göre performans değerlendirmesini gerçekleştiren kuruluşlar da haftalık, aylık, üç aylık vb. dönemler çerçevesinde performans ölçümü gerçekleştirebilirler (Girgin, 2011: 11)

2.4.2. Sistemik Yaklaşım İlkesi

Sistemik, bir şekilde performansın ölçülerek değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir. Bu amaca ulaşmak için öncelikli olarak karşılaştırmaya dayalı nesnel bir değerlendirmeye imkân tanıyacak biçimde optimum performans göstergelerinin, amaçların ve standartların belirlenmesi, bunlarla ilgili verilerin toplanması ve bu verilerle ölçme işlemlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Dişkaya, 2006:34-35).

Açık ve net bir biçimde performans değerlendirme süreci içinde gerçekleştirilecek olan safhalar tespit edilmelidir. Yöneticiler, uygulayıcılar ve sistemin çıktılarına yorumlayacak olanlar bakımından kurulan performans sisteminde; teknik ve anlam boşluğu oluşturmayacak bir yapı olmalıdır. Örnek olarak, açık bir şekilde “iş gücü verimliliği” kavramı tanımlanması yapılmalıdır. Performans sistemi içinde faaliyet yürüten tüm yetkililer açısından bu kavram, aynı şeyi belirtmelidir

2.4.3. Değişime Uygunluk (Esneklik) İlkesi

Performans yönetimi yaklaşımında genel olarak ölçüm sistemleri, performansı geliştirme amacını taşıyan kurum planlarının ürünü olan kısa ve uzun dönemi içerecek olan hedefler temel alınmak suretiyle kurulmaktadır (Girgin, 2011: 12).

Coşkun’a (2006) göre, performans sistemi teknolojik değişimler dikkate alınarak korunmalıdır. Bunun gerçekleşmemesi durumunda, sistem gerçeği

yansıtmayarak büyük verimsiz ve etkinliğini kaybeden bir araç olacaktır. Bankacılık sektörü açısından örnek verilmesi gerekirse; internet teknolojisinin toplumlarda yaygın kullanımıyla internet bankacılığı servislerinden finans sektörü tüketicilerinin daha çok faydalanmasına imkân tanınacaktır.

2.4.4. Amaca Uygunluk İlkesi

Kullanılması planlanan modelin belirlenmesi ve performans göstergelerinin tespit edilmesi benzeri konular, performans değerlendirme sisteminde iş hedeflerine ve performans değerlendirme sistemi ile ulaşılabilecek amaçlar ile tutarlı olmalıdır (Kubalı, 1999: 34). Amaçlarda oluşacak uyumsuzluk, performans sistemini yetersiz kılacak ve yorumlayıcıları gereksiz sonuçlara götürecektir. Aynı zamanda işletme gereksiz bir maliyete katlanmış olacaktır.

2.4.5. Denetim Uygunluk İlkesi

Planlama, uygulama, denetim, geri bildirim ve iyileştirme fonksiyonları performans değerlendirme sistemini oluşturmaktadır. Bu nedenle, performans değerlendirme sisteminin düzensiz, karmaşık ya da tam olarak tanımlanmaması durumunda, bu durum sistemin kontrol etme yeteneğini zorlaştıracaktır. Sonuç olarak, performans değerlendirme sisteminin denetime uygun olmaması halinde geri bildirim ve iyileştirme işlevlerini tam olarak gerçekleştiremeyecektir (Kubalı, 1999: 39).

2.5. PERFORMANS DEĞERLENDİRME SÜRESİ

Bankalar performans değerlendirmesini bir sistem olarak göz önünde bulundururken sistematik bir yaklaşımın gerekli olduğu açıktır. Bu şekilde, tüm sisteme hâkim olma ve bununla birlikte sisteme ilgili her çeşit detay ve ayrıntıyı gözlemleyerek hata ve eksikleri fark etme olanağı oluşacaktır (Aksoy, 2010: 44-45).

2.5.1. Performans Planlaması

Performans yönetimi sürecinde ilk safha olarak değerlendirilen planlama; örgütsel işlemin bütün seviyelerinde elde edilmesi planlanan hedef ve hususların açık

bir şekilde belirlenebilmesi, örgüt üyelerine bu hedeflerin benimsetilmesinin sağlanması ve hedeflere ulaşma noktasında gerekecek olan yol, yöntem, program, etkinlik ve stratejileri belirleyici bir karar alma sürecidir.

Performans değerlendirmesinin beklenti ve amaçları belirlenmektedir. Kurum ve kuruluşlara performans değerlendirmesinin nasıl katkı sağlayabileceği, performans değerlemede uygulanacak olan yöntemlerin teorik çerçevesi ve bahsedilen teorik çerçevenin kurum bağlamında hangi yollarla uyarlanması mümkün olacağı gibi konularda tartışılmaktadır. Bununla birlikte, kurulması planlanan performans değerlendirme sisteminin dinamik ya da statik bir yapı sunup sunmayacağı bu safhada tespit edilecektir. Bankalar ilgili bulunduğu döneme veya geçmiş dönem verileri veya ölçüm sisteminin yalnızca koymuş olduğu hedeflere ulaşip ulaşmadığı sektöründe sahip olduğu pozisyonu ve rakipleri ile gerçekleştirilecek karşılaştırmalar da bulunacak mı?" biçimindeki sorular yanıtlanacaktır (Bayraktaroğlu ve Serkan, 2008:24, Öztürk ve Ümit,2009:14).

2.5.2. Performans Ölçülmesi

Performans ölçümü, kuruluşların performans düzeylerinin tespitinin yapılması başka bir ifadeyle örgütlerin kaynak kullanımında ve faaliyetlerinde kârlılık, verimlilik, etkinlik, ekonomiklik, benzeri prensiplere ne seviyede ulaşmasının mümkün olacağını ölçülebilmesi, problemlerin tespit edilmesi ve çözümün gerçekleştirilmesi açısından gereken tedbirlerin alınmasına temel oluşturacak olan bir anlayıştır. Bu bağlamda, performansı geliştirme amacına ulaşabilmek için önceden tespit edilen performans göstergeleri çerçevesinde, kurumun kendi içinde gerçekleştirdiği çıktıları ve sonuçları ölçebilmek amacıyla kullanılmakta olan yöntemler, performans ölçümleri olarak isimlendirilir (Aktan,2009:26-28).

Başka bir ayrı bir sistematik bu safhada kullanılacaktır. Performans ölçüm safhasıyla ilgili olarak kullanılacak olan sistematik şu şekilde sunulmaktadır (Girgin, 2011: 10):

- Performans ölçümü ve kontrol sistemlerinin tasarımının ve işleyişinin belirlenmesi,
- Performans boyutları ve alanlarının tespit edilmesi,
- Performans göstergelerinin belirlenmesi ve performans standartlarının tespit edilmesi,
- Ölçüm modellerinin tasarımı,
- Veri toplama, hesaplama ve raporlama süreci,
- Sistemin izlenmesi,

2.5.3. Değerlendirme ve Geri Bildirim (İyileştirme)

Ölçüm süreci gerçekleştirildikten sonra performans değerlendirmesi ve denetim süreci başlatılmaktadır. Elde edilen performans ölçümünün neticeleri önceden belirlenmiş olan hedefler ile karşılaştırılması yapılarak yorumlanmaktadır. Performans değerlendirme aşaması, geri bildirimlerle ilgili düzenin işletilmesi ve örgütün performans düzeyinin gelecek ile ilişkili olarak geliştirilebilmesi açısından gereken bilgi ve verilerin oluşturularak bu çerçevede gelişme planlarının hazırlanmasına katkı sağlayan safhadır. İyileştirme, ulaşılmış olan neticeler çerçevesinde gerekli olan düzenlemeleri gerçekleştirerek yeniden süreci çalıştırma safhasıdır (Sümer ve Canan ,2000:66-67).

Bu aşamada performans planlaması süreci ve diğer bölümlerin tamamı, sapmaların tespitini yaparak bu sapmaların sebepleri dikkate alınarak gerekmesi durumunda tekrar tasarımı yapılır. Amaçlar ve stratejiler değişmiş olan iç ve dış şartlar ekseninde geliştirilir (Mert, 2020:139).

2.6. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS DEĞERLENDİRME İLİŞKİSİ

Bankacılık sektöründe finansal performansın değerlendirilmesi, onu diğer sektörlerden çok daha önemli kılmaktadır, çünkü bankalar her ülkenin ekonomisinin

büyümesini etkilemelidir. Bankaların finansal performansını değerlendirmek için kullanabileceğiniz farklı yöntemler bulunmaktadır.

Bankaların finansal performanslarını değerlendirirken yalnızca muhasebe verilerini dikkate almaları doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü bankaların finansal performansına etki eden başka pek çok etken vardır ve bunlar dikkate alınmaksızın yapılacak değerlendirmelerde eksikliklerin ortaya çıkma ihtimali bir hayli yüksektir. Bu nedenle özellikle son yıllarda çok boyutlu değerlendirmelerin yapılması fikri ağırlık kazanmakta ve bu değerlendirmelere imkân tanıyacak farklı metodlar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Böylece bankaların çok daha kapsayıcı bir değerlendirmesini yapmak mümkün olabilmektedir (Elitaş ve Ağca, 2006: 344).

Finansal performansı ölçmek için kullanılan genel kriterler şunlardır:
(Mouad,2019:18-19)

1. Net Profit (Net Kar)
2. Net Profit Margin (Net Kar Marjı)
3. Gross Profit Margin (Brüt kar Marjı)
4. Operating Profit Margin (Faaliyet Kar Marjı)
5. Earning Before Interest Taxes Depreciation and Amortization (EBITDA)
Fazla Vergi ve Amortisman Öncesi Kar
6. Revenue Growth Rate) Gelir Artış Oranı
7. Total Shareholder Return (TSR)) Toplam Paydaş /Hissedar Getirisi
8. Economic Value Added (EVA)) Ekonomik Katma Değer
9. Return on Investment (ROI)) Yatırımın Getirisi
10. Return on Capital Employed (ROCE)) İşletme Sermaye Getirisi
11. Return on Assets (ROA)) Varlık Getirisi
12. Return on Equity (ROE)) Özvarlık Getirisi
13. Debt-to-Equity (D/E) Ratio) Borç-Özsermaye Oranı

14.Cash Conversion Cycle (CCC) Nakit Dönüşüm Döngüsü

15.Working Capital Ratio (Cari Oran)

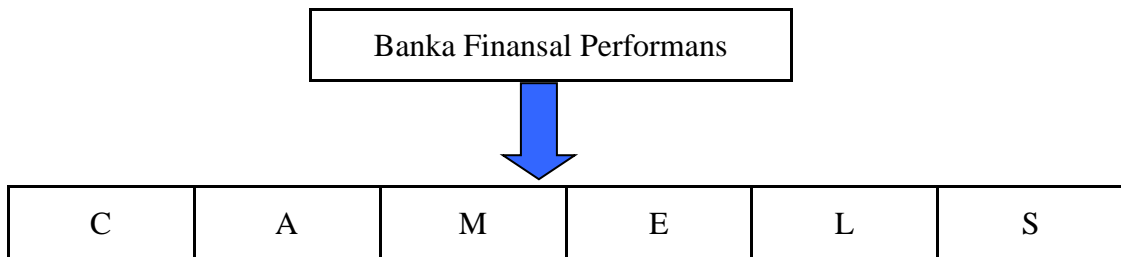
16. Operating Expense Ratio (OER)) Faaliyet Gider Oranı

17.CAPEX to Sales Ratio (Sermaye- Satış Oranı)

18.Price Earning Ratio (P/E Ratio) Fiyat Kazanç Oranı

Ancak bu ölçütlerin bir kısmının geçmişe dönük ve statik veriler sağlaması ve sadece mevcut durum tespiti yapmasından dolayı özellikle bankacılık gibi çok hızlı değişimler gösteren sektörlerde geleceğe dönük ve dinamik, öneriler getirebilecek nitelikte ölçütlerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır (Birkan, 2015:168). Bu sebeple bankaların finansal performansının değerlendirilmesinde başka ölçütler daha fazla ön plana çıkmakta ve bu ölçütler bankaların finansal performanslarının değerlendirilmesinde daha sık kullanılmaktadır. Bunları ise;

- Sermaye yeterliliği (Capital)
- Aktif Kalitesi (Asset)
- Yönetim Kalitesi (Management)
- Karlılık (Earnings)
- Likidite (Liquidity)
- Duyarlılık (Sensitivity)

Çalışmanın konusunu oluşturan CAMELS derecelendirme sistemi de burada bahsedilen oran analizi içerisinde sınıflandırılabilir. CAMELS analizi ile ilgili ayrıntılı bilgi alt başlıkta verilmiştir.

2.7. CAMELS BANKACILIK DEĞERLENDİRME SİSTEMİ

CAMELS analizi, banka denetimi sırasında uzaktan gözetim faaliyetlerinin yürütülmesinde yetkililer tarafından kullanılan bir finansal değerlendirme yöntemidir. CAMELS, bankaların finansal performansını ölçmek için kullanılan finansal analiz yöntemlerinden biridir. CAMELS 1997 yılında, 1996 güncellemeleri ile yer almaktadır. Bu değerlendirmelerin hem bankalar arası hem de finans sektöründeki genel ortalama ile karşılaştırılması sonucunda, bankaların ve banka gruplarının finansal performanslarının değerlendirilmesinde finansal yapının gücü ve geçerlilik düzeyi hesaplanmıştır (Kaya, 2001:1).

Kaya (2001) tarafından CAMELS yöntemi kullanılarak yapılan bir çalışmada ise aktif büyüklüğü büyük olan bankaların küçük olanlara göre daha iyi bir finansal performans ortaya koydukları tespit edilmiştir. Tunay ve Silpar (2006) tarafından yapılan ve karlılık kriterini temel alan bir diğer çalışmada ise bankaların kontrol edebildikleri içsel değişkenlerinin performanslarını büyük ölçüde etkilediği, kontrolleri dışında kalan dışsal değişkenlerin de benzer bir etki ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

Arabacı tarafından 2007 yılında yapılan ve yalnızca faaliyet gösteren Katılım Bankalarının finansal performanslarının değerlendirildiği çalışmada ise katılım bankalarının öz kaynak ve likitide sıkıntılarının olduğu, kullanılan fonlar haricindeki getiri sağlayan aktif miktarını arttırmaları gerektiği tespit edilmiştir (Arabacı, 2007:132).

Ata'nın (2009) Türk bankacılık sektöründe yerli ve yabancı bankaların yer aldığı araştırmasına göre, Türkiye'deki yerli ve yabancı bankaları finansal performansları ve sektöre yabancı sermaye girişlerinin bankaların performansına etkisini değerlendirdi. hangi analiz edildi. Ata, hem 2002 hem de 2007 yıllarında Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankalardan toplanan verileri analiz etti. Araştırmanın sonucuna göre, performans göstergeleri açısından yerli bankalar yabancı bankalara göre daha etkin, ancak yabancı bankaların etkinliği özellikle

ekonomik anlamda arttı. Faiz dışı gider/toplam aktifler, aktif getirisi ve faaliyet karı/toplam aktifler (Ata, 2009: 109-124).

CAMELS'i oluşturan bileşenler oluşturulurken birden fazla bileşende aynı finansal oran kullanılabilir. Örneğin, bankaların aktif yapılarını değerlendirirken kullanılan bazı oranlar aynı anda karlılığı, likiditeyi ve aktif kalitesini etkileyebilir (Gümüş, 2015:85).

CAMELS analizinde;

C: (Capital) Sermaye Yeterliliğini,

A: (Asset Quality) Varlık/Aktif Kalitesini,

M: (Management) Yönetim Kalitesini,

E: (Earning) Kârlılık/Verimlilik Durumunu,

L: (Liquidity) Likidite Yeterliliğini,

S: (Sensitivity to Market Risk) Piyasa Risklerine Duyarlılığını ifade etmektedir.

Sermaye Yeterliliği: Genel olarak bankaların piyasalarda karşılaşılabilecek olan olumsuzluklar karşısında ne kadar güçlü olduklarının ve kendi başlarının çaresine bakabilmelerinin bir göstergesidir. Bankaların sermaye yeterlilik rasyonunu ilişkin yorumlanırken bankanın özkaynaklarına ilişkin rasyonlar kullanılmaktadır. Bu oranlar (Teker, & Akçay, 2005:44-46):

Sermaye Yeterliliği = Özkaynaklar / Kredi +Piyasa Risk +Operasyonel Risk
esas Tutar

Sermaye Yeterliliği = Özkaynaklar/Toplam Aktifler (Varlıklar)

Yukarıda bahsedilen, bankaların kredi, piyasa ve operasyonel risklerinin toplamına karşı özkaynaklarını ve bir bankanın toplam aktiflerinin ne kadarının özkaynaklarla finanse edildiğini belirtmektedir. Bu iki rasyonu yüksek çıkması bankanın finansal gücünün bir göstergesi olarak söz tutmaktadır. Yüksek oran,

bankanın potansiyel zararları karşılama kabiliyetidir. Bu oranlar ile sermaye yeterliliği arasında doğrusal bir ilişki vardır. Yukarıdaki faktörler sermaye yeterliliğine yol açar (Yavuz, 2022:58-59).

Dönem Net karı Zararı/Toplam Aktifler (Varlıklar)

Bankanın varlıklarını öz sermayesini desteklemek ve güç yaratmak için kullanarak kar tutmasıdır. Önceki iki oranla aynı şekilde bu rasyon da sermaye yeterlilik oranı ile doğru orantılıdır. Bu oranın artması sermaye yeterlilik rasyonunu yükseltir. Bankaların sermaye yeterlilik oranlarının ≥ 8 olması beklenir (Mukhtarov, 2012:57, Teker, & Akçay, 2005:43).

Varlık/Aktif Kalitesi: Bankalar, gelir elde etme düşüncesiyle yabancı kaynaklarını ve özkaynaklarını farklı varlıklara yatırır. Varlıkların kalitesinin değerlendirilmesinde varlıkların cinsi, üretim kapasitesinin genişliği, yaratacağı gelir, gelirin nakde dönüşme gücü çok önemli etkindir. Bankalardaki kredi portföyü en mühim varlık grubudur ve geri ödenmemesi durumunda bankalar için büyük riskler taşımaktadır. Aşağıda değerlendirilmesi gereken altı oran vardır (Arıçelik, 2010: 80).

Aktif Kalitesi = Toplam Kredi ve Alacaklar/Toplam Aktifler (Varlıklar)

Bu rasyon, bankaların aktiflerinin önemli bir bölümünün faizli olması gerektiğini ve kredilerin en yüksek faiz getiren kalemler olduğunu ve faizli aktiflerin bankanın toplam aktiflerine oranını yansıtmaktadır. Kredi toplam aktifler içinde en az %50, en fazla %70 olmalıdır. Kredi oranı %50'nin altında ise kredi yeterli değildir, %70'in üzerinde ise likidite yönetiminin sağlıklı çalışmadığının göstergesidir (Zedan, 2022:5).

Toplam Kredi ve Alacaklar/Toplam Mevduat

Bankaların aracılık görevi yaparak topladıkları mevduatların ne kadarının krediye çevrildiğini gösterir. İlk iki oran ile aktif kalitesi arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (Kaya, 2001:7-8).

Takipteki Krediler (Brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar

Takipteki Krediler (Net) / Toplam Krediler ve Alacaklar

Özel karşılıklar/Takipteki Krediler

Bu üç rasyon, bankanın kredi kullandırma sürecindeki etkinliğinin belirtileridir. Takipteki kredilerin toplam alacaklar içindeki payının, oluşacak bir zarar için yeterli karşılık ayrılıp ayrılmadığının ve bankanın bunların tasfiyesindeki isteklilikğinin ve başarısının belirtirleridir. İlk iki oran ile aktif kalite arasında negatif, üçüncü oran ile pozitif ilişki bulunmaktadır (Kaya ,2001:8).

Duran Aktifler/Toplam Aktifler

Bu oran, bankanın ana faaliyet konusu ile doğrudan ilgili olmayan, bankaya finansal getirisi sınırlı, likiditesi düşük ve bankanın faaliyet kabiliyetini sınırlayan kalemlerden oluşmaktadır. Bu oran ile Aktif kalitesi arasında negatif bir ilişki vardır (TBB, 2010: 269).

Yönetim Kalitesi: Bankalar aynı zamanda servis kuruluşlarıdır. Bankada görev işlemlerini yürüten personelin ve yönetimde yer alan kişilerin kalitesi bankanın karşılaşılabileceği problemlerin önceden belirlenmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesi açısından önemlidir. Bankanın yönetim kalitesi ilişkin verilerin hesaplanmasındaki zorluklar nedeniyle kalite ve verimliliği dayalı oranlar tercih edilmiştir. Burada dikkate alınması gereken oranlar (Mukhtarov, 2012:59).

Takipteki krediler (Net)/Toplam Kredi ve Alacaklar

Aktif kalitesinin de belirlenmesinde de etkili olan oran, kredi portföyünün kalitesini ve aynı zamanda yönetimin performansını gösterir. Bu orandaki artış yönetimin başarısızlığı olarak algılandığından, yönetim kalitesi ile arasında negatif ilişki bulmaktadır (Kosova, 2005:57).

- Şube Başına Net Kâr

Bir şirketin başarısının bir belirtisi olarak kabul edilen oran, yönetim kalitesi ile pozitif bir ilişki icindedir. Bu oranın artması yönetim kalitesinin artmasına neden olacaktır (Şahbaz,2020:40-41).

Diğer Faaliyet Giderleri/Toplam Varlıklar

Genel olarak bu oran bir verimlilik belirtisi olarak algılanmaktadır. Bankaların faaliyetleri, kredi vermek, mevduat toplamak, faiz ve komisyon almaktan oluşmaktadır. Bankalar bu hedeflerini gerçekleştirmek için dayandıkları ve faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri azaltan harcamaların toplam aktiflerine oranının belirlenmesidir. Bu yük yönetimin başarısından daha düşük olduğu için bu rasyon ile yönetimin kalitesi arasında negatif bir ilişki vardır (Gezer ve Kılıç, 2019:3-4).

Faiz Dışı Gelirler/Diğere Faaliyet Giderleri

Bu Oran, bankanın faiz dışı giderlerinin sağlanmasında faiz dışı gelirlerinin kullanılmasını ifade eder. Bunun yüksek bir oranı verimli çalışmanın bir olduğunun belirtisi olur. Aralarındaki pozitif bir ilişki vardır çünkü oranın yüksek olması yönetim kalitesinin artmasına neden olacaktır (Saldanli, ve Aydın ,2016:5-6).

Karlılık/Kazanç Durumu: Genel olarak bankaların varlık ve özkaynaklarının verimli kullanımını ölçen belirtilerdir. Bankalar, kar sağlamak amacıyla yaratılmış finansal kuruluşlardır. Edindikleri karları özkaynaklarına ekleyerek mali yapılarını güçlendirmeye çalışırlar. Bir bankanın karlılık oranları, finansal gücünün belirtisi aynı zamanda yönetim performansını da içerir. Sermaye yeterliliği oranı Kârlılık arasında da yakın bir ilişki söz konusudur. Yani banka yüksek oranda kar elde ediyorsa, güçlü bir sermaye yapısına da sahip olduğu anlamına gelir. Aşağıdaki dört gösterge, kârlılık oranının değerlendirilmek kullanılmaktadır (Nalbantoğlu, 2015:98-99).

Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler

Net Dönem Kârı (Zararı)/Özkaynaklar

Bu göstergeler, bankaların toplam aktiflerinin ve özkaynaklarının ne kadar net gelir oluşturduğunu açıklamaktadır.

Vergi öncesi Kâr/Toplam Aktifler

Bu oran, vergilendirme uygulanmadan önce sistemdeki aktif kârlılığı tanımlar. Kârlılık ile Vergi arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır (Altan, Yusufazari ve Bedük,2014:26-27).

Toplam Gelirler/Toplam Giderler

Bu oran, giderlerin gelir tarafından karşılanacak oranını sergilemektedir. Bu oran, bankanın kârlılık kapasitesini değerlendirmek için en mühim faktörlerden biridir. Bu oranın yüksek olması yani giderlerin elde edilen gelir ile karşılanması durumunda kârlılık oranı olumlu etkilenecektir. Giderler ve gelirler ile kârlılık oranı arasında pozitif bir ilişki söz konusudur (Mukhtarov, 2012:91).

Likidite Yapısı: Yani bankaların likit yapısı, kaynaklarının belli bir bölümü likit halde tutmasıdır. Borçlarının zamanında ödenebilme gücünü yansıtır. Bankalar likit tutarlarını tespit edilirken bu işlem borç ve taahhütlerinin vadesini dikkate alarak gerçekleştirirler. Fazla likidite banka içinde daha yüksek maliyetlerin yol açacağından, bu sebebiyet vereceğinden bu oranların belirlenmesinde dikkat olunmalıdır. Bankaların likidite riski, bankalar için yaşanabilecek olan en büyük problemlerinden biridir. Bankanın aktif kalitesi ve sermaye yeterliliğinden bile daha önemlidir. Bankaların yaşadığı tasfiye sürecinin nedenleri analiz edildiğinden, çoğu zaman likidite eksikliği özkaynak eksikliğinden önce gelmektedir (Ali, Murat, ve Ertaş,2019:132).

Likidite yeterliliğinin sağlanmasının en mühim nedenlerinden biri mevduat ve kredi çekim işlemlerinde likidite sorunu yaşamamaktır. Bu nedenle dikkat edilmesi gereken sorunlar bankaya olan güvenin azalmasına ve faaliyetlerinin aksamasına neden olacaktır. Bankaların likidite performansını ölçmek için üç gösterge kullanılmaktadır (Altan, Yusufazari ve Bedük,2014:29)

Likit Aktifler/ Toplam Aktifler

Bu oran, banka aktiflerinin değer kaybetmeden hızla nakde çevrilen payını göstermektedir (Şahbaz,2020:42).

Likit Aktifler/Kısa vadeli Yükümlülükler

Bankanın ödeme yükümlülüğünü kısa sürede ve zorlanmadan yerine getirebilmesini gösterir.

YP Likit Aktifler/ YP Pasifler

Günümüzde bankaların varlık ve yükümlülüklerinin çoğu döviz cinsinden olup, bankaların döviz taleplerini karşılayacak kadar likiditesi bulunmaktadır. Yukarıda bahsedilen üç oran ile likidite yapısı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Oranlardaki artış likidite yapısını olumlu etkileyecektir (Kaya, 2001:9).

Piyasa risklerine duyarlılık: CAMELS modeline sonraki yıllarda altıncı değişken olarak eklenen piyasa riskine duyarlılık; Bankaların faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarındaki değişimlere duyarlılığını yansıtan, banka yönetiminin bu riskleri tespit etme ve müdahale etme kabiliyetini belirleyen ve etkin gerçekleştirme kur yönetimini sağlayan oranlardır. Dört piyasa riski duyarlılığı göstergesi vardır (Al-farisee, 2021:68).

Finansal Varlıklar Net/Toplam Kredi ve Alacaklar

Finansal Varlıklar/Toplam Aktifler

Bu iki oran (net) finansal varlıklarla belirtilecek unsurlardır; Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar (net) + Satılmaya hazır finansal varlıklar (net) + Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar (net) + Riskten korunma amaçlı türev finansal varlıklar. Faiz oranlarındaki değişimlere duyarlı olan bu varlıkların toplam aktifler içindeki payını ve faiz geliri istikrarlı olan toplam kredi

ve alacaklara göre büyüklüklerini ölçen oranlardır. Bu iki oran ile piyasa riskine duyarlılık arasında negatif bir ilişki vardır (Mukhtarov, 2012:64).

YP Aktifler/YP pasifler

Bu orana göre, likidite riskinde daha önce de belirtildiği gibi, bankaların yabancı para cinsinden toplam varlık ve yükümlülüklerinin artması, bankalar için kur riskinin artmasına neden olmaktadır (Şen ve Solak 2011:59).

Özel Karşılıklar Sonra Net Faiz Gelirleri//Toplam Aktifler

Bu ilişki, banka faiz oranlarındaki dalgalanmaların bankanın toplam aktif yapısını yani büyüklüğünü nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu son iki endeks ile piyasa riskine duyarlılık arasında negatif bir ilişki vardır (Koç,2020:48-49).

2.8. BANKACILIK SEKRÖRÜNDE PERFORMANS DEĞERLENDİRMENİN YARARLARI

Bankacılık sektöründe yararları şöyle sıralanabilir;

- Bankacılık sektöründe performans değerlendirmesi, müdürler, müşteriler ve çalışanlar için vizyon ve misyon 'da olmalı, davranış biçimlerini benimsemelerine yardımcı olmaktadır (Yıldırım, 2006:22).

-Bankacılık sektöründe, performans değerlendirme hem müdürler hem de çalışanlar tarafından seviyelerini motive etmek için psikolojik bir ihtiyaçtır.

- Bankacılık sektöründe müdürler iş planlamaların düzenlemesine yardımcı olurlar, aynı zamanda herhangi bir kurumun kontrolüne de yardımcı olur ve çalışanların performansını iyileştirir.

-Bankacılık sektöründe müdürler iletişimin gelişmesine katkı sağlarlar. Performans değerlendirmesinde, müdürler çalışanların kimliklerini bilmekte, performansları yüksek veya olumlu olduğunda herhangi bir kurumun gelişimine neden olur.

- Bankacılık sektöründe çalışanların kendi performanslarını objektif kriterlere göre değerlendirmelerini bankacılığın gelişmesini sağlar

- Bankacılık sektöründe, performans değerlendirmesi banka hedeflerine ulaşmak için beklentilerini öğrenilmesine, misyon ve vizyonu görülmesine yardımcı olur.

-Bankacılık sektöründe, performans değerlendirmesi etkinlik, kârlılık, hizmet kalitesi ve üretimin artırılmasında yardımcı olur.

-Bankacılık sektöründe, performans değerlendirmesi bütçelerin kontrol edilmesine ve aynı zamanda hataların daha kolay değerlendirilmesine yardımcı olur.

- Bankacılık sektörünün stratejilerini öğrenerek vizyona ulaşılmasına yardımcı olur, performans değerlendirilmesi yetkililerin ve çalışanların amaçlarına ulaşmak için hedeflerini bilmelidir.

- Bankacılık sektöründe, performans değerlendirilmesi verilerin daha etkili, verimli ve insan kaynakları açısından yararlı olmasını sağlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE RUANDA'DA BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL PERFORMANS KARŞILAŞTIRMASI

Her ülke için bankacılık sektörünün önemi büyüktür. Çünkü her ülkenin ekonomik gelişimi için banka önemli role sahiptir. Ruanda'da banka sistemi, ekonominin gelişmesinde büyük role sahiptir. Ruanda'da 1980'lerin sonu 1990'ların başı itibarıyla bankaların performansının değerlendirildiği çalışmaların giderek arttığı ve önem kazandığı görülmektedir (Matthew ve Esther, 2012: 82).

Bankalar riskli gibi görüldüğünde ekonomik etkinliklerini artırmak için mali yapılarını değerlendirmek gerekir. Bu analizlerin yanı sıra, kurumlar banka kaynaklarının kullanımını değerlendirerek bankanın finansal performansını değerlendirmek için farklı bir model de kullanılmalıdır. Bankaların performanslarını ölçerken veya değerlendirirken dikkatli olunmalıdır.. çünkü bankaların her ülkenin ekonomik büyümesinde büyük bir rolü vardır ([https://www.the global economy.com/](https://www.the-global-economy.com/)).

Bankacılık sektörü, Ruanda ekonomisinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bank of Kigali, Ruanda'daki en büyük ticari bankadır. Bank of Kigali Ruanda bankacılık sektörünün, yaklaşık %67'sine sahiptir. Ruanda'da yabancı bankaların faaliyetlerine izin verilmektedir. Atlas Mara dergisine göre 2016 yılında, 325 milyon ABD Doları varlığa sahip (Banque Populaire du Rwanda) BPR, Kigali Bank'tan sonra Ruanda'nın en büyük ikinci bankasıdır. Ruanda'da bankaların varlıkları 1,5 milyar ABD dolarıdır. IMF'ye göre, Ruanda Merkez Bankası (BNR) bankacılık sektörü, etkili para politikası için yüksek not almıştır. Raunda Bankacılık sektörü, Ruanda Ulusal Bankası tarafından denetlenmektedir. Ruanda' da bankacılık sektörü, hem para hem de döviz piyasalarının desteğiyle ve rezerv para programının uygulanarak likidite yöntemini sağlamak için para politikasını güçlendirmenin misyonuna sahiptir. Ruanda'da finans sektöründe, %77'si bankacılık sektörünün yanı sıra sigorta firmaları, mobil para ağları, mikro-finans kurumları ve kooperatiflerini

içermektedir. Finans sektörü büyüme potansiyeline sahip olmak ve güçlü kalmak için mücadele etmektedir (<https://www.worldbank.org/>).

2008 yılında, Ruanda Merkez Bankası (BNR) ticari bankaların beş milyar Ruanda Frangı (5,8 milyon dolar) sermaye'ye sahip olduğunu açıklamıştır. Bilindiği üzere tüm ticari bankalar uluslararası düzeyde işlem gerçekleştirmektedir. Ruanda'da ki bankalar da Otomatik vezne makinelerini (ATM)'leri kullanmaktadır. Ancak şu ana kadar Ruanda'da olan ATM sayısı 406 dır. Ruanda'da ticari bankalar, döviz içinden kredi vermeye yetkilidir. Daha iyi ve etkili hizmet vererek, rekabete yol açarak bankacılık sektörünü ve mikro-finans erişimini geliştirmektedir. Ruanda finans sektörünü geliştirmek için kurduğu planları uygulamaktadır. Ruanda Merkez Bankasının (BNR) para politikasını uyguladığı için uluslararası para fonu (IMF) tarafından yapılan inceleme sonucunda yüksek puan almıştır (<https://www.the-global-economy.com/>).

Ruanda'nın bankacılık sektörü; ticari bankalar, kalkınma bankaları, kooperatif bankaları ve mikro finans bankalarından oluşmaktadır. 2017 yılı sonu itibariyle 17 bankanın Ruanda Ulusal Bankasına (BNR)kaydı gerçekleşmiştir. Bu bankaların Ön bir'i ticari bankalar, Dördü mikro-finans bankalar, Bir'i kalkınma bankası ve 1'i kooperatif bankasından oluşmaktadır (<https://www.imf.org/>).

Ruanda'nın ekonomik performansı, finans sistemindeki gelişmeyle birlikte güçlenmiştir. Ruanda Merkez Bankası (BNR) yıllık mali raporuna göre, Ruanda ekonomisi 2018'de yüzde 8,6 büyümüş ve son 3 yılın en yüksek verilerini elde etmiştir. Ruanda Afrika'nın en büyük ekonomilerinden birisidir. Ekonomik faaliyetleri'deki bu güçlü büyüme aynı zamanda finansın sektörünün yatırım kapasitesini ve fırsatını da artırmıştır. 2020 yılı itibariyle Ruanda'daki yetişkinlerin yüzde 36'sı bankacılık sektörünü kullanmaktadır.

Ruanda bankaları, her banka performansının denetiminde CAMEL yöntemini kullanmaktadır. Ruanda bankaları riski önlemek için sorumlu olan denetimleri sınıflandırmıştır. Bankaların iflasları önlemek için, maliyet verimliliğini arttırmak için, ihtiyaç karmaşıklığını azaltmak için, oluşturulan denetimleri arttırmaktadır.

Ruanda da finans sektörünün ekonomik büyümedeki rolü önemli bir politika konusudur ve bu durum, bankalar gibi mali sektörün genellikle sığ olduğu ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi hızlandırmak için tasarlanmış bir dizi yapı politikası ve planının kalkınma sürecinde finansmanın öneminin vurgulanmasını gerektirmektedir. Ruanda'nın uzun vadeli kalkınma planı, halkın finansa erişimi kolaylaştıracak ve yatırımı teşvik edecek, aynı zamanda istihdam yaratma gibi birçok ekonomik alanda Ruanda'nın finans merkezi haline gelmesine katkı sağlayacaktır (<https://www.bnr.org.rw/>)2004.

Ruanda'da 1994'ten sonra bankaların gelişmesinde finans sektörünün büyük katkısı olmuştur. Finans sektörü geniş ve büyüyen bir dizi kurumdan oluşmaktadır. Bunlar: bankalar, mikro-finans kurumu, tasarruf ve kredi kooperatifleri (SACCO), sigorta şirketleri, emeklilik fonları vb. (<https://www.statistics.gov.rw/>).

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından 2011 yılında yürütülen finansal istikrar değerlendirmesine göre, Ruanda Merkez Bankası BNR'nin, finans sisteminin yapısını ve operasyonlarını iyileştirmeye, altyapısını modernleştirmeye ve sistemik riskleri izlemek ve azaltmak için uygulayacağı reformların devamlılık esasına uygun olarak yapılmasının altını çizmiştir (IMF, 2011:12).

Ruanda bankacılık sektörü, mülke erişimi artırmak için ipotek bankalarına yatırım yapmakta, ayrıca tarım bankalarına çiftçilere ihtiyaç duyulan tarım kredisini sunmaktadır, işletme açmanın zorluklarını en aza indirmek için finansal kiralama ve risk sermayesi gibi yeni finansal ürünlerin tanıtımı için devam eden başarılı yenilik planlamasını devam ettirmektedir. Ruanda şu anda Doğu Afrika Topluluğunun bir parçasıdır, bölgedeki bazı büyük bankalar pazara katılmıştır ve Ruanda'da faaliyet göstermektedir ([https://www.wordbank.org /](https://www.wordbank.org/)).

Tablo 3.1. Ruanda'daki Ticari ve Yabancı Bankalar

Ticari Bankalar	Kuruluş Tarih
1. Bank of Kigali Ltd	1963
2. I&M Bank	1963
3. COGEBANQUE	1998
4.KCB Bank Rwanda	2008
5.Ecobank Rwanda Ltd	1995
6. Banque Populaire Du Rwanda Ltd	1975
7. Equity Bank Rwanda	2011
8. Access Bank (Rwanda	1995
9.Bank Africa Rwanda	2015
10. Guarantee Trust Bank (Rwanda)	1983
11.Commercial Bank of Africa (Rwanda) Pls(2011)	2011

Kaynak: (<https://www.bnr.rw/>)

Tablo 3.2. Ruanda'daki Mikro-Finans Bankalar

Bankalar	Kuruluş Tarih
1.Goshen Finans ltd	2008
2.Unguka Bank ltd	2005
3. Duterimbere IMF ltd	2004
4.Inkingi Mikro-finans	2018

Kaynak: (<https://www.bnr.rw/>)

Tablo 3.3. Ruanda'da Kalkınma Bankaları

Bankalar	Kuruluş Tarih
1.Ruanda Kalkınma Bank	1967

Kaynak: (<https://www.bnr.rw/>)

Tablo 3.4. Ruanda'da Bankaların Sundukları Hizmetler

-ATM hizmetleri
- İnternet bankacılık sistem (e-banking)
-Mevduatın talep, zaman ve tasarruf şeklinde kabul edilmesini teklif etmek
- Banka kartları
- Mortgage
- Telefon cihazımıza banka uygulamalarını yükleyerek, hesap bakiyelerimizi kontrol edebiliriz ve fatura ödemelerini cihazımızın üzerinde gerçekleştirebiliriz.
- Ruanda Merkezi Bankası (BNR), verimli ve güvenilir olabilmek için ödeme sistemlerinden modern sistemi olan; Ruanda entegre ödeme işleme sistemi (RIPPS) kullanmaktadır.

Kaynak: (<https://www.bnr.rw/>)

Ruanda Bankacılık sektörünün kârı (vergi sonrası) 2018 yılı Haziran ayı itibariyle 22 milyar Ruanda Frank' dır (FRW). 2017 ilgili dönemde ise kayıtlara göre FRW 23 milyar olarak gerçekleşmiştir (<https://www.imf.org/>).

Tablo 3.5. Türkiye ve Ruanda'da Sermaye Yeterliği Oranları (%)

Yıllar	Türkiye	Ruanda
2001	20.30	16.60
2002	24.10	12.50
2003	30.90	2.90
2004	28.80	14.00
2005	24.20	14.00
2006	22.00	13.70
2007	19.10	17.80
2008	18.10	15.90
2009	20.90	19.00
2010	19.20	24.68
2011	16.70	24.96
2012	18.10	23.85
2013	15.40	23.07
2014	16.30	24.10
2015	15.60	24.30
2016	15.50	23.30
2017	16.80	20.80
2018	17.30	21.40
2019	18.30	23.30

Kaynak: BNR VE TBB yıllık istikrar raporu (2001-2019), [https://www.bnr.rw/\(2001-2019\)](https://www.bnr.rw/(2001-2019)), <https://www.tbb.gov.tr/>, <https://www.statistics.gov.rw/>

Tablo 3.6. Türkiye’de ve Ruanda’da Bankacılık Aktif Kalitesi Oranları (%)

Yıllar	Türkiye		Ruanda	
	NPL	NIM	NPL	NIM
2001	23.30	6.40	3.60	13.54
2002	12.70	4.60	7.30	9.31
2003	11.50	5.59	13.30	9.89
2004	6.50	9.00	20.00	9.91
2005	4.32	5.96	18.00	11.22
2006	3.58	5.92	17.40	8.27
2007	3.32	6.10	16.90	9.87
2008	3.44	4.78	10.27	10.97
2009	4.97	6.28	8.58	9.64
2010	3.66	4.80	7.33	8.78
2011	2.30	3.76	5.50	9.86
2012	2.86	4.99	5.10	10.08
2013	2.63	4.20	5.93	10.52
2014	2.74	4.10	5.22	9.35
2015	2.99	3.80	5.90	9.30
2016	3.11	4.00	7.00	8.70
2017	2.84	4.46	11.00	9.32
2018	3.84	5.40	7.60	9.50
2019	5.02	6.80	5.60	9.00

Kaynak: BNR VE TBB yıllık istikrar raporu (2001-2019), [https://www.bnr.rw/\(2001-2019\)](https://www.bnr.rw/(2001-2019)), <https://www.tbb.gov.tr/>, <https://www.statistics.gov.rw/>

Tablo 3.7. Türkiye ve Ruanda’da Bankacılık Karlılık Oranları (%)

Yıllar	Ruanda		Türkiye	
	ROA	ROE	ROA	ROE
2001	5.77	75.84	-4,21	-45.21
2002	3.70	48.70	1.20	21.52
2003	4.57	73.28	2.10	25.12
2004	3.26	46.62	3.40	27.38
2005	1.86	23.09	2.78	21,52
2006	3.29	39.93	2.82	25.12
2007	1.24	11.76	2.92	26.65
2008	2.42	20.31	1.70	15.38
2009	1.18	9.11	2.55	22.48
2010	2.00	13.54	2.36	19.35
2011	2.20	13.99	1.60	13.65
2012	2.13	12.00	1.86	15.64
2013	1.87	11.00	1.48	12.96
2014	2.50	15.46	1.32	27.38
2015	2.40	13.10	1.10	10.20
2016	1.70	9.20	1.50	13.20
2017	1.70	9.60	1.60	14.30
2018	1.60	9.50	1.40	13.40
2019	2.60	9.30	1.20	10.60

Kaynak: BNR VE TBB yıllık istikrar raporu (2001-2019), [https://www.bnr.rw/\(2001-2019\)](https://www.bnr.rw/(2001-2019)), <https://www.tbb.gov.tr/>, <https://www.statistics.gov.rw/>

Tablo 3.8. Türkiye ve Ruanda'da Banka Şube ve Personel Sayıları

Yıllar	Türkiye		Ruanda	
	Şube	Personel	Şube	Personel
2009	9415	182468	189	809
2010	9728	184205	234	1005
2011	10391	194619	304	1012
2012	10708	197976	346	1048
2013	11445	208409	389	1201
2014	12136	215933	401	1260
2015	12244	2174733	479	1245
2016	11747	201910	463	1307
2017	11585	208280	408	1569
2018	11565	207717	504	1340
2019	11485	206032	524	1456

Kaynak: BNR VE TBB yıllık istikrar raporu (2001-2019), [https://www.bnr.rw/\(2001-2019\)](https://www.bnr.rw/(2001-2019)) raporu, <https://www.tbb.gov.tr/>, <https://www.statistics.gov.rw/>

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve Ruanda ülkelerindeki bankacılık sektörünün oran analizi yöntemi ile karşılaştırmasıdır.

Bankacılık sektöründe genellikle tablolara yönelik rasyo/oran analizleri uygulanmaktadır. Ancak, günümüzde bankalar elde ettikleri kâr ile değerlendirmeye tabi tutulurken bunun yanında sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite ve yönetim kalitesi gibi kriterlerle birlikte daha kapsayıcı bir değerlendirmeden geçirilmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar ile son zamanlarda giderek önemi artan (Capital adequacy Asset quality Management, Earning, Liquidity, Sensitivity) oranlar analizinin iki ülke verileri kullanılarak yapılması ile literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir (Yörük , Özdağoğlu, ve Bekci, 2021,1-5).

4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada, Bankacılık sektörünün (sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ,yönetim kalitesi ,kârlık ,likidite yapısı ,piyasa duyarlılık) oranlar analizi yöntemi ile kullanılmıştır. Bu oranlar analizi, birçok ülkede ulusal denetim otoritelerince, bankacılık sisteminin risk bazlı uzaktan gözetim faaliyetleri çerçevesinde genel durumunun belirlenmesinde kullanılan bir değerlendirme sistemidir. Bu sistem, derecelendirme kuruluşlarının bankaları derecelendirme çalışmalarında da kullanılmaktadır (Arıçelik, 2010:78).

Araştırmada, Tablo 4.1’de gösterilen CAMELS bileşenleri rasyo ve ağırlıklandırma dereceleri kullanılmıştır.

Tablo 4.1. CAMELS Bileşenlerine İlişkin Rasyo ve Ağırlıklandırma Dereceleri

Değişkenler	İlişkinin Yönü	Finansal Oranın Ağırlığı	Bileşenin Ağırlığı
C-Sermaye Yeterliliği			%20
C1-Sermaye Yeterlilik Rasyosu	(+)	%35	
C2-Özkaynaklar/Toplam Aktifler	(+)	%20	
C3-Net Dönem Karı/Ortalama Aktifler	(+)	%25	
C4-Vergi Öncesi Kar/Toplam Aktifler	(+)	%20	
A-Aktif Kalitesi			%15
A1-Takipteki Krediler (Brüt)/Toplam Krediler ve alacaklar	(-)	%25	
A2-Toplam Krediler/Toplam Aktifler	(+)	%30	
A3-Toplam Krediler/Toplam Mevduat	(+)	%25	
A4-Duran Aktifler/Toplam Aktifler	(-)	%20	
M-Yönetim Yeterliliği			%15
M1-Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Kredi ve Alacaklar	(-)	%25	
M2-Şube Başına Net Kar	(+)	%40	
M3-Faaliyet Gideri/Toplam Aktif	(+)	%35	
E-Kazanç Durumu			%15
E1-Net Dönem Karı/Ortalama Toplam Aktifler	(+)	%30	
E2-Net Dönem Karı/Ortalama Özkaynaklar	(+)	%30	
E3-Vergi Öncesi Kar/Ort. ToplamAktifler	(+)	%20	
E4-Toplam Gelirler/Toplam Giderler	(+)	%20	
L-Likidite Durumu			%20
L1-Likit Aktifler/Toplam Aktifler	(+)	%35	
L2-Y.P. Likit Aktifler/Y.P. Pasifler	(+)	%30	
L3-Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler	(+)	%35	
S-Piyasa Riskine Karşı Duyarlılık			%15
S1-Y.P. Aktifler/Y.P. Pasifler	(-)	%35	
S2-Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler	(-)	%35	
S3-Döviz Pozisyonu/Özkaynak	(-)	%30	
Toplam			%100

Tablo 4'e göre 2001-2019 yıllarına ait Ruanda ve Türk Bankacılık Sektörü referans göstergeleri hesaplanmıştır. Bu hesaplanan değerler referans göstergelerine bölünüp 100 ile çarpılmış ve elde edilen sonuç bileşen ile rasyo arasındaki ilişkinin pozitif ya da negatif olmasına göre 100'den çıkarılmış veya elde edilen sonuçtan 100 çıkarılmıştır. Böylece sapma değerlerine diğer bir söylemle artı değerlere ulaşılmıştır. İlgili bileşenin tüm göstergeleri için artı değerler hesaplandıktan sonra, her bir bileşeni oluşturan rasyolara ait sapma değerleri ilgili rasyoya ait ağırlık katsayıları ile çarpılmıştır. Çarpım yapıldıktan sonra elde edilen sonuçları her bir bileşen kapsamında toplanmıştır (Nalbantoğlu,2015:91).

Tablodaki ilişki yönü finansal oran ait olduğu bileşen arasındaki yönünü olumlu ve olumsuz (+ ,-) şeklinde göstermektedir: Örneğin tabloya göre; C2 özkaynaklar/toplam aktif oranı artıçça bankanın sermaye yeterliği artıracaktır. Yani oran ile bileşen arasındaki ilişki pozitif yönlüdür. Diğer yanda A1 takipteki krediler/toplam krediler ve alacaklar oranı artıçça bankanın aktif kalitesi düşecektir yani oranı ile bileşen arasındaki ilişki negatif yönlüdür (Karaca ve Erdoğan,2018:30).

Türkiye Bankacılık Sektörüne İlişkin CAMELS Verileri (%)

Yıllar	Sermaye Yeterliliği (C)	Aktif kalitesi (A)	Yönetim Yeterliliği (M)	Karlılık /Kazanç (E)		Likidite Yapısı (L)	Piyasa Risklerine Duyarlılık (S)
	Öz Kaynak /Toplam Aktifler	Toplam Krediler/ Toplam Aktifler	Takipteki Krediler /Toplam Krediler ve Alacaklar	Net Dönem karı /Toplam Aktifler ve Net Dönem Karı /Öz Kaynaklar		Likit Aktifler/ Toplam Aktifler	YP Aktifler/YP Pasifler
2001	20,30	21,9	37,4	-4,45	-45,21	57,16	80,3
2002	24,10	26,5	18,5	1,20	21,52	63,56	85,73
2003	30,9	28,1	6,3	2,10	25,12	60,75	87,82
2004	28,80	34,6	5,6	3,40	27,38	35,42	90,10
2005	24,20	38,4	4,9	2,78	21,52	30,14	87,1
2006	22,00	45,0	3,8	2,82	25,12	24,50	87,59
2007	19,1	49,1	3,5	2,92	26,65	20,71	84,35
2008	18,1	50,2	3,8	1,70	15,38	20,02	86,94
2009	20,90	49,1	5,5	2,55	22,48	16,32	84,50
2010	19,20	52,2	3,8	2,36	19,35	14,39	83,78
2011	16,70	56,1	2,8	1,60	13,65	16,11	83,77
2012	18,10	58,5	2,7	1,86	15,64	13,65	85,11
2013	15,4	42,6	2,95	1,48	12,96	10,20	82,39
2014	16,3	62,3	3,05	1,32	27,38	9,84	84,0
2015	15,60	64,1	3,30	1,10	10,20	50,60	85,7
2016	15,50	64,7	3,44	1,50	13,20	47,40	88,6
2017	16,80	65	3,23	1,60	14,30	44,80	83,1
2018	17,30	68	3,61	1,40	13,40	26,80	87,7
2019	18,30	64,2	3,42	1,20	10,60	25,10	85,4

Ruanda Bankacılık Sektörüne İlişkin CAMELS Verileri (%)

Yıllar	Sermaye Yeterliliği (C)	Aktif kalitesi (A)	Yönetim Yeterliliği (M)	Karlılık /Kazanç (E)		Likidite Yapısı (L)	Piyasa Risklerine Duyarlılık (S)
	Öz Kaynak /Toplam Aktifler	Toplam Krediler/ Toplam Aktifler	Takipteki Krediler /Toplam Krediler ve Alacaklar	Net Dönem karı /Toplam Aktifler ve Net Dönem Karı /Öz Kaynaklar		Likit Aktifler/ Toplam Aktifler	YP Aktifler/YP Pasifler
2001	16,60	14,4	13,7	5,77	75,84	48,74	67,2
2002	12,50	20,2	33,6	3,70	48,70	42,10	50,3
2003	2,90	61,5	25,6	4,57	46,62	41,63	63,4
2004	14,00	32,7	13,0	3,26	73,28	49,66	70
2005	14,00	34,4	30,8	1,86	46,62	49,50	77
2006	13,70	25,5	16,3	3,29	23,09	47,00	79,8
2007	17,80	18,2	12,1	1,24	39,93	40,40	100,9
2008	15,90	13,4	10,2	2,42	11,76	36,49	102,6
2009	19,00	13,1	8,58	1,18	20,31	39,26	103,6
2010	24,68	12,9	7,33	2,00	9,11	41,40	103,9
2011	24,96	15,31	5,5	2,20	13,99	39,36	111,0
2012	23,85	18,06	5,1	2,13	12,00	33,56	78,9
2013	23,07	20,37	5,9	1,87	11,00	33,60	77,7
2014	24,10	22,38	6,3	2,50	15,46	28,70	83,2
2015	24,30	24,20	6,2	2,40	13,10	49,50	81,7
2016	23,30	24,18	7,6	1,70	9,20	42,80	81,6
2017	20,80	24,48	7,7	1,70	9,60	43,73	80,4
2018	21,40	34,2	7,2	1,60	9,50	43,73	79,3
2019	23,30	32,0	6,8	2,60	9,30	43,73	83,0

Normallik Testleri (Karmogorov- Smirnov ve Shapito Wilks Test sonuçları)

Ölçüm	Eğiklik	Basıklık	Shapito Wilks_z	p	sonuç
Öz Kaynak /Toplam Aktifler	-0,49	1,94	0,90	0,01	Parametrik dağılım yok
Toplam Krediler/ Toplam Aktifler	0,35	-1,31	0,91	0,01	Parametrik dağılım yok
Takipteki Krediler /Toplam Krediler ve Alacaklar	2,04	3,52	0,70	0,01	Parametrik dağılım yok
Net Dönem karı /Toplam Aktifler	-1,84	10,87	0,77	0,01	Parametrik dağılım yok
Net Dönem Karı /Öz Kaynaklar	0,28	4,65	0,80	0,01	Parametrik dağılım yok
Likit Aktifler/ Toplam Aktifler	-0,28	-0,71	0,91	0,01	Parametrik dağılım yok
YP Aktifler/YP Pasifler	-0,24	2,41	0,90	0,01	Parametrik dağılım yok

Yapılan analiz ile elde edilen öz kaynak /toplam aktifler, toplam krediler/ toplam aktifler, takipteki krediler /toplam krediler ve alacaklar, net dönem karı /toplam aktifler, net dönem karı /öz kaynaklar, likit aktifler/ toplam aktifler ve YP aktifler/YP pasifler ölçümlerinin dağılımlarının normallik varsayımına uyumadığı görülmüştür (shapito wilks_z p<0,01). Ölçümlerin dağılımlarının normallik varsayımını gerçekleştirmediği tespit edilmiştir.

Shapito wilks_z testi normallik üzerinde tek başına karar verici olmadığından diğer parametrelere bakılmıştır. İlk olarak total veri sayısının 38 olması nedeni ile parametrik test yaklaşımının daha yüksek oranda gerçekleşeceği ifade edilebilir.

Çalışmada öz kaynak /toplam aktifler, toplam krediler/ toplam aktifler, takipteki krediler /toplam krediler ve alacaklar, net dönem karı /toplam aktifler, net dönem karı /öz kaynaklar, likit aktifler/ toplam aktifler ve YP aktifler/YP pasifler ölçümlerinin eğiklik ve basıklık düzeylerinin kabul edilebilir sınırlar olan -1 ve 1 arasında olmaması nedeni ile parametrik dağılım göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca toplam krediler/ toplam aktifler, takipteki krediler /toplam krediler ve alacaklar, net

dönem karı /toplam aktifler, net dönem karı /öz kaynaklar ve YP aktifler/YP pasifler ölçümlerinde bazı dönemlerin sapan değerlere sahip olması nedeni ile normallığın bozulduğu varsayımı ile parametrik olmayan testler seçilmiştir.

4.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE ALT PROBLEMLER

Araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan problem cümlesi; “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki oranları arasında farklılık var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada aşağıda belirtilen alt problemlerin cevapları araştırılmıştır:

- 1) Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki sermaye yeterliliğine oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 2) Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki aktif/varlık kalitesine oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 3) Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki yönetim yeterliliğine oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 4) Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki kârlılık/kazanç durumuna oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 5) Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki likidite yapısına oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 6) Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki piyasa risklerinin duyarlılığına oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?

4.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H₁: Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki sermaye yeterliliğine oranlarına göre farklılaşmaktadır.

H₂: Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki aktif/varlık kalitesine oranlarına göre farklılaşmaktadır.

H3: Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki yönetim yeterliliğine oranlarına göre farklılaşmaktadır.

H4: Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki kârlılık/kazanç durumuna oranlarına göre farklılaşmaktadır.

H5: Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki likidite yapısına oranlarına göre farklılaşmaktadır.

H6: Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki piyasa risklerine duyarlılıklarına oranlarına göre farklılaşmaktadır.

4.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini bankacılık sektöründeki finansal analiz ve performans değerlendirmeleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın örneklemini, Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektörüne ait 2001-2019 sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ,yönetim kalitesi ,kârlık ,likidite yapısı ,piyasa duyarlılık CAMELS verileri olarak belirlenmiştir.

4.6. VERİLERİN TOPLANMASI

Yapılan çalışmada, bankaların ölçütlerinin tek bir belirti ile ifade edilmesi ve/veya izlenmesindeki zorluklar neden ile gelişmiş ekonomilerde uzunca bir süredir kullanılmakta olan “Birleşik Gösterge – Performans Endeksi” kullanılmıştır. Çalışmada araştırma verisi olarak, 2001-2019 yılları arasında Türkiye ve Ruanda'da mevduat (ticari), kalkınma, yatırım ve katılım bankacılığı alanlarına faaliyet gösteren kamu ve özel sektör bankalarına ait bankacılık verileri kullanılmıştır.

Bu doğrultuda araştırma verileri National Institute of Statistics of Rwanda ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na ait açık kaynaklı istatistik bilgilerinden yararlanılarak elde edilmiştir (BNR VE TBB yıllık istikrar raporu (2001-2019), [https://www.bnr.rw/\(2001-2019\)raporu](https://www.bnr.rw/(2001-2019)raporu), <https://www.tbb.gov.tr/>, <https://www.statistics.gov.rw/>).

4.7. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma verilerinin istatistiksel yöntemlerle analizinde SPSS sürüm 25 ve Microsoft Excel sürüm 2016 paket programı kullanılmıştır. Bu doğrultuda, SPSS paket programı ile Türkiye ve Ruanda bankacılık sektörüne ilişkin CAMELS verilerinin frekans/yüzde dağılımları, ortalamaları, standart sapmaları ve medyan değerlerinin istatistiksel analizi, Excel programı ile verilerin grafiksel karşılaştırılması yapılmıştır.

Araştırmanın verilerini iki farklı ülkeye ait normal dağılım göstermeyen sektör verileri oluşturduğu için istatistiksel analizlerde parametrik olmayan Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Analizlerde verilerin %5 anlamlılık düzeyleri referans olarak alınmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

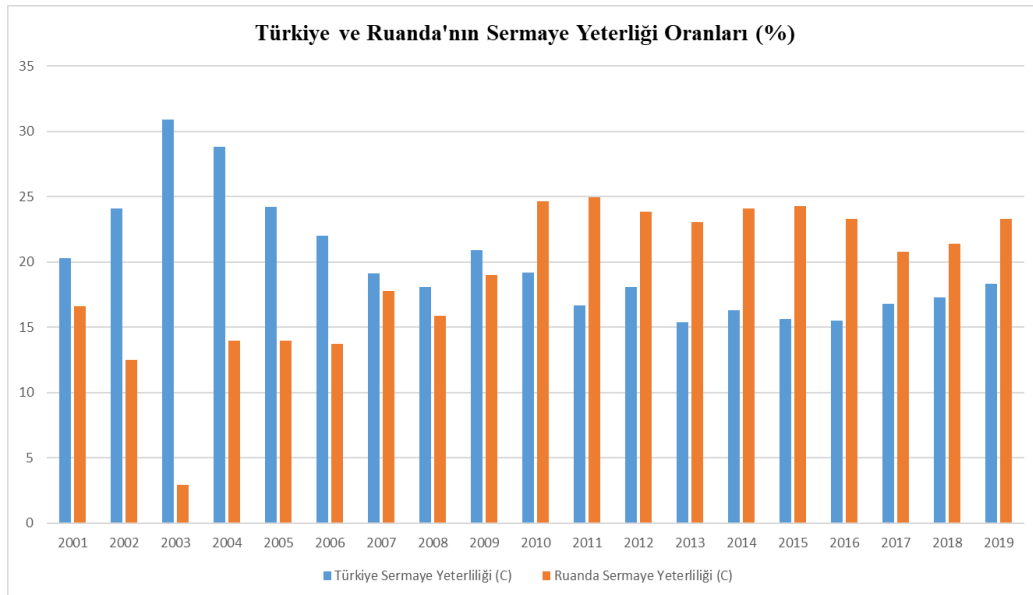
BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma verilerinin istatistiksel yöntemlerle analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve bulgulara yönelik yorumlar yer almaktadır.

5.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Ruanda ile Türk bankacılık sektörünün oran analizi yöntemi ile arasında karşılaştırmasıdır. Araştırılması amacıyla yapılan analizde kullanılan bütün bankalar raporlarına göre, 2001-2019 yıllarına ait yıllık verilerinin kullanmıştır BNR VE TBB yıllık istikrar raporu (2001-2019), [https://www.bnr.rw/\(2001-2019\)](https://www.bnr.rw/(2001-2019)), <https://www.tbb.gov.tr/>, <https://www.statistics.gov.rw/>.

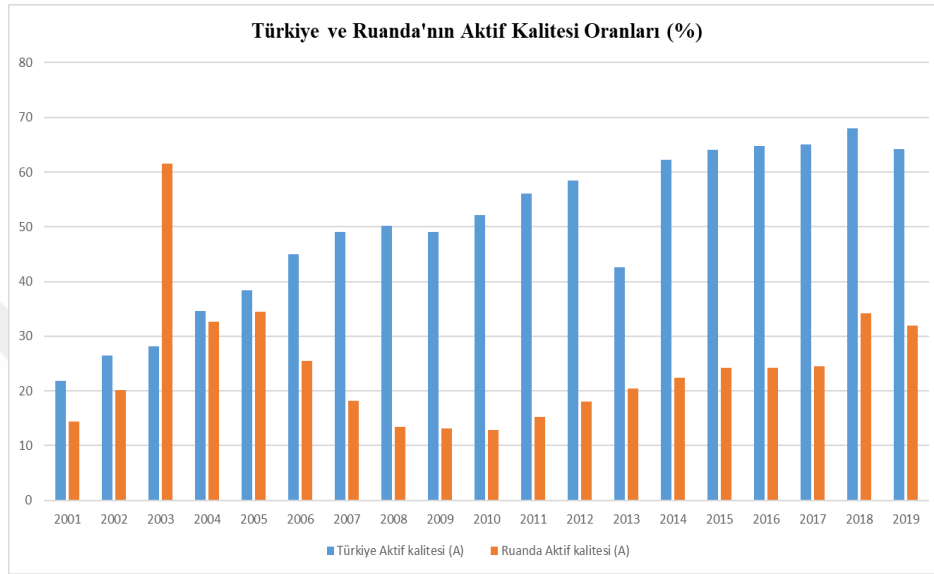
Verilerin grafiksel gösterimi ve CAMELS sırasına göre değerlendirilmesi aşağıda verilmiştir.

Grafik 5.1. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliği Oranları Grafiği

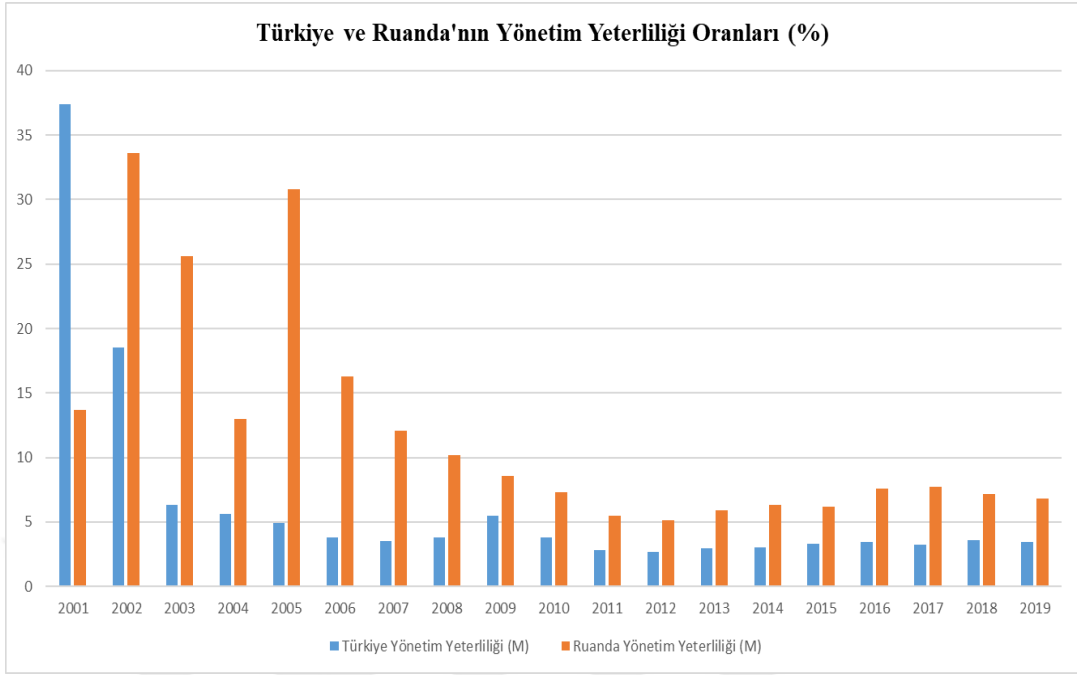
Grafik 5.1'e göre, Türkiye bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranlarının 2000'li yılların başından itibaren artmaya başladığı 2003 yılından itibaren

dalgalı bir seyir izleyerek azalmaya başladığı görülmektedir. Buna karşın Ruanda bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranları ise 2001-2009 yılları arasında düşük miktarlarda iken 2010 yılından itibaren Türkiye'ye göre daha yüksek oranlarda gerçekleşmiştir.

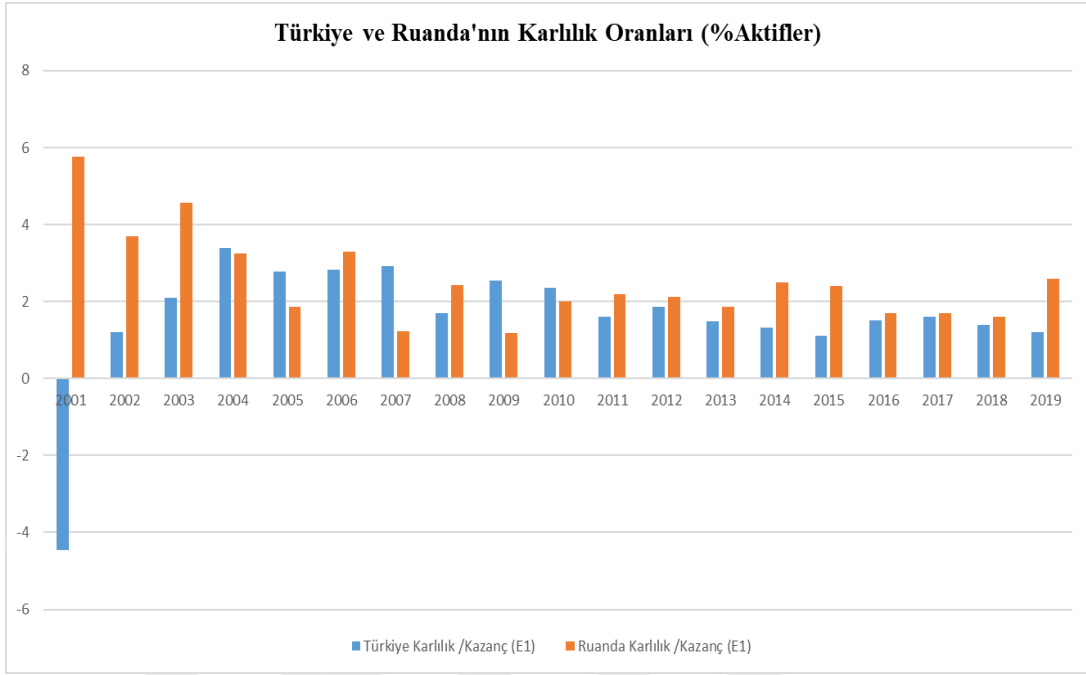
Grafik 5.2. Türkiye ile Ruanda Aktif Kalitesi Oranları Grafiği

Grafik 5.2'ye göre, Türkiye bankacılık sektörünün aktif kalitesi oranlarının 2000'li yılların başından itibaren artmaya başladığı ve bu artışın 2018 yılına kadar devam ettiği görülmektedir. Ruanda bankacılık sektörünün aktif kalitesi oranları ise sadece 2003 yılında Türkiye'ye göre oldukça yüksek oranda gerçekleşmiş sonrasında 2010 yılına kadar azalmaya başlamıştır. 2010 yılından itibaren tekrar daha düşük oranlarda olmak üzere artmaya başlamıştır.

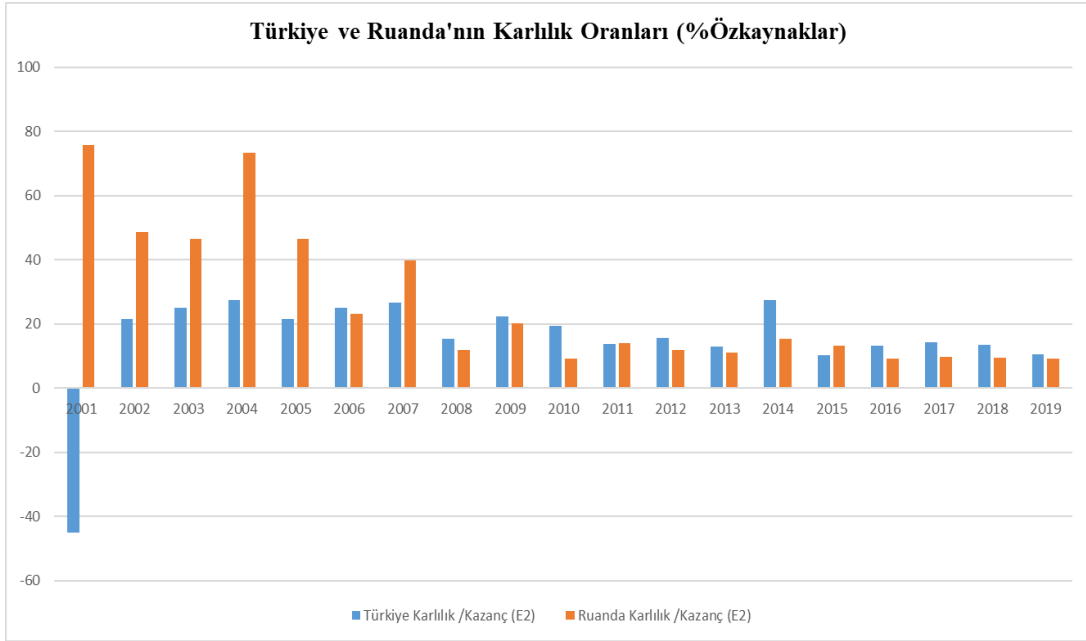
Grafik 5.3. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliliği Oranları Grafiği

Grafik 5.3'e göre, Türkiye bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği oranları 2000'li yılların başında çok yüksek miktarda gerçekleşmiş bu tarihten itibaren hızla düşmeye başlamış ve düşük seviyede kalmaya devam etmiştir. Ruanda bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği oranları, Türkiye'ye benzer şekilde çok yüksek oranlarda seyretmiş 2006 yılından itibaren ise yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Her iki ülkenin yönetim yeterliliği oranlarının son yıllarda istikrarlı bir seyir izlemeye başladığı ve sabit oranda kaldığı görülmektedir.

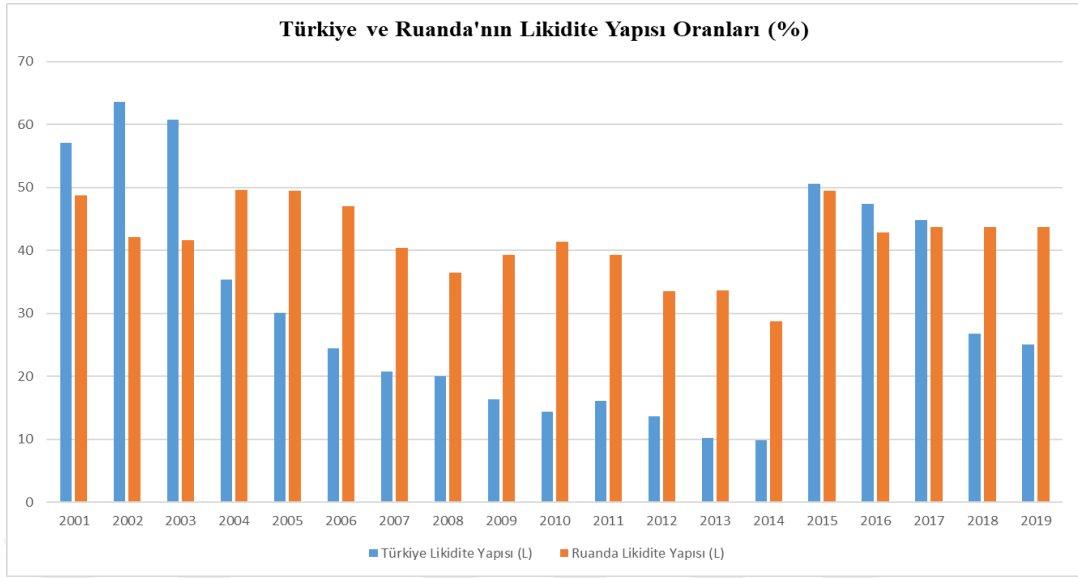
Grafik 5.4. Türkiye ile Ruanda Aktif Karlılığı Oranları Grafiği

Grafik 5.4'e göre, Türkiye bankacılık sektörünün aktifler açısından kârlılık/kazanç oranları 2001'li yılların başında çok düşük miktarda gerçekleşmiş ve bu tarihten 2004 yılına kadar yükselerek devam etmiştir. Özellikle, 2001 yılında Türkiye'de görülen büyük orandaki negatifliğin, o tarihte ülkede yaşanan ekonomik krizin bankacılı sektörü üzerindeki olumsuz etkilerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. 2015 yılına kadar düşük miktarda olmak üzere azalmaya başlayan karlılık oranlarının son yıllarda sabit bir seyir izlediği görülmektedir. Ruanda bankacılık sektörünün aktif kârlılık oranları ise, Türkiye'den farklı olarak çok yüksek düzeylerde başlamış zaman içinde azalmaya başlamıştır. Son yıllarda ise Ruanda bankacılık sektörünün aktif kârlılık oranlarının tekrar yükselmeye başladığı görülmektedir.

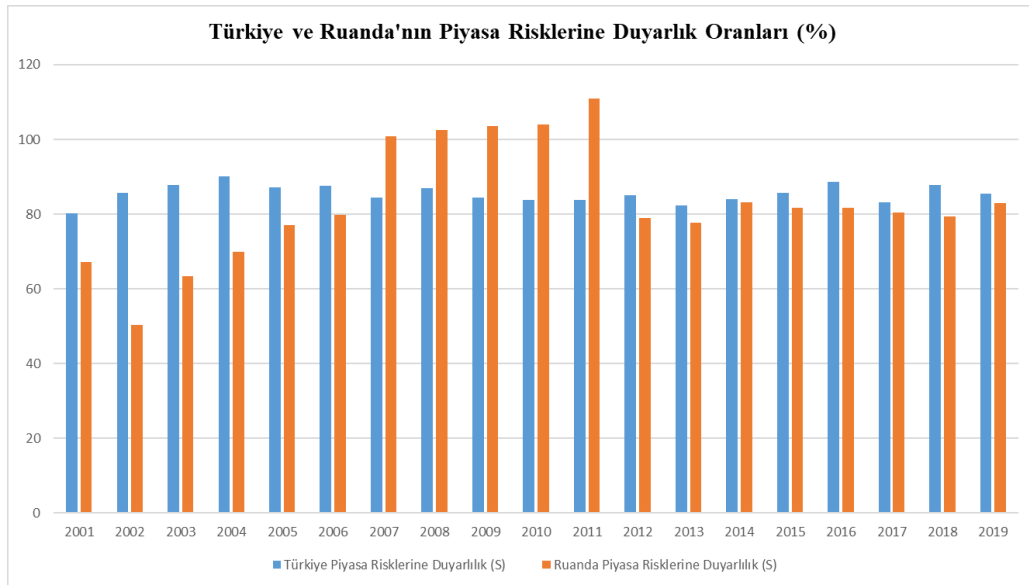
Grafik 5.5. Türkiye ile Ruanda Özkaynaklar Karlılığı Oranları Grafiği

Grafik 5.5'e göre, Türkiye bankacılık sektörünün özkaynaklar açısından kârlılık/kazanç oranları 2000'li yılların başında yine çok düşük miktarda gerçekleşmiş ve bu tarihten 2007 yılına kadar yükselerek devam etmiştir. Türkiye bankacılık sektörünün özkaynaklar açısından yaşanan kârlılık oranları 2001 yılındaki ekonomik krizden büyük oranda etkilenmiş ve negatif düzeyde gerçekleşmiştir. 2002 yılında yeniden toparlanan ve artış ivmesi yakalayan özkaynak kârlılıkları, 2008 yılından sonra belirli oranlarda azalmıştır. 2014 yılında yeniden büyük bir artış göstermesine karşın kârlılık oranlarının son yıllarda sabit ve düşük oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. Ruanda bankacılık sektörünün özkaynaklar kârlılık oranları, Türkiye'den farklı olarak çok yüksek düzeylerde başlamış zaman içinde azalmıştır. Son yıllarda Ruanda bankacılık sektörünün özkaynaklar kârlılık oranlarının Türkiye ile benzer şekilde çok düşük miktarlarda gerçekleştiği görülmektedir.

Grafik 5.6. Türkiye ile Ruanda Likidite Yapısı Oranları Grafiği

Grafik 5.6'ya göre, Türkiye bankacılık sektörünün likidite yapısı oranları 2001'li yılların başında yüksek düzeylerde iken 2014 yılına kadar bu oran giderek azalmış, 2015 yılında büyük artış göstermiş ancak son yıllarda tekrar azalmıştır. Ruanda bankacılık sektörünün likidite yapısı oranları ise, yine yüksek düzeylerde seyretmiş zaman içinde azalmış ancak Türkiye'den daha yüksek oranlarda kalmıştır. Son yıllarda da Ruanda bankacılık sektörünün likidite yapısı oranlarının Türkiye'den daha yüksek oranlarda olmak üzere sabit kaldığı görülmektedir.

Grafik 5.7. Türkiye ile Ruanda Piyasa Risklerine Duyarlık Oranları Grafiği

Grafik 5.7'ye göre, Türkiye bankacılık sektörünün piyasa risklerine duyarlık oranlarının 2001'li yılların başlarından yüksek düzeyde olduğu ve hemen hemen hiç değişim göstermeden sabit kaldığı görülmektedir. Ruanda bankacılık sektörünün piyasa risklerine duyarlık oranları ise, Türkiye'den farklı olarak düşük düzeylerden başlamış ve 2011 yılına gelindiğinde en yüksek seviyelere çıkmıştır. Bu tarihten sonra ise Türkiye ile aynı seviyelere gerilemiş ve daha sonra bu düzeyde sabit kalmıştır.

5.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEM VE ALT PROBLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problem ve alt problemlerinin cevaplarının aranmasına yönelik olarak, Türkiye ve Ruanda bankacılık sektörüne ilişkin verilerin frekans ve yüzde dağılımları, medyan, minimum ve maksimum değerleri, ortalama ve standart sapma puanları ile Mann Whitney-U testi sonuçları incelenmiştir.

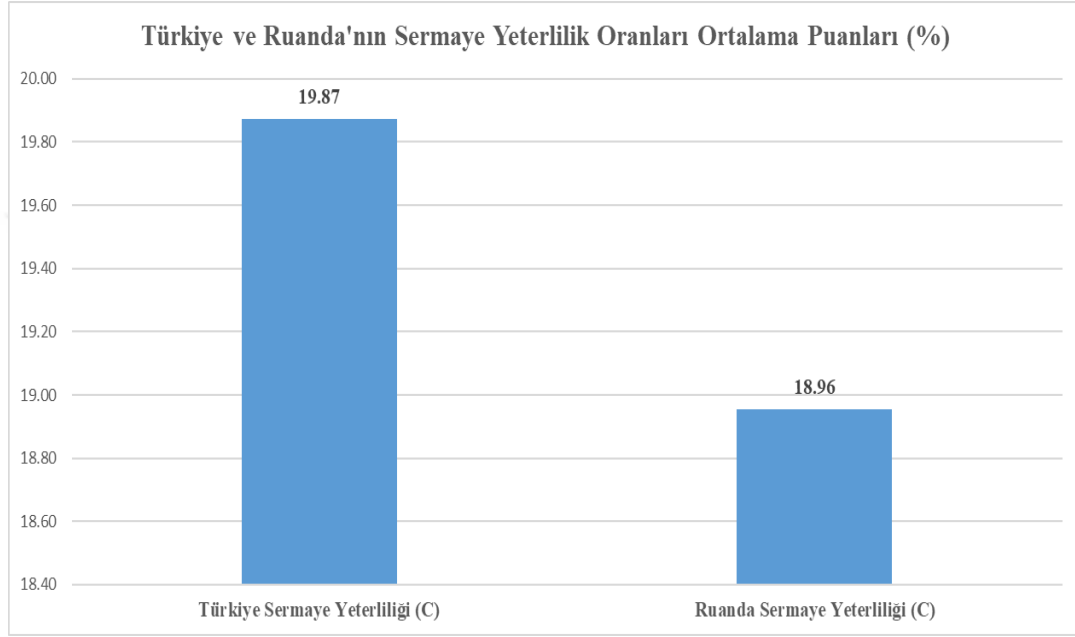
5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişin Bulgular

Araştırmanın “Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki sermaye yeterliliğine oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindeki birinci alt probleminin cevaplarının aranmasına yönelik yapılan analizler sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda özkaynaklar /toplam Aktifler (varlıklar) oranı ile bankaların taşıdıkları kredi piyasa ve operasyonel risklerinin toplamına karşılık bulundurdıkları özkaynağını ve bir bankanın toplam varlıklarının ne kadarının özkaynaklarla finanse edildiği belirlenmiştir. Bu iki oranın, yüksekliği bankanın mali gücünün göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu oranın yüksek olması bankanın karşılabileceği kayıpları gidermedeki gücünü göstermektedir. Bu oranlarla sermaye yeterliliği arasında doğrusal bir ilişki vardır. Oranların yüksekliği sermaye yeterliliğinin artmasına katkı sağlar. Bankaların sermaye yeterlilik oranlarının \geq % 8 olması beklenir.

Tablo 5.1. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliği Oranlarına İlişkin Veriler

Ülke	N	Ort.	Std.s.	Min.	Max.	Medyan
Türkiye	19	19,87	4,40	15,40	30,90	18,30
Ruanda	19	18,96	5,79	2,90	24,96	20,80

Grafik 5.8. Türkiye ile Ruanda Sermaye Yeterliği Oranları Karşılaştırma Grafiği

Tablo 5.1 ve Grafik 5.8’de yer alan veriler incelendiğinde, Türkiye bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranı ortalama puanının Ruanda’dan %1 oranında fazla ve her iki ülkenin sermaye yeterlilik ortalamasının %8 referans değerinden büyük olduğu belirlenmiştir. Buna göre her iki ülkenin bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranlarının iyi seviyede olduğu ifade edilebilir.

Tablo 5.2. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Sermaye Yeterliliklerine Göre Farklılaşma Durumu

Değişken	Grup	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Ülke	Türkiye	19	19,66	373,50	177,500	-0,088	0,930
	Ruanda	19	19,34	367,50			

Tablo 5.2’de yer alan Mann Whitney-U testi sonuçları incelendiğinde; Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki sermaye yeterliliklerine oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p=0,930$; $p>0,05$). Bu sonuçlara göre, her iki ülkenin bankacılık sektöründeki performansının sermaye yeterlilikleri açısından karşılaştırılmasının sağlıklı sonuçlar veremeyeceği söylenebilir. Bu doğrultuda araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki performansı sermaye yeterliliğine göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_1 hipotezi reddedilmiştir.

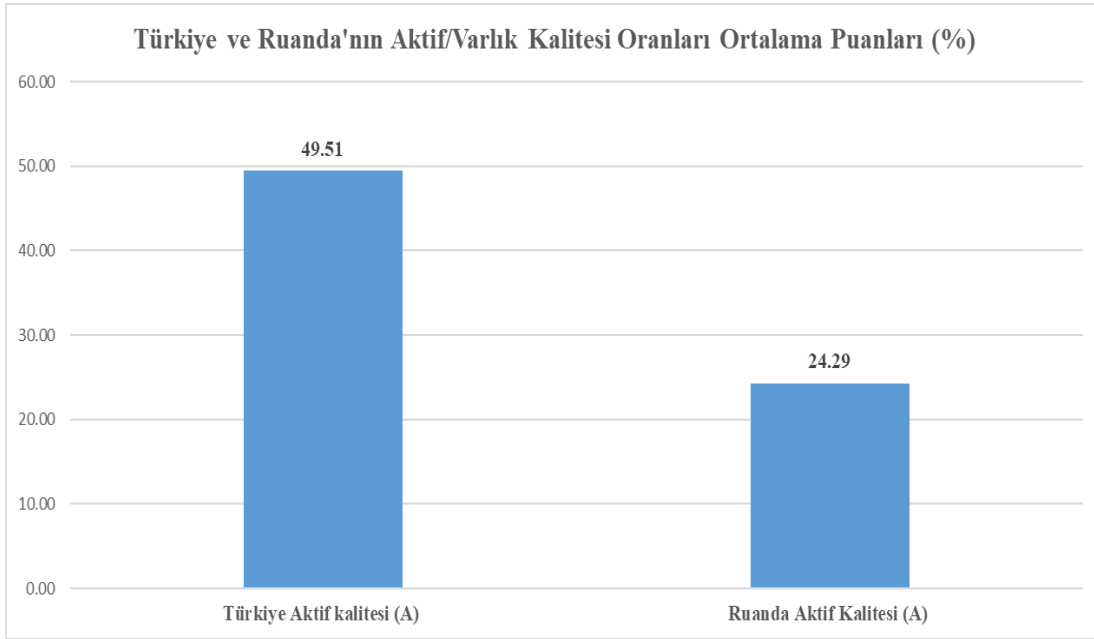
5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişin Bulgular

Araştırmanın “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki aktif/varlık kalitesine oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindeki ikinci alt probleminin cevaplarının aranmasına yönelik yapılan analizler sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda Toplam Krediler ve Alacaklar /Toplam Aktifler oranı ile bankaların varlıkların önemli bir kısmının faiz getirili olması gerektiğini ve bunlar arasında faiz getirisinin en iyi olduğu kalemlerin krediler olduğunu ve bankanın toplam aktifleri içerisinde faiz getirili varlıkların oranını yansıtır. Toplam aktifler içerisinde kredilerin minimum %50 maksimum %70 olması lazımdır. Kredi oranlarının %50 nin altında olması yeterli kredi verilmediğinin %70 in üzerinde olması ise likidite yönetimin düzgün işlemediğinin göstergesidir (Kurt ve Köse, 2017:12)

Tablo 5.3. Türkiye ile Ruanda Aktif/Varlık Kalitesi Oranlarına İlişkin Veriler

Ülke	N	Ort.	Std.s.	Min.	Max.	Medyan
Türkiye	19	49,51	11,60	21,90	68,00	50,20
Ruanda	19	24,29	7,87	12,90	61,50	22,38

Grafik 5.9. Türkiye ile Ruanda Aktif/Varlık Kalitesi Oranları Karşılaştırma Grafiği

Tablo 5.3 ve Grafik 5.9’da yer alan veriler incelendiğinde; Türkiye bankacılık sektörü aktif/varlık kalitesi oranı ortalama puanının Ruanda’dan yaklaşık iki kat fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, her iki ülkenin varlık kalitesinin %50’den aşağı olduğu ve bu kapsamda varlık kalitesinin yeterli düzeyde olmadığı ifade edilebilir.

Tablo 5.4. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Aktif/Varlık Kalitesine Göre Farklılaşma Durumu

Değişken	Grup	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Ülke	Türkiye	19	27,42	521,00	30,000	-4,394	0,000*
	Ruanda	19	11,58	220,00			

*%5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 5.4’de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde; Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki aktif/varlık kalitesine oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($p=0,000$; $p<0,05$). Bu sonuçlara göre, her iki ülkenin bankacılık sektöründeki performansının aktif/varlık kalitesi açısından farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki performansı aktif/varlık kalitesine göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

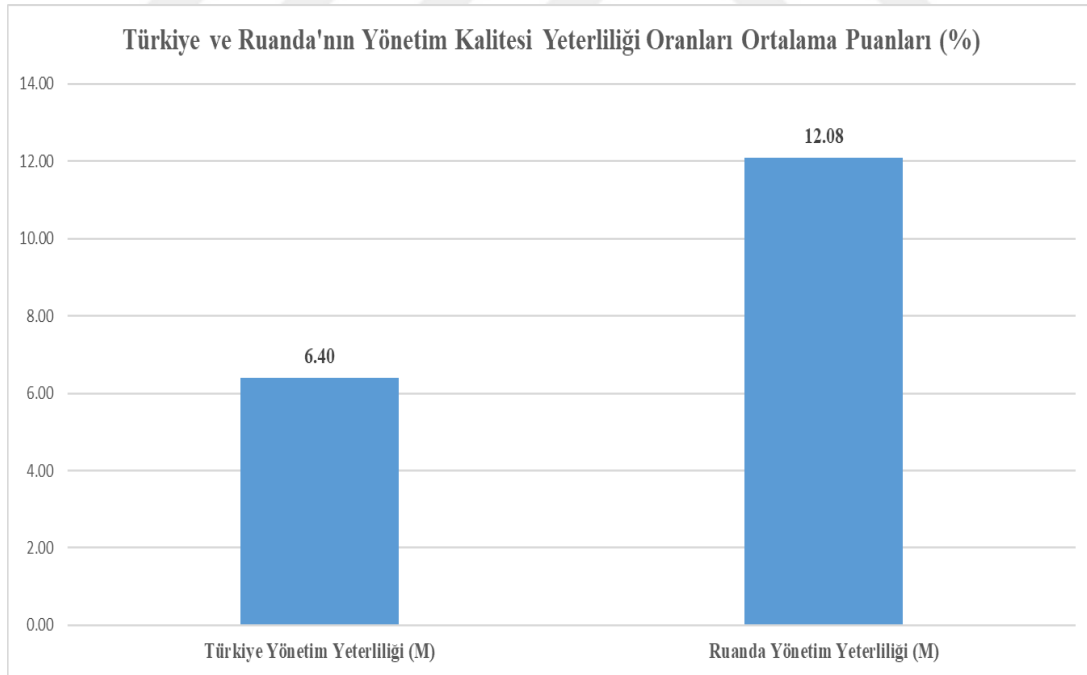
5.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişin Bulgular

Araştırmanın “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki yönetim yeterliliğine oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindeki üçüncü alt probleminin cevaplarının aranmasına yönelik yapılan analizler sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

Aktif kalitesinin de belirlenmesinde etkili olan oran kredi portföyünün kalitesini ve buna paralel olarak yönetimin başarısı “*Takipteki Krediler (Net)/Toplam Krediler ve Alacaklar*” oranı ile incelenmiştir. Bu orandaki artış yönetim başarısızlığı olarak algılandığından yönetim kalitesi ile arasında negatif yönlü ilişki vardır.

Tablo 5.5. Türkiye ile Ruanda Yönetim Yeterliliği Oranlarına İlişkin Veriler

Ülke	N	Ort.	Std.s.	Min.	Max.	Medyan
Türkiye	19	6,40	4,54	2,70	37,40	3,61
Ruanda	19	12,8	6,37	5,10	33,60	7,7

Grafik 5.10. Türkiye ile Ruanda Yönetim Yeterliliği Oranları Karşılaştırma Grafiği

Tablo 5.5 ve Grafik 5.10’da yer alan veriler incelendiğinde; Türkiye bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği ortalama puanının Ruanda’dan oldukça

düşük olduğu belirlenmiştir. Bu durumda Türkiye bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği oranlarına açısından Ruanda'dan çok daha iyi durumda olduğu söylenebilir (yönetim yeterliliği ortalama puanı ile yönetim başarısı arasında ters orantı bulunmaktadır).

Tablo 5.6. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Yönetim Yeterliliklerine Göre Farklılaşma Durumu

Değişken	Grup	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Ülke	Türkiye	19	12,26	233,00	43,000	-4,016	0,000*
	Ruanda	19	26,74	508,00			

*%5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 5.6'da yer alan analiz sonuçları incelendiğinde; Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki yönetim yeterliliğine oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($p=0,000$; $p<0,05$). Bu doğrultuda araştırmanın, "Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı yönetim yeterliliğine göre farklılaşmaktadır" şeklindeki H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

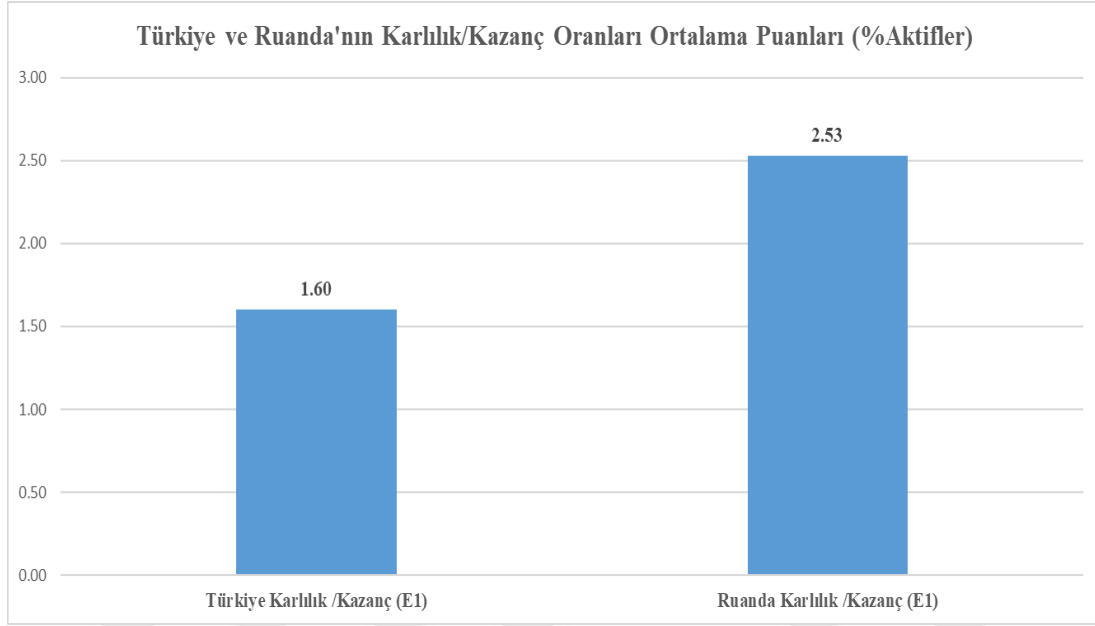
5.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişin Bulgular

Araştırmanın "Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki kârlılık/kazanç durumuna oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?" şeklindeki dördüncü alt probleminin cevaplarının aranmasına yönelik yapılan analizler sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

Bu amaçla, "*Net Dönem Karı (Zararı)/Toplam Aktifler*" ve "*Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar*" oranları kullanılmış ve bankaların toplam aktiflerinin ve özkaynaklarının ne kadar net kazanç yarattığı açıklanmıştır.

Tablo 5.7. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Oranlarına İlişkin Veriler (Toplam Aktifler)

Ülke	N	Ort.	Std.s.	Min.	Max.	Medyan
Türkiye	19	1,60	0,85	-4,45	3,40	1,6
Ruanda	19	2,53	0,85	1,18	5,77	2,2

Grafik 5.11. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Oranları Karşılaştırma Grafiği (Toplam Aktifler)

Tablo 5.7 ve Grafik 5.11’de yer alan veriler incelendiğinde; Türkiye bankacılık sektörünün toplam aktifler açısından kârlılık/kazanç oranları ortalama puanının Ruanda’nın yaklaşık yarısı olduğu belirlenmiştir. Buna göre, Türkiye bankacılık sektörünün toplam aktifler açısından kârlılık/kazanç oranları Ruanda’dan çok daha düşüktür.

Tablo 5.8. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Karlılık/Kazanç Oranlarına Göre Farklılaşma Durumu (Toplam Aktifler)

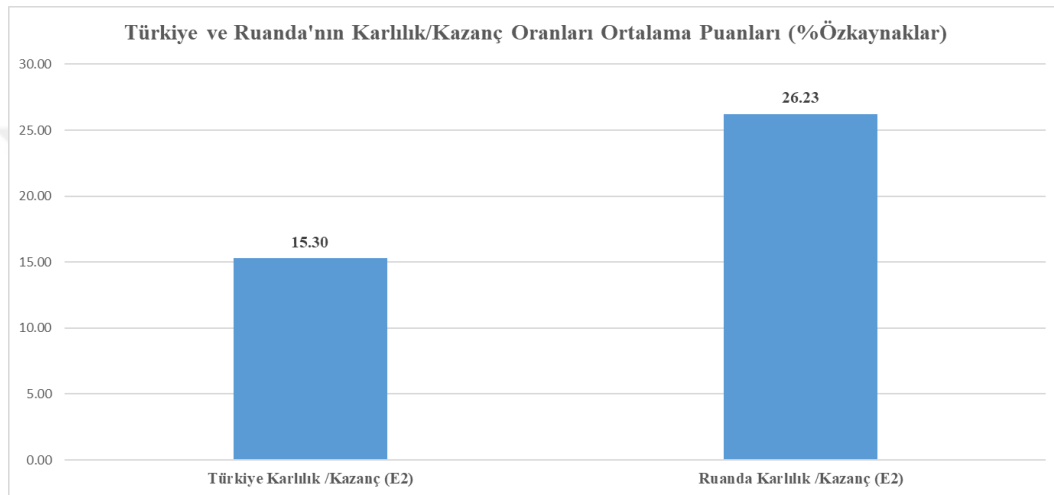
Değişken	Grup	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Ülke	Türkiye	19	15,97	303,50	113,500	-1,957	0,051
	Ruanda	19	23,03	437,50			

Tablo 5.8’de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde; Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki performansının toplam aktifler açısından karlılık/kazanç

oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p=0,051$; $p>0,05$).

Tablo 5.9. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Oranlarına İlişkin Veriler (Öz Kaynaklar)

Ülke	N	Ort.	Std.s.	Min.	Max.	Medyan
Türkiye	19	15,30	8,34	-45,21	27,38	15,64
Ruanda	19	26,23	18,27	9,11	75,84	13,99

Grafik 5.12. Türkiye ile Ruanda Karlılık/Kazanç Durumu Karşılaştırma Grafiği Öz Kaynaklar)

Tablo 5.9. ve Grafik 5.12’de yer alan veriler incelendiğinde; Türkiye bankacılık sektörünün özkaynaklar açısından kârlılık/kazanç oranları ortalama puanının Ruanda’dan düşük olduğu belirlenmiştir. Buna göre, Türkiye bankacılık sektörünün özkaynaklar açısından da kârlılık/kazanç oranları Ruanda’dan çok daha düşüktür.

Tablo 5.10. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Aktif/Varlık Kalitesine Göre Farklılaşma Durumu (Öz Kaynaklar)

Değişken	Grup	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Ülke	Türkiye	19	19,89	378,00	173,000	-0,219	0,827
	Ruanda	19	19,11	363,00			

Tablo 5.10’da yer alan analiz sonuçları incelendiğinde; Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki performansının özkaynaklar açısından kârlılık/kazanç oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p=0,827$; $p>0,05$). Bu doğrultuda araştırmanın, “Türkiye ve

Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı kârlılık/kazanç oranlarına göre farklılaşmaktadır" şeklindeki H₄ hipotezi reddedilmiştir.

5.2.5. Beşinci Alt Probleme İlişin Bulgular

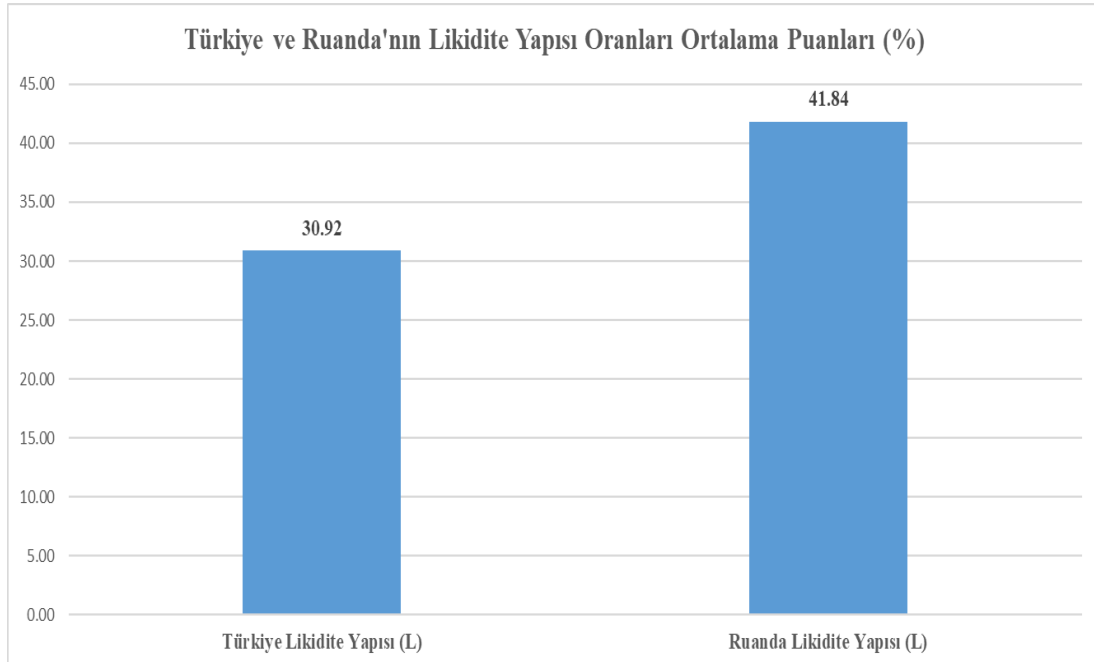
Araştırmanın "Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki likidite yapısına oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?" şeklindeki beşinci alt probleminin cevaplarının aranmasına yönelik yapılan analizler sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

"*Likit Aktifler/Toplam Aktifler*" oranı kullanılarak, bankanın toplam varlıklarının içinde değer kaybetmeden hızla nakde çevrilen kıymetlerinin payını belirlenmiştir.

Tablo 5.11. Türkiye ile Ruanda Likidite Yapısı Oranlarına İlişkin Veriler

Ülke	N	Ort.	Std.s.	Min.	Max.	Medyan
Türkiye	19	30,92	15,08	9,84	63,56	25,1
Ruanda	19	41,84	4,43	28,70	49,66	42,1

*%5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Grafik 5.13. Türkiye ile Ruanda Likidite Yapısı Karşılaştırma Grafiği (%)

Tablo 5.11. ve Grafik 5.13’de yer alan veriler incelendiğinde; Türkiye bankacılık sektörünün likidite yapısı oranları ortalama puanının Ruanda’dan düşük olduğu belirlenmiştir. Buna göre, Türkiye bankacılık sektörünün bankanın toplam varlıklarının içinde değer kaybetmeden hızla nakde çevrilen kıymetlerinin payı Ruanda’dan daha düşüktür.

Tablo 5.12. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Likidite Yapısına Göre Farklılaşma Durumu

Değişken	Grup	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Ülke	Türkiye	19	15,74	299,00	109,000	-2,088	0,037*
	Ruanda	19	23,26	442,00			

*%5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 5.12’de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde; Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki likidite yapısı oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($p=0,037$; $p<0,05$). Bu doğrultuda araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki performansı likidite yapısına göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_5 hipotezi kabul edilmiştir.

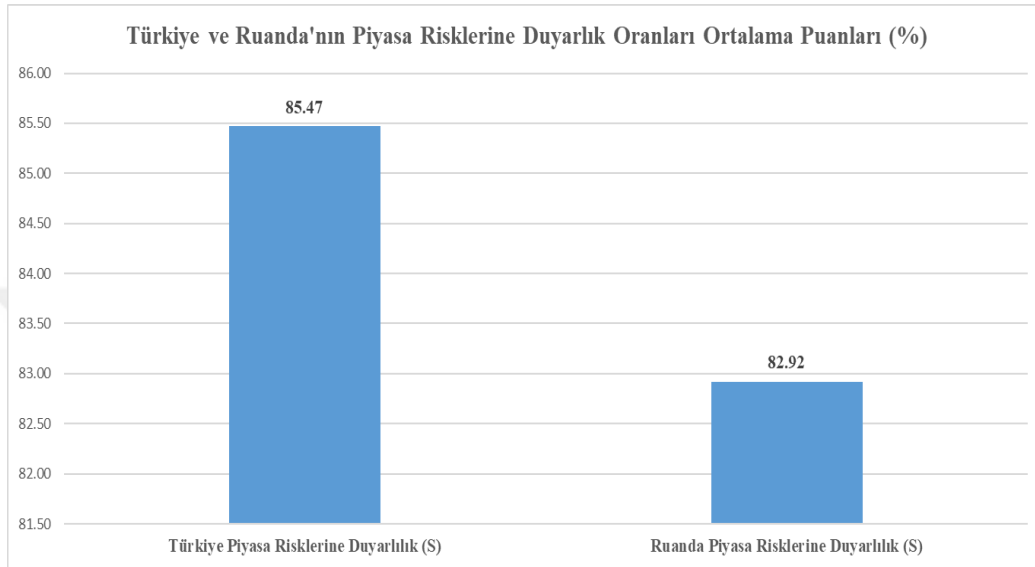
5.2.6. Altıncı Alt Probleme İlişin Bulgular

Araştırmanın “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki piyasa risklerine duyarlılıklarına oranlarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindeki altıncı alt probleminin cevaplarının aranmasına yönelik yapılan analizler sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

I “*YP Aktifler/YP Pasifler*” oranına göre, bankaların yabancı para cinsinden toplam varlık ve yükümlüklerinin artması bankalar için Kur risklerinin artmasına sebep olmaktadır.

Tablo 5.13. Türkiye ile Ruanda Piyasa Risklerine Duyarlık Oranlarına İlişkin Veriler

Ülke	N	Ort.	Std.s.	Min.	Max.	Medyan
Türkiye	19	85,47	1,90	80,30	90,10	85,4
Ruanda	19	82,92	11,34	50,30	111,00	80,4

Grafik 5.14. Türkiye ile Ruanda Piyasa Risklerine Duyarlık Oranları Karşılaştırma Grafiği

Tablo 5.13. ve Grafik 5.14'de yer alan veriler incelendiğinde; Türkiye bankacılık sektörünün piyasa risklerine duyarlık oranları ortalama puanının Ruanda'dan az da olsa fazla olduğu belirlenmiştir. Buna göre, Türkiye bankacılık sektörünün yabancı para cinsinden toplam varlık ve yükümlüklerinin artması kur risklerinin artmasına daha fazla sebep olmaktadır.

Tablo 5.14. Ülkelerin Bankacılık Sektöründeki Performansının Piyasa Risklerine Duyarlığına Göre Farklılaşma Durumu

Değişken	Grup	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Ülke	Türkiye	19	23,58	448,00	103,000	-2,263	0,024*
	Ruanda	19	15,42	293,00			

*%5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 5.14'de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde; Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki piyasa risklerine duyarlık oranlarına göre

istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($p=0,024$; $p<0,05$). Bu doğrultuda araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki piyasa risklerine duyarlılıklarına oranlarına göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_6 hipotezi kabul edilmiştir.

Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektörüne ilişkin CAMELS verilerinin tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerle analizi (frekans ve yüzde dağılımları, medyan, minimum ve maksimum değerleri, ortalama ve standart sapma puanları) sonunda aşağıda özetlenen sonuçlara ulaşılmıştır:

- Türkiye bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranlarının 2001’li yılların başından itibaren artmaya başladığı 2003 yılından itibaren dalgalı bir seyir izleyerek azalmaya başladığı, buna karşın Ruanda bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranları 2001-2009 yılları arasında düşük miktarlarda iken 2010 yılından itibaren Türkiye’ye göre daha yüksek oranlarda gerçekleştiği,

- Türkiye bankacılık sektörünün aktif kalitesi oranlarının 2001’li yılların başından itibaren artmaya başladığı ve bu artışın 2018 yılına kadar devam ettiği, Ruanda bankacılık sektörünün aktif kalitesi oranları ise sadece 2003 yılında Türkiye’ye göre oldukça yüksek oranda gerçekleşmiş sonrasında 2010 yılına kadar azalmaya başladığı ve 2010 yılından itibaren daha düşük oranlarda olmak üzere artmaya başladığı,

- Türkiye bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği oranlarının 2001’li yılların başında çok yüksek miktarda gerçekleşmiş bu tarihten itibaren hızla düşmeye başladığı, Ruanda bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği oranlarının da Türkiye’ye benzer şekilde çok yüksek oranlarda seyrettiği 2006 yılından itibaren ise azalmaya başladığı, her iki ülkenin yönetim yeterliliği oranlarının son yıllarda istikrarlı bir seyir izlemeye başladığı,

- Türkiye bankacılık sektörünün aktifler açısından kârlılık/kazanç oranlarının 2001’li yılların başında çok düşük olduğu ve 2004 yılına kadar yükselerek devam ettiği, 2015 yılına kadar azalmaya başlayan kârlılık oranlarının son yıllarda sabit bir seyir izlediği, Ruanda bankacılık sektörünün aktif kârlılık oranlarının ise,

Türkiye’den farklı olarak çok yüksek düzeylerde başladığı ve zaman içinde azaldığı, son yıllarda ise Ruanda bankacılık sektörünün aktif karlılık oranlarının tekrar yükselmeye başladığı,

- Türkiye bankacılık sektörünün özkaynaklar açısından kârlılık/kazanç oranları 2001’li yılların başında çok düşük miktarda gerçekleştiği ve 2007 yılına kadar yükselerek devam ettiği, 2014 yılında büyük bir artış göstermesine karşın karlılık oranlarının son yıllarda düşük oranlarda gerçekleştiği, Ruanda bankacılık sektörünün özkaynaklar kârlılık oranlarının, Türkiye’den farklı olarak çok yüksek düzeylerde başladığı ve zaman içinde azaldığı, son yıllarda Ruanda bankacılık sektörünün özkaynaklar kârlılık oranlarının Türkiye ile benzer şekilde çok düşük miktarlarda gerçekleştiği,

- Türkiye bankacılık sektörünün likidite yapısı oranlarının, 2001’li yılların başında yüksek düzeylerde iken 2014 yılına kadar giderek azaldığı, Ruanda bankacılık sektörünün likidite yapısı oranlarının ise, yine yüksek düzeylerde seyrettiği ve zaman içinde azaldığı ancak yine de Türkiye’den daha yüksek oranlarda kaldığı, son yıllarda Ruanda bankacılık sektörünün likidite yapısı oranlarının Türkiye’den daha yüksek oranlarda olduğu,

- Türkiye bankacılık sektörünün piyasa risklerine duyarlık oranlarının 2001’li yılların başlarından yüksek düzeyde olduğu ve hemen hemen hiç değişim göstermeden sabit kaldığı, Ruanda bankacılık sektörünün piyasa risklerine duyarlık oranları ise, Türkiye’den farklı olarak düşük düzeylerden başladığı ve 2011 yılına gelindiğinde en yüksek seviyelere çıktığı, bu tarihten sonra ise Türkiye ile aynı seviyelere gerilediği ve bu düzeyde sabit kaldığı tespit edilmiştir.

- Türkiye bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranı ortalama puanının Ruanda’dan %1 oranında fazla ve her iki ülkenin sermaye yeterlilik ortalamasının %8 referans değerinden büyük olduğu, bu sonuca göre her iki ülkenin bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranlarının iyi seviyede olduğu,

- Türkiye bankacılık sektörü aktif/varlık kalitesi oranı ortalama puanının Ruanda'dan yaklaşık iki kat fazla ve her iki ülkenin varlık kalitesinin %50'den aşağı olduğu, bu kapsamda her iki ülke varlık kalitelerinin yeterli düzeyde olmadığı,

- Türkiye bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği ortalama puanının Ruanda'dan oldukça düşük olduğu, bu durumda Türkiye bankacılık sektörünün yönetim yeterliliği açısından Ruanda'dan çok daha iyi durumdadır (yönetim yeterliliği ortalama puanı ile yönetim başarısı arasında ters orantı bulunmaktadır),

- Türkiye bankacılık sektörünün kârlılık/kazanç oranları ortalama puanının Ruanda'dan düşük olduğu, buna göre, Türkiye bankacılık sektörünün kârlılık/kazanç durumunun Ruanda'dan çok daha düşük olduğu,

- Türkiye bankacılık sektörünün likidite yapısı oranları ortalama puanının Ruanda'dan düşük olduğu, buna göre, Türkiye bankacılık sektörünün bankanın toplam varlıklarının içinde değer kaybetmeden hızla nakde çevrilen kıymetlerinin payının Ruanda'dan daha düşük olduğu,

- Türkiye bankacılık sektörünün piyasa risklerine duyarlık oranları ortalama puanının Ruanda'dan fazla olduğu, buna göre, Türkiye bankacılık sektörünün yabancı para cinsinden toplam varlık ve yükümlüklerinin artmasının kur risklerinin artmasına daha fazla sebep olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektörüne ilişkin CAMELS verilerinin yorumlayıcı istatistiksel yöntemlerle analizi (Mann Whitney-U testi) sonunda aşağıda özetlenen sonuçlara ulaşılmıştır:

- Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki sermaye yeterliliklerine oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiş ($p=0,930$; $p>0,05$) ve araştırmanın, "Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı sermaye yeterliliğine göre farklılaşmaktadır" şeklindeki H_1 hipotezi reddedilmiştir.

- Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki aktif/varlık kalitesine oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiş ($p=0,000$; $p<0,05$) ve araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı aktif/varlık kalitesine göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

- Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki yönetim yeterliliğine oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiş ($p=0,000$; $p<0,05$) ve araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı yönetim yeterliliğine göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

- Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki kârlılık/kazanç oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiş ($p=0,051$, $p=0,827$; $p>0,05$) ve araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı kârlılık/kazanç oranlarına göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_4 hipotezi reddedilmiştir.

- Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki likidite yapısı oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiş ($p=0,037$; $p<0,05$) ve araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı likidite yapısına göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_5 hipotezi kabul edilmiştir.

Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki piyasa risklerine duyarlılık oranlarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiş ($p=0,024$; $p<0,05$) ve araştırmanın, “Türkiye ve Ruanda'nın bankacılık sektöründeki performansı piyasa risklerine duyarlılıklarına göre farklılaşmaktadır” şeklindeki H_6 hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma, 2001-2019 döneminde iki farklı ülke olan Ruanda ve Türkiye’de bankacılık sektörünün oranı analizi yöntemi ile karşılaştırmalı olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bankacılık sektörü, finansal sistemin en önemli alt sektörüdür. Bu sektör ekonomideki rolünü tam olarak yerine getirirse finansal sistem de gelişecektir. Bankacılık sektörünün yüksek verimliliği ekonominin diğer alanlarına da yansımaktadır. Ayrıca bankacılık sektörü finansal sistemin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

2019 yılında Türkiye’de 53 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların 32’si mevduat bankası, 13’ü kalkınma ve yatırım bankası, 6’sı katılım bankası ve geriye kalan 2 banka ise Adabank ve United Fund Bank olup, TMSF bünyesinde faaliyet gösteren bankalardır. Türkiye ‘de faaliyet gösteren bu bankaların toplam aktifleri büyüklükleri 2019 yılı itibariyle 4 trilyon 491 milyar 708 milyon Türk Lirası’ na ulaşmıştır. 2019 yılında Ruanda’daki 17 banka Ruanda Ulusal Bankası’na (BNR) kayıtlıydı. Bu bankalardan 11 tanesi ticari banka, 4 tanesi mikrofinans bankası, 1 tanesi kalkınma bankası ve 1 tanesi kooperatif bankasıdır. Ruanda Merkez Bankası’nın 2019 verilerine göre, toplam banka varlıklarının yaklaşık 2,1 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Bu çalışmada, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetimi kalitesi, kârlılık ve likidite, piyasa riskine duyarlılık unsurları oranı analizi yönetimi ile değerlendirilmiştir. Türkiye ve Ruanda’da bankacılık toplanan veriler değerlendirilmek için tanımlayıcı istatistikler kullanmıştır. Yapılan analizlere Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği (CAR) oranlarına göre açısından Ruanda bankacılık sektörüne daha yüksek oranları sahip olduğunu göstermektedir.

Türkiye ve Ruanda’nın bankacılık sektöründeki sermaye yeterliliğine, kârlılık ve piyasa risklerine oranları arasında farklılık olmadığı ($p>0.05$), aktif kalitesi yönetim kalitesi likidite yapısı oranları arasında farklılık olduğu ($p <0.05$) tespit

edilmiştir. Ele alınan hipotezlerden H_1, H_4, H_6 hipotezleri reddedilmiştir H_2, H_3, H_5 hipotezleri kabul edilmiştir.

Toplamda Ruanda bankaları Türk bankalarına nazaran daha iyi bir oranlar ortaya koymuşlardır. Türkiye’de bankacılık sektöründe 2001-2019 yılları arasında toplamdaki en yüksek oranlarına göre ortaya koyan sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, piyasa riskeler duyarlılık olmuştur. Ruanda ’da bankacılık sektöründe 2001-2019 yılları arasında toplamdaki en yüksek oranlarına göre ortaya koyan yönetim kalitesi, kârlılık olmuştur.

KAYNAKLAR

- Ahmed, Y.(2021). Türkiye Ve Cibuti Ülkelerinin Bankacılık Sektörlerinin Swot Analiz Yöntemiyle Kısmi Karşılaştırması (Doktora Tezi).
- Akgüc, O. (1989). Türkiye’de Bankacılık (Banking in Turkey). Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Akgüç, Ö. (2007). Türkiye’de Yabancı Bankalar. Muhasebe Ve Finansman Dergisi, (36), 6-17.
- Akman, Ş. (2012). Bankacılık Sektöründe Problemler Ve Ekonomi Üzerindeki Etkileri (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi).
- Aksoy, M. (2010). Performans Değerleme Ve Performansa Dayalı Ücretlendirmenin Analizi (Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Aktan, C. (2009). Performans Yönetimi: Organizasyonlarda Performans Değerlendirme Ve Ölçme. Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 1(1), 25-33.
- Akyüz, G. & Mustafa, Emir (2018). Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Finansal Performans Değerlendirmesi: Camels Yaklaşımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 8(15), 7-26.
- Al-Farisee, F. (2021). Türk Katılım Bankalarında Kârlılık Kalitesinin Değerlendirilmesi (Doktora Tezi).
- Albayrak, Y. E., & Erkut, H. (2010). Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı. İtüdergisi/D, 4(6).
- Ali, U., Murat, T., & Ertaş, F. (2019). Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Camels Performans Analizi. Business & Management Studies: An International Journal, 7(3), 122-139.
- Altan, M., Yusufazari, H., & Bedük, A. (2014, October). Performance Analysis Of Banks İn Turkey Using Camel Approach. In Proceedings Of International Academic Conferences (Vol. 2). International Institute Of Social And Economic Sciences.
- Altemur, N. (2019). Türkiye’deki Katılım Bankalarının Etkinlik Analizi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 280-290.
- Arabacı, N. (2007). Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi (Doktor Tezi, Anadolu University (Turkey)).

- Aras, G. (1995). Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi. Marmara Üniversitesi (Turkey).
- Arıçelik, G. (2010). Ticari Bankalarda Performans Ölçümü: Camels Analizine Dayalı Bir İnceleme (Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Ata, H., (2009). “Banka Yabancılaşmasının Türkiye’deki Yerli Ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması” Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 4, 2009, S.109-124.
- Bağcı, H. (2013). Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi İle Karşılaştırılması (Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Bakan, S (2001), Osmanlı’dan Günümüze Türk Bankacılık Kesimi, İktisat Dergisi, Sayı: 417.
- Bakkal, M. & Aksüt, U. (2011). Türk Bankacılık Sisteminde Elektronik Bankacılık Uygulamaları (Vol. 32). Hiperlink Yayın, İstanbul
- Balasundaram, N. (2008). A Comparative Study Of Financial Performance Of Banking Sector In Bangladesh-An Application Of CAMELS Rating System. Annals Of University Of Bucharest, Economic And Administrative Series, (2), 141-152.
- Baykara, H. (2012). Katılım Bankalarında Etkinlik Ve Verimlilik Analizi (Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü)
- Bayraktaroğlu, Serkan (2008), İnsan Kaynakları Yönetimi, 3. Baskı, Sakarya Yayınları, Adapazarı.
- Birkan, R (2015), Finansal Performansın Ölçülmesinde Ekonomik Katma Değer Ve Bankacılık Sektöründe Piyasa Değeri İle İlişkisinin Analizi (2004-2013) Borsa İstanbul Uygulaması) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Bütüner, H. (2005). Stratejik Planlama Sistematiği. V. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu.
- Cantekinler, M. (2007). Bankacılık Sektöründe Performans Yönetimi Ve Özel Bir Bankada Performans Yönetimine İlişkin Uygulama (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Cavlak, H. (2021) Etkinlik, Etkililik, Verimlilik, Kârlılık, Performans: Kavramsal Bir Çerçeve Ve Karşılaştırma. Journal Of Research In Business, 6(1), 99-126.
- Çelik, İ. (2011). Türk Bankacılık Sektöründe Yatırım Bankacılığı Uygulaması Ve Ekonomiye Etkisi (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey)).

- Christopoulos, A., Mylonakis, J., Diktapanıdı, P. (2011), "Could Lehman Brothers Collapse Be Anticipated? An Examination Using CAMELS Rating System", *International Business Research*, Vol. 4, No.2, 11-19.
- Coşkun, A. (2006). Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı. *Bankacılar Dergisi*, 56, 28-39.
- Destereci, P. (2009). Türkiye Bankacılık Sistemi Açısından Krediler Ve Kredi Değerlendirmede Kullanılan Mali Analiz Yöntemleri (Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi)
- Dişkaya, A. (2006). Performans Yönetimi Sistemi Ve Bir Finans Şirketinin Performans Değerlendirme Sisteminin İncelenmesi.
- Dölcübaş, A. (2014). Türkiye'de Kalkınma Ve Yatırım Bankacılığı Ve 1980 Sonrası Kamu Kalkınma Ve Yatırım Bankacılığında Performans Gelişimi (Doktora Tezi, Anadolu University (Turkey)).
- Dölek, Ali.(2017) . Bankacılık. Umut Kitap Yayınları. Ankara
- Duramaz, S. (2018). Gemi İnşa Sanayi'nin Gelişiminde Eximbank Kredileri: Çin Ve Türkiye'ye Yönelik Bir Karşılaştırma. *Maliye Ve Finans Yazıları*, 1(109), 145-164.
- Ekici, A. (2007). Bankacılık Mevzuatı Kapsamında Banka Ve Müşteri Sırrı. *Bankacılar Dergisi*, 63, 51-70.
- Elitaş, C., & Ağca, V. (2006). Firmalarda Çok Boyutlu Performans Değerleme Yaklaşımları: Kavramsal Bir Çerçeve.
- Erdoğan, A. (2010). Dünyada Kalkınma Bankalarının Ekonomiler Üzerindeki Yeri Ve Önemi: Türkiye Kalkınma Bankası Örneği (Yüksek Lisans, Kırıkkale Üniversitesi).
- Eşiyok, Z. (2008). Katılım Bankalarının Kullandıkları Krediler ve Karşılaştıkları Riskler (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Eugene Brighan, Joel F. Houston (2016) Aypek. Finansal Yönetim Temelleri Gazi Üniversitesi, Muhasebe Eğitim Bölüm
- Ferudun, K. & Arslan, T (2016). İnternet Bankacılığında Müşterilerin Banka Tercihlerine Etki Eden Faktörler: Bolu İlinde Kamu Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Finansal Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi*, 8(15), 423-449.
- Fidancan, C. (2017). Bankaların Kredi Talebi Değerlendirme Süreçlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi: Örnek Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Gezer, M. & Kılıç, R. (2019). Türkiye’de Bankacılık İstikrarı Ve Reel Ekonominin CAMELS Yaklaşımına Dayalı İncelemesi. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 5(2), 1-15
- Girgin, M. (2011). Finansal Sektörde Performans Değerlendirme (Doktora Tezi, SDÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Gökçe, H., & Küçük Kaplan, İ. (2018). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sağladığı Kredilerin Yapısı, Dağılımı Ve Karlılığa Etkisi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (32), 153-169.
- Günel, T. (2006). Performans Değerleme Ölçütü Olarak Kalite Maliyetleri Ve Türk Bankacılık Sektöründe Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Doktora Tezi 12, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gülen, M. (2015). Bankacılık Sektöründe Kamu Ve Özel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gümüş, F. (2015). Türk bankacılık sektörünün CAMELS analizi yöntemiyle 2002-2013 yılları arasında performans analizi
- Gürtuna, S. & Doğan, S. (2005). Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi Ve Reel Kesime Etkisi.
- Güzel, A. (2018). Mevduat Yatırımcısının Türev Ürünlerin Kullanımı Yoluyla Getiri Maksimizasyonu. Third Sector Social Economic Review, 53(3), 1209.
- Hacıoğlu, A., & Demiröz, D. (2020). Türk Bankacılık Sisteminde Yabancı Sermayenin 1980 Sonrasında Evrilmesi Ve Bankacılık Sektöründe Yarattığı Değişim.
- Harun, B., & Devlet, G. Ö. Z. (2010). Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve Türkiye. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(2), 450-467.
- Hastürk, M., & Kontrolörü, M. (2006). Stratejik Planlama Ve Performans Esaslı Bütçeleme.
- Işığınçok, E. (2008). Performans Ölçümü, Yönetimi Ve İstatistiksel Analizi. Ekonometri Ve İstatistik E-Dergisi, (7), 1-23.
- James, O. (2009, April 21). E-Payment And Its Challenges. Daily Champion, P.A. 13.
- Kaban, İ. (2017). Kullanımı Yaygın Olan Teminat Türleri Çerçevesinde Bankalarda Nakdi Krediler İç İn Ayrılacak Özel Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi. Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 39(1), 195-211.

- Kalenderoğlu, F. (2007). 360 Derece Performans Değerlendirme Sistemi Ve Bir İşletmedeki İnceleme (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi).
- Kanca, Ö, (2018). Ticari Kredi Değerliliğinin Ölçümünde Öncelikler: Bartın Şehir Merkezindeki Bankalarda AHP Ve Topsis Modellerine Dayalı Bir Araştırma (Yüksel Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kandemir, T. & Demirel Arıcı, N. (2013). Mevduat Bankalarında CAMELS Performans Değerleme Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma (2001-2010). Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18 (1), 61-87.
- Kanuşağı, İ. (2019). Elektronik Bankacılık Uygulamalarında İng Bank Örneği (Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Karaca, S. S., & Erdoğan, S. (2018). Türk Bankacılık Sektörünün 2009-2016 Dönemi Camels Derecelendirme Sistemi İle Performans Analizi. Journal Of International Management Educational And Economics Perspectives, 6(3), 23-39.
- Karaca, S. S., & Erdoğan, S. (2018). Türk Bankacılık Sektörünün 2009-2016 Dönemi Camels Derecelendirme Sistemi İle Performans Analizi. Journal Of International Management Educational And Economics Perspectives, 6(3), 23-39.
- Karacaoğlan, Ç. (2011). Yabancı Sermayeli Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişi.
- Karalar, R. (1974). Endüstri İşletmelerinde Etkenliğin Anlamı Ve Ölçülmesi. Eskişehir İktisadi Ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 10(2), 21-49.
- Kaya, F. (2012). Bankacılık Giriş Ve İlkeleri. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kaya, Ö. (2010). Katılım Bankacılığının Gelişimi Ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, Y. (2001). Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi, Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, MSPD Çalışma Raporları: 2001/6 Mali Sektör Politikaları Dairesi Eylül
- Kenger, E. (2001). Denetçi Yardımcıları Eğitim Notu. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu(Mülga), [Http://www. Ydk. Gov. Tr/Egitim_Notlari/Denetim.Htm](http://www.ydk.gov.tr/Egitim_Notlari/Denetim.Htm) (Erişimtarihi: 25.08. 2012).
- Kılıç, E. (2020). Dünyada Bankacılık Tarihi Ve Krizleri: Türkiye'deki Bankacılık Sektörü. Uluslararası Finansal Ekonomi Ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi, 1(1), 1-31.

- Koç, C. (2020). Performance Analysis İn Turkish Banking Sector. Camels Application (Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi).
- Köçel T. (2018). İşletme Yöneticiliği. Seçkin yayıncılık, Ankara.
- Konak, T. (2016). Ticari Bankaların Finansal Performanslarının TOPSIS Ve ELECTRE Yöntemleri İle Analizi: Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kosova, G. (2005). Camels Yönetimine Göre Bankacılık Sisteminin Değerlendirilmesi Ve Türkiye Uygulaması (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Kostakoğlu, C. (2006). Banka Kredi Sözleşmeleri Ve Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar: Akreditif. Beta.
- Kuas, H. (2010). Bankacılık Sisteminde Ticari Kredilendirme Süreci Üzerine Bir İnceleme (Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Kubalı, D. (1999). Performans Denetimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 32(1), 31-62.
- Kurt, G., & Köse, A. (2017). Türkiye’de Bankaların Finansal Oranları İle Hisse Senedi Getirisi Arasındaki Panel Nedensellik İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 302-312
- Matthew, N. & Esther, L. A. (2012). Financial Performance Comparison Of Foreign VS Local Banks İn Ghana, *International Journal Of Business And Social Science* 3(21), 82-87.
- Melzer, B. T., & Morgan, D. P. (2015). Competition İn A Consumer Loan Market: Payday Loans And Overdraft Credit. *Journal Of Financial Intermediation*, 24(1), 25-44.
- Mert, İ. S. (2020). Performans Geri Bildirimi Üzerine Keşfedici Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 133-148
- Milli, A. (2008). Türkiye’de Ticari Bankacılık Sektöründe Aktif-Pasif Yönetimi’nin Ekonomik Analizi (Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Mishkin Frederic, S. (2004). “The Economics Of Money, Banking, And Financial Markets.” Mishkin Frederic–Addison Wesley Longman.
- Mouad El, Fetouh. (2019). Bankacılık Sektöründe Finansal Performans Değerlendirmesi: Fas – Türkiye Karşılaştırması Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Birimler Enstitüsü.
- Mukhtarov, S. (2012). Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Camels Performans Analizi (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey)).

- Muteteri, A. (2015). Corporate Ownership And Performance In Telecommunication Firms Case Study Of Mtn Rwanda (Doctoral Doktora Tezi, Mount Kenya University).
- Nalbantoğlu, Ö. (2015).Türk Bankacılık Sektörünün Camels Analizi Yöntemiyle 2002-2013 Yılları Arasında Performans Analizi. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2).
- Nergis, T. & Gümüş, Y. 2006, Finansal Hizmetler Sektöründe Finansalolmayan Performans Ölçümlemesi: Japon Bankaları Örneği. Muhasebe Ve Denetime Bakış, (19), 1-28.
- Nur, A. (1987). Döviz Kredileri. İktisat İşletme Ve Finans, 2(11), 32-33.
- Öden, M. (2019). Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Finansal Sistem Üzerindeki Etkileri (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özaydın, O. (2015). Bankacılık Sektöründe Toplam Faktör Verimliliği Analizi: 2006–2013 Dönemi Türkiye Örneği (Yüksek Lisans ,Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özen, A. (2008). Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği (Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Özgür, E. (2011). Türk Bankacılık Sektörünün Kredi Arzını Etkileyen Unsurlar: Türk Bankacılık Sektöründe “Kredi Çöküşü”.
- Öztürk, H., Gultekin-Karakas, D., & Hisarcıklılar, M. (2010). The Role Of Development Banking In Promoting Industrialization In Turkey. Région Et Développement, 32, 153-78.
- Öztürk, Ümit (2009), Performans Yönetimi, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Pehlivan, P. (2022). Bankacılık Tarihi. Güncel Finans, Bankacılık Ve Sigortacılık Çalışmaları, 7
- Şahbaz, O. F. (2020). Türkiye'deki özel ve kamu sermayeli mevduat bankalarının CAMELS yaklaşımı ile performans analizi Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Saldanlı, A., & Aydın, M. (2016). Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi: Türkiye Örneği. Ekonometri Ve İstatistik Dergisi, (24), 1-9.
- Savuran, H. (2013). Bankacılık Sektöründe Performans Değerlendirme Ve Bir Uygulama. Yıldız Teknik , Yüksek Lisans Tezi ,Fen Bilimleri Enstitüsü

- Seda, B. (2021). Bankanın Mevduat Hesabı Üzerinde Takas Veya Mahsup Yetkisi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(2), 468-493.
- Şen, A., & Solak, S. (2011). Ticari Bankacılık Sektörünün Camels Analizi: Türkiye Örneği. Finans Politik Ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, 48(554), 51-70.
- Şeref, E. (2012). Kamuda Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Yönetimi: Türkiye Uygulaması Ve Sorunlar. Sayıştay Dergisi, (87), 121-142.
- Seyrek, İ. & Akşahin, A. (2016). Mobil Bankacılık Uygulamaları Kalite Faktörlerinin Analitik Hiyerarşi Prosesi İle Karşılaştırılması. International Review Of Economics And Management, 4(3), 47-61
- Shavkat, A., Zahide, O.(2010). Kırgızistan Ve Türkiye Bankacılık Sistemini Karşılaştırılması Analizi İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Sümer, C.(2000),“Performans Değerlendirmesine Tarihsel Bir Bakış Ve Kültürel Bir Yaklaşım”, 57-90. Aycan, Zeynep.(2000). Akademisyenler Ve Profesyoneller Bakış Açısıyla Türkiye’de Yönetim, Liderlik Ve.
- Sümer, G. (2013). Türk Vergi Sistemi Açısından Bankaların Ödev Ve Yükümlülükleri (Doktora Tezi, Bursa Uludag University (Turkey)).
- Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi Ve Ab Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması. Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(2), 485-508.
- Teker, S., Bolgün, K.& Akçay, M. (2005). Banka Sermaye Yeterliliği: Basel İi Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 4(12), 42-54.
- Tüleykan, H. (2009). Kamu Bütçeleme Sistemleri Ve Çok Yıllı Bütçeleme. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 4(2), 1-23.
- Uçar, A. (2014). Bankacılık Sektöründe Bilişim Suçları.
- Ünen, S. (2006). Bankacılık Gözetim Sisteminde İç Denetimin Dış Denetimi Destekleme Koşulları (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Ünlü, I. (2007). Satınalma Ve Birleşme Stratejilerinin Şirket Performansı Üzerindeki Etkisi (Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü)
- Yaman, G. (2018). Türkiyede Bankacılık Sektörünün Gelişimi Ve Personelin Rolü (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yavuz, A. & Babuşçu, Ş. (2017). Türk Bankacılık Sektöründe Penetrasyon; İnternet Bankacılığı Ve Mobil Bankacılık Ürünlerindeki Penetrasyonun Analizi. Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 24-57.

- Yavuz, A. & DEMİR, Ö. (2015). Bankacılık Sektörü Ve Elazığ'da Bankacılığın Gelişimi. Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi, 2(1), 111-123.
- Yavuz, Ö. (2022). Bankalarda karlılığı belirleyen faktörler: Qismut ülkeleri katılım ve ticari bankalar karşılaştırması.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 107-117.
- Yıldırım, K. (2006). Elektronik Bankacılık-Avrupa Birliği Ve Türkiye Uygulamaları. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldız, G. (2006). Bankacılık Sektöründe Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Tablolar (Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yılmaz, F., & Ünsar, S. (2008). Performans Değerlendirme Sisteminin İşletme Verimliliği Üzerine Etkisi Ve Örnek Bir Uygulama. Verimlilik Dergisi, (2), 7-33.
- Yörük Eren, F., Özdağoğlu, A., & Bekci, İ. (2021). Katılım Bankalarının Camels Oranlarının Analizi: Multimoora Ve Maut Yöntemleri İle Bir Araştırma. Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi, 12(30).
- Yükçü, S., & Atağan, G. (2009). Etkinlik, Etkililik Ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık. Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 23(4), 1-13.
- Zedan, K. (2022) Comparative Analysis of Financial Performance of Islamic vs. Conventional Banks Using CAMEL Model: Evidence from Palestine.

İnternet kaynakları

- <https://2016.export.gov/kenya/doingbusinessineastafrica/doingbusinessinRanda/index.asp> (Erişim Tarihi 10.4.2021)
- <https://tr.tradingeconomics.com/Rwanda/indicators> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)
- <https://www.bnr.rw/home/> (Erişim Tarihi, 10.4.2021)
- <https://www.imf.org/> (Erişim Tarihi, 10.4.2021)
- [https://www.tbb.gov./](https://www.tbb.gov/) (Erişim Tarihi, 10.4.2021)
- <https://www.worldbank.org/> (Erişim Tarihi, 10.4.2021)
- <https://www.bddk.org.tr/> (Erişim Tarihi, 10.4.2021)
- <https://www.yenisafak.com/> (Erişim Tarihi, 10.4.2021)

<https://www.statistics.gov.rw/> (Erişim Tarihi, 10.4.2021)

<https://www.theglobaleconomy.com/> (Erişim Tarihi, 10.4.2021)

